NELLO VIAN

ŠV. ANTANAS PADUVIETIS

NELLO VIAN —

ŠV. ANTANAS PADUVIETIS

NELLO VIAN

ŠV. ANTANAS PADUVIETIS

IŠVERTĖ ANTANAS VAIČIULAITIS

1951 METAI

Tėvų Pranciškonų leidinys
KENNEBUNK PORT, MAINE

IMPRIMI POTEST

P. Justinus Vaškys, O.F.M.,

Comm. Provincialis

NIHIL OBSTAT

P. Leonardus Andriekus, O.F.M.,

Censor deputatus

IMPRIMATUR

† Daniel Feeney, D.D.,

Episcopus auxil. Portlandensis

Portland, Maine,

die 17 octobris, Anno Sancto 1950.

VIRŠELIS IR VINJETĖS DAIL. TELESFORO VALIAUS

Kokia galinga šviesa žėrėjo šv. Antano mokslas ir Dievo Žodis pamoksluose, liudija ano laiko ir nūdienos teologai, kurie vienbalsiai giria jo gilią išmintį ir į padanges kelia jo didžią iškalbą.

Pijus XII, Enciklika Exulta

PIRMAS SKYRIUS

RITERIŲ KRAUJAS

Pirmieji naujojo tūkstančio amžiai buvo sunkūs Ispanijos istorijoje. Kryžius, prieš kurį buvo pakelti ginklai, sunkiai skverbėsi iš miesto į miestą, iš pilies į pilį maurų[1]) užimtame krašte.

Riteriai ten savo dienas leido drąsiuose žygiuose, nuotykiuose, kautynėse ir meilėje. Jų kardams švytruojant, gimė ir augo, nelyginant kokios salos netikėlių antplūdyje, mažos krikščionių karalystės — Astūrijos, Leono, Senosios Kastilijos, Galicijos.

Krikščionių kultūra į pusiasalį grįžo tik po aštuonių kovos šimtmečių, kada priešai mūšio laukuose jau buvo susitikę daugiau kaip keturis tūkstančius sykių. Kryžius, laimėjęs, čia buvo nešamas per žydinčias lygumas tartum kokios vilnies, čia vėl, nugalėtas, turėjo slėptis, lyg sužeistas erelis, tarp stačių ir plikų viršūnių.

Vėliau tuos žygius išgarsino Europos poetai, kurių eiles tūkstančiai liaudies dainininkų ne-

[1]) arabų.

šiojo po visas viduramžių aikštes. Bet prieš tai anie žygiai per pusę tūkstančio su kaupu metų buvo karo laikai, tikra ginkluotų žmonių epopėja, beginant kryžių.

Kai liaudis stodavo kovon, riteriai, arba hidalgai, atskubėdavo iš savo pilių su karaliaus vėliava. Arba vėl jie leisdavos be aiškaus tikslo, jodinėdami po saracėnų[1]) valdomas žemes. Kartais jie stodavo ginčytis apie tikėjimą su apsukriais arabais. Dažniausiai gi sunkiu savo kalaviju kovėsi su muzulmonų[2]) kariais. Netikėlių krikštas buvo tų kovų laimikis.

Taip buvo išaugusi toji ištikima ir riteriška rasė, sykiu paprasta ir narsi, visados pasiryžusi ginti savo idealą ir niekados smūgių nepalaužiama. Tokią ją pavaizdavo ir genialusis ispanų rašytojas Cervantes[3]) savo garsiam veikale "Don Kichote". Didieji ispanai visados mėgo bastytis po pasaulį ir kovoti, gindami savo idealą. Ispanijos šventųjų siela buvo nulieta iš to paties metalo, kaip ir jos karžygių.

Karalystės pradžia

Tais laikais, aitrioje kovų dvasioje, gimė krikščioniškoji Portugalijos karalystė. Iš pradžių tai buvo tik grafystė, ir ją kraičio gavo Kastilijos karaliaus duktė, ištekėdama už vieno prancūzų riterio, kuris savo kardu pagelbėjo maurų grasomam kraštui. Dono[4]) Alfonso ir jo kariauninkų narsumo dėka, apie dvyliktojo amžiaus vidurį toji grafystė virto karalyste.

---

[1]) arabų, mahometonų.

[2]) Mahometo sekėjai.

[3]) Cervantes (1547—1616), "Don Kichoto" autorius, vienas iš didžiausių pasaulio rašytojų.

[4]) Donas — kilmingųjų ispanų ar portugalų vardas; ponas.

Pirmasis Portugalijos karalius buvo milžiniško stuomens, nelyginant Homero[1]) didvyriai. Mūšiuose jis visados buvo pirmutinis, savo kariuomenės priešakyje, ir grumtynėje stengės susidurti su maurų karaliais, trokšdamas juos pats savo ranka nudėti. Jau sulaukęs devyniasdešimt metų, bet dar ganėtinai stiprus šarvams užsidėti, jis išvadavo miestą, kurį buvo apsupęs garsusis Miramolinas ir kur buvo uždarytas Sančas I, jo sūnus ir įpėdinis.

Taikos laiku jis statydino šaunius vienuolynus, kaip aną tikrą meno stebuklą Alkabasoj, ir šv. Kryžiaus (Santa Cruz) vienuolyną Koimbroj, kur guli karalių kaulai. Jis pats kartais ten užsidarydavo, šalin padėjęs ginklus, pažymėtus kryžiumi.

Karalius Alfonsas Portugalijos karalystę pavedė Clairvaux[2]) abatijos globai, tuo pripažindamas, kad Lisabonos paėmimas, nuo kurio vedama portugalų tautos pradžia, buvo laimėtas per Clairvaux vienuolyno Šv. Panelės malonę ir per didžiojo abato[3]), Šv. Bernardo, maldas. Pasakojama, kad Oriko pergalės išvakarėse, kada kariai turėjo Alfonsą apšaukti karaliumi, jis atsivežęs Šv. Raštą, Karalių Knygas, ir apmąstęs Gedeono istoriją. Priešais jį buvo susirikiavę per dvidešimt maurų karalių. Auštant, kai rytuose jau švito diena, Alfonsas išvydo debesis, kuriuos skrodė žaibai, ir štai tie debesys plyšo, atskleisdami beskriejantį kryžių. Ties tuo kryžiumi, plieskiančioje šviesybėje, pasirodė kruvinas Kristaus kūnas. Kai naktis jau temo, maža krikščionių kariuomenė buvo sutriuškinusi tris

[1]) Homeras — genialusis graikų senovės poetas, sukūręs "Ilijadą" ir "Odisėją".
[2]) Skaityk Klervo. Garsus vienuolynas Prancūzijoje.
[3]) abatas — vienuolyno viršininkas.

šimtus tūkstančių netikėlių, ištaškytų lygumoje, kuri buvo praminta "karalių galvų" lauku.

Aptekęs metais ir garbe, pirmutinis Portugalijos karalius atgulė į visai kuklų kapą, kurį buvo sau pasirengęs Koimbros abatijoje. Valdęs šešiasdešimt trejus metus, per kuriuos jis bemaž tolydžio kariavo, savo sūnui jis paliko šaunų paveldėjimą. Jam buvo atitekus vasalinė[1]) grafystė, kurios dalį laikė užėmę maurai; jis gi paliko laisvą, stiprią, jaunyste trykštančią karalystę. Savo didvyrį, maldingą karalių portugalai garbino kaip šventąjį, o jo stambų skydą ir garsųjį kardą pakabino bažnyčioje.

Prabėgus dešimčiai metų, tame mistiškame ir narsiame krašte, Bulhoes (arba Bulh'om ar Bouillon) šeimoje gimė kūdikis, kuriam buvo duotas Fernandezo (Ferdinando) vardas ir kuris vėliau buvo žinomas kaip šv. Antanas Paduvietis.

Bulhoes šeima

Kada Fernandezas gimė, Portugalijoj viešpatavo Sančas I, garbingo ir švento karaliaus Alfonso sūnus. Ir jam teko ilgai kautis su maurais, kuriems vadovavo Miramolinas, — taip krikščionys praminė Abu Jokūbą, pastarą iš didžiųjų Ispanijos karalių arabų.

Sančio viešpatavimą ypačiai atžymi išmintis, kuria jisai pakėlė šalį po tiekos karo metų. Jisai atstatė mūrus, kuriuos saracėnai buvo sugriovę, ir įkūrė naujų miestų, kurie, valdžios rūpesniu, greitai buvo pilni gyventojų. Nausėdžiams padalino nukariautas žemes, kurios virto derlingais ūkiais. Portugalai jį šaukė karaliumi steigėju ir

[1]) vasalas — viduriniais amžiais žemių valdytojas, priklausęs nuo valdovo, iš kurio gavo žemę ir kuriam ėjo tarnauti.

apgyventoju. Žiaurų kraujo įstatymą jis bandė pakeisti krikščioniškesniais teisingumo ir gailestingumo papročiais. Ir tada gimė šventasis, kuris paskui nešė taiką ir meilę besigrumiančioms tautoms bei užkietėjusioms žmonių širdims.

Neseniai atkovota iš netikėlių, Lisabona apsijuosė prieš juos įtvirtintais mūrais. Dar nebuvo prabėgę nė pusės šimto metų, kai karalius Alfonsas tą miestą iš maurų buvo išplėšęs. Jam tame žygyje padėjo prancūzų, anglų ir vokiečių kryžeiviai, kurie dviem šimtais laivų, iškėlę bures, plaukė į Šventąją Žemę ir kuriems vadovavo vienas Burgundijos[1]) hercogas. Viduriniais amžiais į Pirenėjų[2]) pusiasalį buvo žiūrima, kaip į apgyvento pasaulio galą. Apie tas žemes ėjo visokiausi nuostabūs pasakojimai. Buvo teigiama, kad Lisabonos miestą įsteigęs Odisėjas[3]), tas nenuilstamas nuotykių ieškotojas.

Kai kurie iš tų kryžeivių tarpo likosi anoje šalyje, susigundę karaliaus padovanotais dvarais ir didikų vardais. Pirmutinis vyskupas, sėdęs į marmuro sostą, arabeskais išgražintą senovinėje mečetėje, kuri dabar buvo paversta į krikščionių bažnyčią, kaip tik buvo vienas tų anglų kryžeivių. Tai maldingas mokslininkas Gilbertas.

Tarp jauniausių ir stipriausių karaliaus Sančo riterių švietė Donas Martynas Bulhoes. Jis buvo iš turtingiausių miesto didžiūnų šeimos, kuri neturėjo dvarų. Galingesnioji feodalų[4])

---

[1]) Burgundija — provincija rytų Prancūzijoje.

[2]) Pirenėjų pusiasalis — kur yra Ispanija ir Portugalija.

[3]) Odisėjo žygius aprašo graikų poetas Homeras "Odisėjoj".

[4]) Feodalai — viduriniais amžiais laisvi žemės plotų valdovai, kurių vienintelė pareiga buvo karaliui pristatyti kareivių karo metu. Kiti luomai, ypač valstiečiai, nebuvo laisvi.

aristokratija buvo susimetusi ant žemės. Erdvūs ir turtingi Bulhoes šeimos rūmai stovėjo šalia didelės bažnyčios. Donas Martynas savo kardą skyrė karaliaus tarnybai ir išgarsėjo žygiuose, kurie žymėjo pirmuosius valdovo metus. Vėliau jis užėmė aukštą vietą karaliaus iždе. Bet čia minimu laikotarpiu jis buvo jaunas, ir žirgai, puošnios vežėčios jį viliojo labiau negu raštinės kedė. Tačiau jo siela buvo tiesi, kaip jo kardo ašmenys, o jo pamaldumas — karštas ir gilus.

Šauniame savo gyvenime netrukus jis pajuto širdžiai ko trūkstant. Jau jam nepakako grumtynių ir turnyrų. Kai dulkėtas ir nuilsęs jis grįždavo jodinėjęs, jam taikydavos pakelti akis į marmurinį savo rūmų balkoną, lyg jis būtų tikėjęsis ten išvysti moters veidą. Suprato jisai, kad būtų maloniau gyvenimo keliu žengti su mylima bičiule. Rūmai tuosyk dažnai atsidarydavo iškilnioms puotoms. Vienoje iš tokių puotų Martynas susitiko su moterimi, kuri buvo jo verta savo kilme, jaunyste ir gražumu, kaip kad jisai buvo troškęs. Marija Teresė, iš Taveiros šeimos, didžiuodamasi padavė savo baltą rankytę nurudusiai ir stipriai gražiojo riterio rankai. Visame mieste, tiek prastuolio pirkutėje, tiek ir didžiūnų palociuose, ilgą laiką buvo pasakojama apie aną iškilmingą pulką, kuris lydėjo prie altoriaus nuotaką ir karaliaus riterį.

Per mišias, aukštuose, žioruojančiuose langų stikluose atvaizduoti barzdočiai atsiskyrėliai, mergelės su baltais šydais, aukso ratilais vainikuoti kankiniai, rodos, sukruto saulės spinduliuose, ir didelėse,skaisčiose Marijos akyse pasivaideno regėjimas. Ji svajojo apie kūdikį, gimsiantį iš šių jungtuvių, kurias kunigas laimino plačiu mostu. Jos sūnus gal bus kariauninkas, kuris pagonių krašte išsikovos karalystę... O gal

garsingas mokslo vyras, aplink kurį spiesis eilės mokytinių. Arba gal didis abatas, kuris savo auksine lazda valdys tūkstančius vienuolių plačiose žemėse... Vienok kilnios moters širdis neaiškiai nujautė dar kažką didžiau...

Ąžuolo atžala

Marija laukė kūdikio. Aplinkui ją skambėjo namų ir kaimynų džiugesys. Tačiau jaunosios moters mintys skriejo toli nuo šių žemiškos laimės ženklų. Kiauras valandas ji praleisdavo kambary prieš Švč. Panelės paveikslą arba, sėdėdama ant savo kraitinės skrynios, vartė paveiksluotą maldaknygę, gulinčią ant jos kelių. Dažnai ji kalbėjo tą laimingo lūkesčio giesmę, kurią pratarė nužemintoji dangaus Karalienė, sakydama: "Mano siela šlovina Viešpatį". Tuose žodžiuose jinai atrasdavo naujos prasmės ir šviesos. Giesmė jai apreikšdavo tikrąją didybę, kuri glūdi ne praeinančioje žemės valdovų galybėje, ne tuščiuose moksluose, bet nusižeminusioje širdyje ir teisybės troškime. Štai ko ji maldavo savo vaikeliui. Visa gi kita jai atrodė tuščia ir menka.

Anais 1195 metais Šeštinių dieną buvo didelė šventė Dono Martyno rūmuose. Langai buvo išpuošti kilimais ir šilku bei auksu išsiuvinėtomis medžiagomis, o vakare ten degė švyturiai. Mat, visas miestas turėjo patirti Bulhoes šeimos džiaugsmą: gimė šių kilmingų namų įpėdinis. Apsikrovusios dovanomis, moterys ištisa virtine ėjo pasigrožiuoti tuo mažyčiu veideliu, kuriame jau švietėsi tėvo jėga su aristokratės motinos grakštumu. Jisai buvo tamsaus gymio, tokiomis pat kaip Marijos akimis — mėlynomis, kaip ano krašto padangė.

Pagal portugalų didžiūnų paprotį, suėjus savaitei nuo gimimo, vaikelis buvo su iškilme nuneštas į bažnyčią, įvyturiuotas į baltas drobes.

Krikštas jo sielon įdėjo tuos slaptingus daigus, kurie augdami vedė į amžinąją būtį. Donas Martynas, kūdikio tėvas, parinko vardą, kuris suėmė visas jo viltis ir siekimus: pavadino jį Fernandezu, arba Ferdinandu. Jisai mąstė sau, kad šis riterio ir karaliaus vardas pirmagimiui rodys kelią, vedantį į garbę ir galybę.

ANTRAS SKYRIUS

SKAIDRI VAIKYSTĖ. — AUDRINGA JAUNYSTĖ

Šeimos Žiedas

Vaikas augo erdviuose sentėvių rūmuose, ir linksmas jo šūkavimas aidėjo apytamsiuose namų skliautuose. O vakarui atėjus, mažytis Fernandezukas mėgdavo glaustytis prie tėvo palei židinį, kuriame spragėdami degė stambūs kelmai. Nuo raudonų liepsnos atspindžių žioravo sienos, nukabinėtos žvilgančiais ginklais. Gražu tada būdavo klausytis šnekų apie žiaurius maurus, kurie mūšin mesdavos laukiniškai šaukdami ir kurie kankindavo krikščionis. Būdavo kalbama, kad šventieji kentėtojai mirė dėl tikėjimo, dargi kankynėse Dievo žodį skelbdami.

Gražiausias atsitikimas buvo pasakojamas apie šv. Vincentą, kuris nūnai šlovėje ilsėjosi bažnyčioje šalia Bulhoes rūmų. Du pikti juodvarniai tolydžio budėjo prie šventojo, primindami stebuklą jo mirties valandoje.

Šv. Vincentas tuosyk buvo diakonas Saragosoj, kur skelbė evangeliją pagonims. Jisai atvertė jų tiek daug, kad Romos prefektas jį suėmė ir įmetė į labai tamsų kalėjimą, o paskui budeliams įsakė ant rato plėšyti jo kūną, žaizdas barstant druska. Po to šventąjį uždarė į dar tamsesnį kalėjimą. Bet aure — jo pančiai savaime nukrito, gi kentėtojas pragydo su angelais, kurie jį apsupo šviesa, skaistesne už saulę. Prefektas įnirto ir liepė šv. Vincentą vėl dėti ant rato. Bet kad šisai turėtų jėgų ištverti dar aršesnius kankinimus, įsakė šventąjį paguldyti ant patalų. Kentėtojas atsiskyrė su šiuo pasauliu. Pagonys jo kūną išmetė plėšriesiems paukščiams. Tada atskrido du juodvarniai, sergėdami ir savo snapais jį apgindami.

Kitame kambario gale Marija taip pat klausėsi pasakojimų, sėdėdama prie ratelio. Tos ilgos vakarynos ugdė vaiko sielą, ir jis prieš sužavėtas savo akis regėjo slenkant riterių žygdarbius ir nuostabius kentėtojus.

Mažasis Fernandezas augo karštoje krikščionių dvasioje. Iš pirmų metų jis matė gražų savo motinos veidą, ir jos įtaka turėjo būti stipri ir gili tajai sielai, kuri savo laiku buvo pašaukta eiti kietu evangeliškojo tobulumo ir šventumo taku.

Senovinis italų raštas apie šeimos auklėjimą pavaizduoja anos gadynės papročius, bemaž tokius pat visose krikščionių šalyse. Ten motinoms patariama pratinti vaikus, vos tik jie švebeldžiuoti pradeda, tarti žodžius "Jėzus", "Sveika Marija", "Ačiū Dievui", "Tėve mūsų, kurs esi danguje", "Garbė Dievui", ir kitokius Dievo ir šventųjų pagarbinimus. Pamaldžiuose Bulhoes šeimos namuose turėjo kartotis dieviško Jėzaus

vardo atgarsiai: "Jėzau romusis", "Jėzau meilingasis", "Jėzau stiprusis", "Jėzau paklusniausiasis". Nuo pat mažumės Fernandezukas alsavo pamaldumo kvaptimi. Priešais jų rūmus buvo puošni bažnyčia, skirta Švč. Panelei. Vaikas nuolatos matė šią bažnyčią, pastatytą šlovei tosios, kuri buvo didžiausia tarp žmonių, — dangaus Karalienei, prieš kurią jis savo rankytes sujungdavo su švelniomis motinos rankomis. Ir iš aukšto balkono motina kėlė sūnelį bažnyčios linkui, kaip atnašą.

Vienok Fernandezas nebuvo lengvai pavaldomas. Iš pat jaunystės jame pasireiškė labai stipri valia, kurią tik švelnumu galėjai palenkti. Buvo tai malonus ir uolus, išmintingas ir gyvos vaizduotės vaikas. Motinai reikėjo viso jos sumanumo ir atlaidaus griežtumo sutramdyti tam dažnai maištaujančiam, bet visados kilniam būdui. Didvyriška ir riteriška Bulhoes giminės tradicija neiškryps šioje seno ąžuolo atžaloje.

Seniausi ir patikimiausi dokumentai suteikia vien tik menkų nuotrupų apie Fernandezo vaikystę. Iš tų dokumentų galima patirti, kad ji buvo tokia, kaip ir kitų vaikų. Tačiau vėlesnių amžių tikybiniai rašytojai išrado, kad toks paprastumas nedera šventajam, ir jį iš mažens padarė rimtą ir kone stebuklingai pamaldų.

Tikriau gi būtų Fernandezą vaizduojantis išsiblaškiusį ir kiek smilų, kaip ir mūsų vaikai. Šventieji negimsta toki bažnytiški ir sustingę, kaip kad juos matome paveiksluose. Tai tokio pat kūno ir kraujo, kaip ir mes patys, žmonės, kurie nugalėjo savo silpnybes ir polinkius, siekdami tobulybės, kuri yra dangiškojo Tėvo atspindys. Šventas Antanas nekeliavo per pasaulį su lelija ir su Kūdikėliu Jėzumi rankose, kaip jį

rodo įprastiniai paveikslai, įsirėžę mūsų vaizduotėje. Jaunystėje jį sukrėtusi audra liudija, kad jisai buvo smarkios prigimties ir turėjo aistrų, kurios daužės, kaip laukiniai žirgai.

Taigi, būdamas mažas, jis žaidė ir lakstė siaurose miesto gatvėse ar šokinėjo šlaituose kalvų, kurios žalia juosta supa Lisabonos miestą.

Laiminga Vaikystė

Fernandezo akys žvelgė į puikią gimtojo krašto gamtą. Aplinkui kilo kalvos, nubertos tūkstančiais spalvų, pro kurias prasimušė raudonos aguonos ir auksavarsės gėlės. Ilgos sidabralapių alyvmedžių gretos kopė į aukštumas, už savęs palikdamos tirštus, tamsialapius apelsinų medžius.

Viršūnėse stovėjo pasakiškos architektūros maurų pilys, vienuolynai su savo rudais mūrais, ir saulėje švietė baltos vilos. Žydinčia lyguma, per tamsias girias ir per nunokusių javų laukus, vingiavo upė, plati ir gera. Ji lyg lūkuriavo, prieš įplaukdama į marias. Šiapus upėje buvo uostas, kur Fernandezo laikais knibždėte knibždėjo laivai ir valtys iš įvairių kraštų. Žiūrint nuo upės, Lisabona atrodė lipanti į kalvas su savo bažnyčių boniomis ir šviesiais namais.

Aukščiausiai stovėjo Bulhoes rūmai, iš kur matei nuostabią apylinkę, nupliekstą šviesos. Drungname ir lengvame ore tenai svaigus apelsinų medžių kvapas maišėsi su švelniu marių vėjo dvelkimu.

Mažytis Fernandezas tikriausiai žinojo šiuos senovinės dainos žodžius: — "Kas nematė Lisabonos, tas grožybių neregėjo."

Jisai mylėjo savo miestą ir juo didžiavosi.

Argi narsūs portugalai nenukariavo jo iš netikėlių? Ir vaikas žavėjosi savo kraštu.

Vienok savo širdyje jisai ėmė nujausti esant kitą pasaulį, neregimą, betgi tokį tikrą ir gyvą. O anas pasaulis buvo dar gražesnis už tą, kurį jisai stebėjo savo akelėmis. Varpų balsas, iš bokšto nuaidėjęs ligi marių, ragino žmones, prilinkusius prie kasdieninio triūso, garbinti Viešpatį, kuris kiekvieną dieną juos apipila savo dovanomis. Ir didelės bažnyčių durys atidarytos kvietė žengti į Dievo namus, kur didžiūnas stovi gretimai su žveju, o kunigaikštytė — su paprasta moterėle, visi lygūs ir broliai dangaus Tėvo, Švenčiausios Panelės ir šventųjų akyse. Dangiškieji dalykai jau smelkėsi į Fernandezo sielą, o jaunas jo protelis stebėjosi tikėjimo pasaulių žavesiu. Jo vaizduotę kurstė Kūdikėlis Jėzus, šaltą Kalėdų naktį drebąs ant šiurkščių šiaudų prakartėlėje. Nors buvo judrus berniukas, štai kartais jis imdavo ir susimąstydavo.

Praėjo šimtai metų, ir jo krašto žmonės ėmė sekti nuostabių atsitikimų apie Fernandezo vaikystę. Tie pasakojimai primena anas istorijas, kurias apokrifų[1]) evangelijos skelbia apie mažąsias Jėzaus dienas. Toki pasakojimai priklauso legendai, tačiau pačiuose jų pagrinduose esama tiesos.

Vienas tų pasakojimų atrodo ypačiai prancūziškas.

Buvo birželio mėnuo. Laukuose aplinkui Lisaboną noko javai. Fernandezo tėvai buvo išsikėlę į vieną savo vilą, kad pagal senovinį šeimos paprotį galėtų prižiūrėti piūtį. Donas Martynas, karaliaus riteris, labai mėgo laukų rimtį. Jis mėgo vaikščioti po savo žemes, dėvėdamas, kaip

[1]) Apokrifai — netikri veikalai, peršami už tikrus.

kaimiečiai, gaubtuvą, užsmauktą ant galvos. Vieną rytą jisai taip bastėsi su Fernandezu, ir abu juodu pataikė į dirvą, kuri liūliavo, kaip jūra, aukso vilnimis. Varpos oriai lenkėsi žemyn, lyg susimąsčiusios. Donui Martynui buvo smagu grožėtis tais dailiais javais.

Ūmai iš vagų purptelėjo ištisas mažų sparnelių debesys. Buvo tai žvirbliai, tie uvėrūs rajūnai. Donas Marynas iš pradžių juos nubaidė, šūkaliodamas ir mostaguodamas ilgu vėzdu. Žvirbliai nuskrido, bet susimetė į alyvas, susodintas paežėmis. Tėvas norėjo pasišaukti paramos ir nuginti paukščius tolyn. Taip jis paliko savo sūnelį sargyboj, apginklavęs jį ilgu šiekštu. Berniukas pirmiausia žaidė, slapstydamasis javuose ir staiga iš jų išnirdamas ir gąsdindamas žvirblius. Tik štai per orą atskambėjo mažos kaimo bažnytėlės varpo balsas. Fernandezas gerai pažinojo tą oru aidintį gaudimą, kuris kiekvieną dieną jį prisišaukia, ir visados jisai jo išklauso. Bet kaipgi pasielgus šiandien? Jisai juk turi stovėti, kaip kokia gyva baidyklė, ir sergėti žvirblius grobikus. Fernandezas tada atsimena savo neregimus brolius, angelus, ir prašo jų, kad jam pagelbėtų. Ir angelai jam pakužda vieną mintį... Jisai nukuduliuoja prie alyvų, kur susislapstė žvirbliai, pliaukši delnais ir kelia triukšmą, kaip tik beįmanydamas. O žvirbluičiai, kurie buvo ant šakų sutūpę, pakreipė savo pilkas galvutes — ir staiga palėkė. Užuot puolę grūdų eižėti, jie sparneliais vasnojo paskui vaiką, kuris kiūtino į apleistą trobelę vidury laukų. Berniukas mina smulkiu žingsneliu, o iš paskos, nei dūmas, paukščiai skrieja rudu ratu. Trobelė atdara. Paukščiai sūkuriu supuola į ją, čežėdami sparnais, o mažasis kerėtojas užtrenkia duris. Dabar jam niekas netrukdo bėgti į bažnytėlę.

Fernandezas pradeda mokytis

Anais laikais pirmąsias mokslo žinias suteikdavo bažnyčių mokytojai vyskupų mokyklose prie katedrų. Buvo tai senasis viduramžių mokslas — gramatika ir retorika iš tokių knygų kaip "Eva Colomba", "Tres leo naturas" ir "Acthiopum Terras". Taip pat buvo mokoma gregorinio giedojimo, ir švarus Fernandezo balsas lavinosi šlovinti savo Viešpaties garbę. Kilmingųjų portugalų vaikai vilkėjo raudona sutana ir trumpa balta kamža. Įsivaizduokime sau šį gražų, nurudusį berniuką, įkaitusiu veideliu, bepučiant smilkytuvą, iš kurio kvepėdami kyla dūmai. Taip pat jį regime klūpantį už grotelių, o didelės, guvios jo akys, pasinėrusios į paslaptį, seka sidabrinio varpelio tintėjimą, kuris skelbia artėjant dieviškąją komuniją.

Brendimo audros

Penkiolika metų, svajonių amžius... Įvyksta svarbių atmainų; nežinomosios srovės traukia jaunikaitį, kuris nėra dar pasiekęs vyro metų. Sielą užplūsta nauji, švelnūs jausmai, o vaizduotė kuria nuostabius paveikslus. Širdis nežinia ko laukia: karalystės, vainiko, dar geresnių pergalių, ar gal tik kitos širdies.

Ir Fernandezas išgyveno tą susidrumstimą, tą neramų laukimą. Prancūzų poetų ir portugalų trubadūrų[1]) dainos skambėjo miesto gatvėse. Aušant jos kilo iš apytamsių gatvelių ir lėkė į padanges, kurias jau skaidrino pirmieji dienos spinduliai. Arba vakarais, prasiveržusios iš sambrėškių tos dainos sklido į drungną ir kvepiančią

[1]) Trubadūrai — keliaujantys poetai viduramžiais, atsiradę pietinėje Prancūzijoje.

erdvę. Kai kurios tų albų ir serenadų[1]) išsilaikė ligi mūsų dienų. Tai tos pačios, kurias galėjo girdėti ir Fernandezas. Karštuose jų posmuose jaunuolis atrado naują prasmę, kuri į jo širdį smelkėsi dar nepatirtu švelnumu. O vaizduotėje skriejo neaiškūs ir lengvučiukai pavidalai.

Vienok anuo metu jis savyje pradėjo įžvelgti kitą idealą. Kartais šis idealas reikšdavosi aiškus ir tikras, kartais nublukdavo, kad vėl prasiveržtų dar stipriau. Vienas atsitikimas, kadaise išskaitytas maldaknygėje, nuolatos grįždavo į vaizduotę tokiu neapsakomu švelnumu. Tai įvyko užmaryje, kur dideliais pulkais keliaudavo kryžiaus karų dalyviai ir maldininkai, traukdavę ir per Lisaboną. Jordono slėnyje buvo pavasaris, ir Jeriche pražydo pirmosios rožės. Viešpats grįžo iš Galilėjos su savo mokytiniais, o paskui sekė didelė ir džiūgaujanti minia. Švelni Jo ranka gydė raupsuotuosius, glostė vaikų galveles, rodė žmonėms mėlyną dangų ir Dievo karalystę. Prisiartino ir vienas jaunuolis, saulės nudegto ir gyvo veido palestinietis, apsivilkęs baltu, brangiu apsiaustu. Viešpats pažvelgė į jį meilės pilnomis akimis ir prabilo be galo švelniais žodžiais, tokiais giliais, kaip marių vandenys. Bet turčiaus širdis anei kiek nesuminkštėjo, kai į jį žiūrėjo tos malonios akys. Anas jaunas dabita nuėjo sau, o jį lydėjo švelnus ir pavojingas žvilgsnis, kurio jis jau negalėjo užmiršti.

Po tiekos amžių Fernandezas jautė aną žvilgsnį ant savęs.

Nūn jis lankėsi kaimynų rūmuose. Jis dalyvavo puotose, kur skardėjo meilės dainos. Nebuvo jis nei vaikas nei moksleivis: jis rengėsi ženg-

[1]) Albos auštant, serenados vakare dainuojamos dainos.

ti į sau lygių gyvenimą ir į didžiūnų bendruomenę. Jis buvo išėjęs pirmąsias mokslo žinias, kiek anais laikais rodėsi reikiant riteriui. Jisai galėjo apsispręsti dėl savo ateities. Donas Martynas būtų didžiavęsis, jei jo sūnus būtų pasirinkęs kario luomą. Jau galėjai nuspėti, kad šarvai ant jo gražiai gulės. Pirmiausia jis bus pažu[1]) kurio nors kunigaikščio dvare, ir tenai jį išprusins karo ir riterio žygiams. Paskui, pakeltas į riterius, jis rungsis vienas prieš vieną, vėliau rikiuotėje ir ten parodys savo giminės narsumą. Garbės dar buvo galima nusikariauti Ispanijoje, kurios pusė tebebuvo maurų rankose. Ką gali žinoti, ar jisai iš netikėlių neatplėš kokio miesto ar pilies, kurias karalius paskui jam paves valdyti. Taip įvyktų Dono Martyno svajonė — iš miestelėnų didžiūnų pakilti į feodalinius didžiūnus. Tačiau protarpiais jam nusiduodavo, lyg sūnus būtų labiau linkęs į knygas negu į kardą. Kadangi tada mokslas buvo pradedamas gerbti lygiomis kaip ginklas, tai tėvas pamąstydavo siųsiąs sūnų į Paryžių, kur jis studijuosiąs ir netrukus būsiąs žymus kanonų teisių ar filosofijos daktaras.

Vienmečiai Fernandezą mėgo ir labai varžėsi dėl jo, nes jis buvo mandagus ir malonaus būdo. Kurį laiką jie kurstė jį prisidėti prie jų ulionių. Jiems suko galvas gyvenimo džiaugsmas, kuris atsiskleidė jaunikaičiams, kaip koks gražus, bet dar neištirtas kraštas. Vienok Fernandezas būdavo susimąstęs ir lyg kažkur nutolęs tose puotose, kur jį nutempdavo anie linksmi vaikinai. Bičiuliai manė jį būsiant įsimylėjus. Jie laužė sau galvas, kuri gražuolė, aišku, aukštakilmė, viešpatauja Bulhoes įpėdinio širdyje.

[1]) pažas — viduramžiais jaunuolis, rūmų ponios ar pono patarnautojas.

Visi tie patyrimai jaunam Fernandezui buvo kaip naujas, svaiginantis ir švelnus vynas. Tačiau jeigu jis ragavo to žavinčio vyno, jo širdis jau buvo kur kitur.

Tada įšėlo pojūčių audra. Aistros niršo brėstančiame kūne, ir jų liepsna kūrė gaisrą toje karštoje širdyje. Dangus apniuko, ir jo žiburiai mirguliavo sielai nelyginant žvaigždutės paūkavusioj naktyj. Šiurpiu tiesumu prieš jaunuolį atsistojo lemiantis ir pavojingas pasirinkimas: pasirinkimas tarp Dievo ar pasaulio, tarp kūno ar dvasios, tarp dirbtinio ar tikro gyvenimo. Karšta prigimtis kovojo prieš dieviškojo balso galybę. Seniausi ir patikimiausi istorijos šaltiniai nieko tiksliau neužsimena apie šiuos dalykus, kurie pasilieka jo sielos paslaptis. Kova buvo trumpa, bet smarki, ir atrodo, kad ji yra buvusi lemianti dvasiniame Fernandezo gyvenime. Mes tiek težinome, kad jo valia nepalūžo audroje.

Iš brendimo metų audros Fernandezas išėjo nepalytėtas ir atsigaivinęs. Nuo dabar jis žengs keliu, viršum kurio nusitiesia skaisti dangaus žydruma.

"Mokytojas šaukia"

Fernandezas dažnai matydavo siauromis Lisabonos gatvėmis einančius švento Vincento vienuolijos kanauninkus, baltadryžiu rūbu dėvinčius. Jie nusileisdavo nuo savo kalnelio ir susitelkę keliaudavo triukšmingomis miesto gatvėmis. Tenai, aukštai, jie meldėsi ir gilinosi į mokslus, apgaubti Dievo ramybės. Ir jaunikaitis juose regėjo kitokius žmones negu visi, kito pasaulio būtybes, lyg iš kokių senų pasakų išsinėrusias.

Švento Vincento vienuolynas, išstatytas už miesto sienų, buvo susijęs su karais prieš mau-

rus. Seneliai, vakarais susėdę aplink židinį erdvioje virtuvėje, dažnai minėdavo to vienuolyno vardą savo pasakojimuose. Jį įsteigė didis ir maldingas karalius Alfonsas atminti prancūzų, anglų ir vokiečių kariams, žuvusiems ties Lisabona, jų sielų atilsiui. Tačiau vieno vokiečio riterio grabas garsėjo stebuklais, kurie kėlė anų kankinių garbę. Kartą nakčia pasirodė spindintis jo pavidalas sargybiniui kieme ir liepė, kad šalia jo palaidotų ginklanešį, kritusį sykiu su savo ponu. Palmė, kurią vokiečių karys buvo parsinešęs iš šventų užmario vietų, išleido daigus ir sužaliavo liekna.

Vaikinui tie vienuoliai atrodė kaip broliai, kurie, laimėję savo kovas, buvo laimingi, atsidavę dieviškajai meilei.

Fernandezas nebuvo tokios prigimties, kad ilgai svajotų. Jis ryžosi siekti savo idealo ir jį vykdyti, nepaisant jokių kliūčių. Toji energija yra vienas būdingiausių jo bruožų, pastebimas per visą jo gyvenimą.

Dono Martyno, karaliaus riterio, viltys žlugo. Mylinti ir karšta Fernandezo širdis buvo draskyte draskoma. Sudie senajam tėvų namui, sudie laimingiems vaikystės ir jaunystės atsiminimams, mieliems ir taip pažįstamiems veidams, sudie šaunioms ir meilioms kautynių ir meilės svajonėms...

Mokytojas eina pro šalį. Jisai šaukia į save...

TREČIAS SKYRIUS

JAUNYSTĖ VIENUOLYNE

Į viršūnes

Iš vienuolio kambarėlio, pro siaurą langą, atsivėrė nuostabus vaizdas. Ant banguojančių kalnelių augo sidabralapiai alyvmedžiai. Tolvje skendėjo kalnai melsvuose ūkuose. Šen ten kyšojo tamsesni kuokštai — buvo tai ąžuolai. Žemai, slėnyje, plati upė vingiavo į marias, visaip išsisukinėdama, o tenai mėlynavo bekraštis horizontas. Gretimais, skaidrioje erdvėje, stovėjo ant kalvos Lisabona, visa baltutėlė!

Iš savo aukštumos Fernandezas stebėjo žmonių pasaulį. Gražus buvo tasai pasaulis, bet jam geriau tiko tylus vienuolynas, kurio arkadas ramstė liaunos arabų kolonos ir kur kvepėjo rožės, vešėjusios mažame, žolėtame sklypelyje aplinkui šulinį. Apsivilkęs ilgu, baltu abitu, jis mėgo mąstyti apie naują savo gyvenimą, apie tą šventumo viršūnę, į kurią Dievui pasiaukojęs žmogus privalo tolydžio žvelgti. Jis mąstė apie psalmių žodžius, bažnyčioj giedamus, apie pa-

mokymus, kuriuos skaitydavo tai savaitei nuskirtas vienuolis. Į vienuolio gyvenimą jisai puolėsi tuo pačiu užsidegimu, kaip jo protėviai didžiūnai į mūšį. Nebuvo išblėsusios aistros, kurios kartais dar verda po atsiskyrėlio drabužiu. Bet geležinė valia jas pažabojo ir apmalšino, o gyvieji malonės vandenys gesino tą ugnį. Jo būdas, toks vienalytis iš prigimties ir iš išdidžios genties, sunkiai pasilaužė pasiaukojimui ir klusnumui. Vienok Fernandezas pajuto tam tikrą smagumą kautis už dvasią prieš maištaujantį kūną ir iš senosios prigimties akmens iškalti naują žmogų. Begaliniai malonės ir dieviškosios meilės pasauliai atsivėrė jam ir užplūdo jį netikėtais malonumais.

Būdamas kilnios širdies ir užgrūdintos sielos, Fernandezas stojo į vienuolinio gyvenimo kelią, pasiryžęs juo eiti ligi galo. Už vienuolyno mūrų kiti gali pasaulio atsisakyti be kovos, blankiai. Savimyla esti taip giliai įsišaknijusi žmoguje, kad ji gali prasiveržti ir pro atgailos abitą. Tik budrus heroizmas gali ją susekti ir kovoti su gudriomis jos apraiškomis. Fernandezas suprato, kad jei nori pasiekti šventumo ir jame išlikti, turi išsiskirti iš paprasto gyvenimo, sutikti su kančiomis ir nepritekliais. Tai nesiliaujanti kova tarp savimylos ir valios, kurią nušvietė malonė. Tai nuolatinis dvasios karas su žemesniąja prigimtimi. Fernandezas apsisprendė, ką pasirinkti.

Nuo tada pradeda ryškėti dvasinis jo veidas. Jame karšta širdis jungiasi su tvirta tobulybės valia. Jisai nepasotinamai troško protu perprasti Dievo paslaptis, kad tą pažinimą galėtų paversti meile.

Pirmaisiais vienuolyno metais jį pradėjo vilioti mokslas. Ne veltui jisai buvo stojęs ordinan,

kurio regula buvo įkvėpta šv. Augustino, didžiojo Bažnyčios daktaro. Vienok jo dienos švento Vincento vienuolyne pirmiausia buvo religinio augimo laikas.

Vis dėlto jaunasis vienuolis dar nesijautė visiškai atitrūkęs nuo visų pasaulio saitų. Iš savo kambarėlio jis regėjo Lisaboną ir šio miesto namus, išmargintus gyvomis spalvomis. Jis įžiūrėjo savo šeimos rūmus, laimingos vaikystės lizdą, o toliau savo bičiulių palocius, raudonus nuo saulės spindulių. Donas Martynas su Marija dažnai atkopdavo siaurais kalvos takeliais; ligi vienuolyno atlipdavo ir buvusių jo draugų linksmi būreliai, atsinešdami pasaulio tuštybių aidus. Fernandezo bičiuliai, jo netekę, nenuleido rankų. Kai dar prisidėdavo prie jų nerimtų pramogų, jisai buvo jų būrio centras, toks ištikimas, mandagus ir malonus. Tebeviliojo ir dabar tos žavios savybės, kuriomis anie jaunuoliai gėrėjosi. Jie jam pasakojo apie šaunias vestuves ir apie ištaigias grumtynes. Betgi Fernandezui tie dalykai atrodė beverčiai ir tušti. Aukštakilmiai jo draugai nenumanė, koks tarpas juos skiria nuo buvusio jų pramogų dalyvio. Gal jie vylėsi atitraukti jį nuo to, ką jie vadino pamišimu. Iš tiesų tai pamišimas: pamišimas Kristui.

Į naujoko kambarėlį vėjas, dvelkdamas per Lisabonos kalnelius, atpūsdavo švelnų kvepėjimą... Fernandezas suprato, kad gimtoji žemė tūkstančiais ryšių jį tebetraukia prie viso, ką jis buvo palikęs. Evangelija rodė jam, kaip gali tapti vertu Kristaus. Jis pasiryžo anuos ryšius nukirsti dviašmeniu kardu: neapykanta ir meile. Buvo tai pasaulio neapykanta ir Dievo meilė, dvi stipriausios krikščioniškojo gyvenimo jėgos. Šis žygis, įvykdytas jaunikaičio, kurį tobulybė buvo

pakeitusi, kalba apie tą didvyrišką valią, kuria jisai nuo tada siekė Dievo karalystės.

Vieną dieną jisai atėjo pas viršininką, garbingąjį Gonsalvą Mendezą, iš kurio jis buvo priėmęs vienuolio abitą. Puolęs prieš aną ant žemės, su geliama širdimi, kad vėl reikės skirtis, jis maldavo perkeliamas į kitą vietą. Jis prašėsi išsiunčiamas toli nuo gimtinio miesto, kur jis išaugo, kadangi dabar, paėmęs į savo rankas žagrę, jisai troško savo vagą išarti neatsigręždamas ir nežvelgdamas atgal.

Jam buvo liepta keltis į Koibrą, į Švento Kryžiaus abatiją[1]), kuriai priklausė ir švento Vincento vienuolynas.

Fernandezas paliko vietas, kur buvo gimęs. Jo širdis vaitojo, tačiau Dievo džiaugsmas buvo užplūdęs jo sielą. Aišku, jisai pėsčias perėjo puikų Estramadūros kraštą sykiu su kuriuo kitu vienuoliu. Kelionėj juodu kalbėjo maldas ir mintimi prisidėjo prie psalmių, kurias giedant, šią valandą skambėjo bažnyčia, jau toli pasilikusi. Lengvi ir laisvi, juodu ėjo sau šviesos nulietomis lygumomis, ir jiems dingojos, lyg koptų į kalną, kurio viršūnė nyko daug švelnesnėse oro erdvėse.

Pagaliau pasirodė Koimbra — platus amfiteatras, kurio balti namai leidosi žemyn prie upės, o anapus buvo matyti girios ir pievos. Miestas priminė Lisaboną, tik buvo turtingesnis, ištaigesnis, kadangi anais laikais tenai buvo karaliaus dvaras. Gražios bažnyčios kilo į mėlyną dangų. Ten galėjai pažinti maurišką Se-Velha bonią. Seniau ten buvo mečetė, kur, esą, Sidas[2]) buvęs pakeltas į riterius. Aure, tenai vėl stūkso-

[1]) Abatija — vienuolynas.

[2]) Sidas — viduramžių didvyris, dažnai sutinkamas ispanų ir prancūzų literatūroje.

jo Švento Kryžiaus vienuolyno bokštai. Karališkas iškilnumas švietė abatijoj, į kurią žengė Fernandezas. Pirmas Portugalijos karalius ją apipylė dovanomis, o įpėdiniai neatsiliko nuo jo. Būtum net galėjęs prikišti, kad vienuolių gyvenama dalis buvo per graži. Didysis "Tylos Kiemas" buvo ramus, nugrimzdęs portikų ūksmėje, palaikomas lengvų pintinių stulpelių. Buvo tai elegantiškos arabų statybos pavyzdys. Visa kas ten buvo tvarka, darnumas, šviesa ir ramybė žydinčiame sode, kur iš rožinio granito vazos tryško vanduo.

Švento Kryžiaus Viršininkas

Reguliarūs šv. Augustino kanauninkai, tiksliai kalbant, nebuvo vienuoliai. Prie vienuolinių maldų kalbėjimo ir bendro gyvenimo jie dar pridėjo rūpinimąsi sielų išganymu ir "Dievo paslapčių skleidimu", kaip pasakyta jų reguloj. Tačiau jie retai teišeidavo už abatijos sienų. Regula jiems uždėjo didelius mokslus, ir jų vienuolynai buvo nelyginant maži universitetukai. Juk žinia, kad anais amžiais, kada žvangėjo ginklai, pagrindiniai šviesos židiniai buvo vienuolynai.

Anuomet iš visų labiausiai klestėjo Švento Kryžiaus abatija, kuri buvo branduolys mokslų miesto, vėliau virtusio senąja sostine. Pirmutinysis Švento Kryžiaus viršininkas Teotonijus garsėjo šventumu. Kai Fernandezas atkako į Koimbrą, vienas karšinčius vienuolis buvo berašąs ano švento viršininko gyvenimą, pasiremdamas savo atsiminimais. Jis gyveno tuo pačiu laiku, kaip ir Teotonijus. Jisai buvo arti jo ir stebėjo ano veidą, kuriame spindėjo teisingumas ir sielos ramybė. Kartkartėmis senis vienuolis paskaitydavo iš savo rankraščio vienuoliams, susirin-

kusiems kapitulos salėje. Teotonijus, pasaulinis kunigas, atsisakė savo aukštų pareigų ir išvyko į Šventąją Žemę pagerbti vietų, kur kadaise vaikščiojo Viešpats. Kai plaukė laivu, jisai besimelsdamas numalšino labai įšėlusią jūrą. Tomis nerimo valandomis jūreiviai išvydo didžiulių vilnių nešamą baisų žvėrį, kurio akys žėrėjo ugnimi. Paskui jie išsikėlė į krantą Japoje ir užlipo ant Taboro kalno, kur jiems apsireiškė Kristaus veidas, toks skaistus, kaip anuomet per atsimainymą. Teotonijaus kelionė po šventas vietas buvo viena nesiliaujanti malda Viešpačiui, kurio pėdomis jisai žengė. Į Kalvarijos kalną jisai lipo su kryžiumi ant pečių ir, pasiekęs viršūnę, ilgai ten pasiliko, paskendęs savotiškame dvasios pagavime, tarsi savo akimis jis regėtų šventąjį medį ir kruviną jo auką. Vienuolis, apsakydamas Teotonijaus lankytas vietas, apsipildavo laimės ašaromis. Teotonijaus draugai turėjo vargo, kol jį įtikino grįžti. Jis troško liktis Šventojoj Žemėj ir savo dienas šioj ašarų pakalnėj praleisti apmąstymuose prie grabo, kuriame buvo palaidotas jo Viešpats . . .

Ir kai senis vienuolis taip skaitė, salės kertėje, prikandęs žadą, klausėsi jaunikaitis...

Grįžęs iš Rytų krašto, Teotonijus atsisakė visų savo lobių, kad galėtų neturto dvasioje sekti savo vargingą Mokytoją. Pirmieji Švento Kryžiaus vienuoliai jį užsidėjo savo viršininku, bet jiems buvo vargo su jo nusižeminimu ir su jo noru grįžti į Šventąją Žemę. Jam vadovaujant, vienuolynas išaugo ir pražydo. Viršininkas savo dieną praleisdavo maldoje ir moksle. Tačiau jis buvo labai paprastas. Nepainūs jo žodžiai ėjo iš širdies į širdį. Karaliai, kunigaikščiai, didžiūnai ir net tolimų šalių žmonės jį gerbė kaip šventąjį ir atvykdavo į jo kambarėlį pasitarti. Betgi, re-

gėdamas skriaudas, Teotonijus gebėdavo užsidegti šventa rūstybe. Vieną dieną, nelyginant koks senovės pranašas, jis pačiam karaliui Alfonsui paliepė, kad paleistų į laisvę krikščionis gyventojus, mozarabus, kurie neteisingai buvo pajungti vergais, užkariavus vieną saracėnų kraštą. Ir karalius nusilenkė šiam teisingumo reikalavimui.

Ta didi asmenybė giliai įsirėžė į Fernandezo dvasią. Kai kurie bruožai, vėliau jame pasireiškę, primena Koimbros šventąjį... Senelis vienuolis, Teotonijaus amžininkas, dar pasakojo, jog viršininkas keleriais metais prieš mirtį atsisakė iš savo aukštos vietos, kad galėtų atsiduoti vien tik kontempliacijai. Vienas regėjimas jam apreiškė artimą mirtį. Jisai išvydo save patį ant vienuolyno bokšto, kuris labai aukštai kilo į padanges. Tik štai prieš jį atsirado šventas Petras ir pasakė, kurią dieną jis mirsiąs, sykiu jam parodydamas kopėčias, kuriomis dorieji vienuoliai kopė į dangų.

Intelektualinis troškulys ir meilė

Didelė ramybė viešpatavo abatijoje. Už tų mūrų, kurie jį supo, siela jautėsi apginta ir saugi. Aplinkui buvo nusidriekę šio pasaulio tyruliai, bet čionai buvo šaltinis, kurio vėsūs vandenys gaivino palmes. Šiame nedideliame Dievo mieste visa kas ėjo tvarkiai ir sklandžiai. Toksai švelnus giedrumas kėlė širdis. Kartą vienam vienuoliui pasirodė regėjimas, kad abatija buvusi tartum žalia ir žydinti sala vidury įdūkusių jūros bangų. Už mūrų ramus ir linksmas baltai vilkinčių vyrų būrelis vaikščiojo po pievas ir sodus, giedodami ir skindami gėles.

Fernandezui didžiai patiko tokio gyvenimo

rimtis. Jo siela stiprėjo, kildama į amžinuosius dalykus per pažinimą, kuris tėra vienas iš meilės takų. Mokslų jisai griebėsi karštai, trokšdamas įsigilinti į Dievo paslaptis. Per aštuonerius metus, išgyventus Koimbroje, jisai virto mokslo vyru. Ir šisai bruožas kaip tik labiausiai buvo kritęs į akis žmonėms, kurie gyveno arčiau jo laikų. Keturiolikto amžiaus paveiksluose visados jį regime su knyga rankoje. Penkioliktas amžius jau prideda liepsnelę ir širdį, — tai užsidegimo ir meilės simboliai.

Švento Kryžiaus vienuolyne dėstė mokytojai, kurie buvo studijavę Paryžiuje. Jie į abatiją parnešdavo žinių apie garsų mokslo miestą, kurį vienas amžininkas sveikino ir gyrė šiais žodžiais: "Laimingas miestas, kur Šventosios Knygos atvožiamos su didele meile, kur atsiskleidžia neaiški ir paslaptinga prasmė, veikiant Dvasiai iš aukštybių. Tai miestas, kuriame tiek daug išmintingų daktarų, išprususių Švento Rašto pažinime. Tikras mokslų miestas". Anais amžiais žmonės mėgo knygas, dailius rankraščius, kruopščius nuorašus ir viso to karštai ieškojo net toli už marių. Prieš keletą metų kunigas Petras iš Švento Kryžiaus buvo nusiųstas Avinjonan[1]) į švento Rufo vienuolyną, kuris garsėjo gražiu vienuolių gyvenimu ir savo didele biblioteka. Jis anoj vietoj išbuvo nuo švento Martyno ligi Velykų, tyrinėdamas nuostatus, kurių ten laikėsi bažnyčioje ir vienuolyne. Jis vėl ten grįžo ir dabar išbuvo visus metus, nurašinėdamas "nuostatų knygas" ir spalvotais piešiniais išgražintus rankraščius.

Į brangią skrynią uždaręs, jis parsivežė šv. Augustino komentarus apie šv. Jono evangeliją

[1]) Avinjonas — miestas pietinėje Prancūzijos dalyje.

ir keletą raštų apie šv. Mato ir šv. Luko evangelijas, o taip pat šv. Ambraziejaus "Heksameroną" ir to paties vyskupo "Traktatą apie atgailą". Galop ten buvo Bedos "Komentarai" apie šv. Luko evangeliją ir kitų rankraščių. Jie praturtino Koimbroje Šv. Kryžiaus knygyną, kurin pirmiausia puolėsi jaunasis naujokas, ištroškęs Dievo mokslo.

Kiek leido regula, Fernandezas naktį ir dieną buvo įsilindęs į knygas. Nepaprasta jo atmintis surinko tikrą žinių ir religinės erudicijos lobį. Jis gilinosi į Šventą Raštą, kuriame įžvelgė pačią pasaulio ir žmogaus istoriją. Skaitydamas kai kuriuos graikų ir romėnų senovės raštus, jis taip pat mąstė apie praeinančius amžius. Tikėjimo nušviesta akis išviršiniame jų sąmyšyje suseka tvarką, kuri jau buvo besiartinanti prie žmonijos atgimimo.

Tuo būdu jisai puikiai pažino Šventąsias Knygas, kurias galėjo atmintinai pasakyti. Jis atsidėjęs tyrinėjo jų gelmes ir Švento Rašto pavyzdžiuose ieškojo ginklų prieš tikėjimo priešus. Kai vėliau jis pasirodys su savo atminties turtais, kuriuos, lyg kokin aruodan, krovėsi per šešerius metus, nusistebėjęs popiežius jį pramins "Švento Rašto knygynu".

Drauge jisai apmąstė šventųjų žodžius ir gilinosi į senuosius Bažnyčios Tėvus, gal būt, vartodamas anais laikais labai paplitusias kompiliacijas[1]). Tuomet bibliotekos, kurios turėjo kokį šimtą rankraščių, buvo laikomos turtingomis. Enciklopedijos ir poezijos rinkiniai papildydavo tai, ko trūkdavo. Štai kaip Fernandezas galėjo susipažinti su kai kurių senovės poetų eilėmis, o

[1]) Kompiliacija — iš kitų raštų sudarytas veikalas.

ypač su gamtos mokslais, kurių pavyzdžiais jis pasirems vėliau savo kalbose. Vienok tą mokslą jis sėmėsi ne vien tik iš knygų. Jis mėgo gamtą ir ją stebėjo poeto akimis. Jis matė, kad purplelis, palikęs vienas be savo draugės, jau nebetupia ant šakos. Jisai tai pavaizduoja anuo grakštumu, kuris žymi senąsias italų liaudies dainas.

Purpelis, likęs be draugužės
Mano negalėsiąs jos surasti.
Aptikęs vandenio balutę,
Jisai, sudrumstęs, išsimaudo.

Fernandezas matė, kad kviečio varpa iš viršaus esti ruda, o viduj balta. Jis mėgo medžius ir girių rimtį. Būdamas gamtos poetas, jis jau buvo pranciškonas, dar prieš pažindamas šv. Pranciškų.

Vienok esmėje jo mokslas rėmėsi tikėjimu ir mistika. Tomas Gallo, garsus viduramžių mokytojas, kuris pažinojo Fernandezą, yra taip parašęs Dionizo Areopagitos komentaruose: "Meilė dažnai prasimuša ten, kur nepasiekia žmogaus protas. Pasakojama, kad kai kurie šventi vyskupai, nors nelabai išsimokslinę, savo sielos užsidegimu įsigijo visą mistinę teologiją ir perprato dangų, pereidami visus žmonių mokslus ir pasinerdami amžinai palaimintos šv. Trejybės gelmėse. Tai aš patyriau šventame brolyje Antane, su kuriuo buvau gerai pažįstamas. Nedaug išprusintas žmonių moksluose, savo skaisčia siela ir karšta meile jisai pasiekė Dievo pažinimą kitais keliais negu protas. Iš jo spindėjo liepsna, kuria jo siela degė".

Ėjo metai. Su mokslu augo ir jauno vienuolio maldingumas. Jo dvasia ir širdis vis labiau skendo Dievuje. Jis visados buvo pirmas bažnyčioje, po juodu gaubtuvu nulenkęs galvą. Prie alto-

riaus, rodos, jį ištikdavo dvasios pagavimas. Kiti vienuoliai džiaugėsi šiuo naujoku, iš Lisabonos atėjusiu į Švento Kryžiaus abatiją ieškoti aštresnės drausmės ir didesnės ramybės. Savo tarpe jie pasakojo, kad vieną dieną Fernandezas, su reikalais nusiųstas į tolesnę vienuolyno dalį, meilės akimis išvydo ostiją, kada bažnyčioje ją viršininkas pakylėjo per mišias.

Fernandezas troško visiškai pasiaukoti. Jį degino nenumalšinamas tobulybės troškulys. Jam kartais rodydavos, kad negana to gyvenimo bažnyčioje ir prie knygų. Evangelijoj jis skaitė, kad Išganytojas neturėjo akmens galvai priglausti. Aplinkui save abatijoj jisai regėjo patogumą. Čia nesiliovė plaukusios dovanos nuo anų dienų, kada maldingas karalius Alfonsas Šventą Kryžių padarė dideliu vienuolynu, turinčiu nemaža derlingos žemės, erdvią trijų navų bažnyčią, puikų, marmuru išpuoštą kiemą ir gražius sodus. Pirmųjų vienuolių šventumo garsas, jų dosnumas pavargėliams ir piligrimams, vykstantiems už marių arba į Kompostelą[1]) pagerbti šv. Jokūbo, sutraukė iš visų kraštų atpildo į Švento Kryžiaus abatiją. Kuklus vienuolynas pavirto abatija, kuri buvo stipriausia ne tik Portugalijoj, bet ir visame Pirenėjų pusiasalyje. Viršininkas buvo gavęs iš popiežiaus teisę laiminti aukso žiedu, kaip vyskupai, ir nešioti kryžių su mitra. Dėl tų privilegijų kilo nesusipratimas su Koimbros vyskupu ir kapitula. Viršininkas išsiuntė kurį ten vienuolį į Romą išsiprašyti popiežiaus bulės, kuri apsaugotų anas teises. Posėdžių menėje ši grėsmė ir medžiaginiai rūpesčiai būdavo dažnai aptariami. Visa tai sunkiai slėgė Fernandezą. Taip pat teko susidurti su dabartiniu karaliumi

[1]) Kompostela — miestas Ispanijoje.

Alfonsu II, kuris kovojo su kunigų bei vienuolių privilegijomis ir geidė jų turto. Popiežius Inocentas III ne kartą buvo jį aštriai išbaręs ir ekskomunikavęs. Vienuolynuose į karalių žiūrėjo kaip į Bažnyčios priešą ir būkštavo jo grasinimų. Toji baimė sklendė viršum vienuolynų ir drumstė jų ramybę.

Jaunuolis, tyloje sėdėdamas prie mokslo knygų arba savo kambarėlio vienatvėje, giliai širdyje girdėjo kuždant balsą: "Iškeliauk kur nors toli!" Jis troško neturto. Jį traukė nežinoma, evangeliškesnė dalia. Senas jo giminės kariautojų kraujas vis labiau nerimo po baltu jo drabužiu.

Jis skaitė apie apaštalus ir kentėtojus, kurie savo didžiulę meilę Dievui pavertė artimo meile ir triūsu savo broliams. Taip ir Fernandezą šaukė nauja kova. O vienas senas vienuolis jam tarė, kad jeigu jo sieloje bylojęs balsas buvo siųstas Dievo, tai jisai nenutilsiąs. Fernandezas laukė, pasiryžęs sekti paskui tą balsą, bet ligi šiol vis dar pasilikdamas savo vienuolyne.

KETVIRTAS SKYRIUS

DORYBIŲ PASVEIKINIMAS

Asyžiaus atgailotojai

Koimbroje pasirodė keisti asmenys. Jie buvo nepaprastai apsirengę, bemaž kaip kaimiečiai, vietoj diržo persijuosę virve. Jie vaikščiojo basi, ant galvos užsismaukę gaubtuvą. Darkyta portugalų kalba jie save vadinosi "Asyžiaus atgailotojais". Tai buvo Italijos miestas ne per toliausia nuo Romos. Iš pradžių jie buvo prisimaišę prie piligrimų, kurių niekad netrūkdavo uoste pakeliui prie švento Jokūbo iš Kompostelos arba į Šventąją Žemę. Jų suplaukdavo iš visų Europos kraštų — iš Prancūzijos, Vokietijos, Anglijos. Jie keliavo su ilgomis, kreivomis lazdomis, užsimetę visokiausiais apsiaustais ir apsikarstę katiliukais.

Vienok Italijos piligrimai atrodė kitoniški. Jie visados eidavo dviese, ir juos galėjai sutikti visuose šalies vieškeliuose, traukiančius mylių mylias. Savo žygyje jie nepailsdavo, buvo lengvi ir linksmi, kaip blezdingėlės. Nors jų gyvenimas buvo tikrai kietas, iš jų veidų švietė didelis

džiaugsmas. Dažnai jie giedodavo savo kalba, ir tarsi skleidė aplink savo džiaugsmo perteklių. Jie sustodavo kryžkelėse, kaip trubadūrai, tačiau užuot garsinę riterių šlovę, su nauju užsidegimu jie skelbė evangeliją. Jų besiklausant, kilo įspūdis, kad jie kalba apie kažką gyva ir artima. Kiti kunigai neįstengdavo to įspūdžio sukelti. Anie vyrai savo žodį skelbė paprastai, netaisyklinga ir grubia kalba. Jie buvo bemoksliai ir beraščiai. Tačiau jie turėjo keistą galybę kitus įtikinti. Jie kartojo senus dalykus, taip dažnai girdėtus: pasakojo apie atgailą, Dievo meilę žmonėms, apie dangiškas linksmybes, per kurias pamiršime visas šios žemės kančias. Jie savo pamokslus baigdavo trumpa dainele, kantilena, kuri taip skambėjo:

Bijokite ir garbinkite,
Šlovinkite ir laiminkite,
Dėkokite ir liaupsinkite
Dievą Visagalį,
Tėvą, Sūnų ir Švenčiausią Dvasią,
Pasaulio Kūrėją.

Ir tie senoviniai žodžiai atrodė tartum visai naujas mokslas, — beveik toks pat naujas, kaip tada, kada Jėzus jį pirmą kartą atnešė į šią žemę. Linksma naujiena, paskelbta prieš tūkstantį su viršum metų geros valios žmonėms, šių svetimšalių lūpose skambėjo taip gaiviai, kaip pirmomis krikščionybės dienomis.

Asyžiaus atgailotojai mito iš savo rankų darbo. Kalnuose jie kirto medžius, virtuvėse skaldė malkas, padieniais darbininkais plušėjo laukuose. Pinigų jie neėmė, tik stengės užsidirbti duoną. Taipogi jie vaikščiodavo nuo durų prie durų, prašydami išmaldos, ir nesidrovėjo maišytis su elgetomis. Kai ateidavo metas menkam jų užkandžiui, jie susėsdavo kur prie miesto mūrų,

ant šiurkštaus akmens. Juos regėdamas, būtum taręs, kad jie sėdi už karaliaus stalo. Nakčia jie miegodavo kur nors ant šieno, tvartuose, palei kupetas.

Iš pradžių žmonės skaudžiai pašiepdavo juos, bet ilgainiui, matydami juos linksmus ir kantrius, ėmė juos laikyti Dievo vyrais. Pečiais gūžčiodami pasakojo, kad tie atgailotojai popiežių maldavo keistos, negirdėtos privilegijos: nieko savo neturėti! Didžiūnai ir riteriai taip pat sustodavo aikštėse ir vieškeliuose pasiklausyti šių savotiškų giesmininkų, kurie vaikščiodami šlovino šventųjų, o ne karžygių darbus. Jei kalbėti apie kunigus, tai šie neturėjo geros akies aniems bastūnams, nes visuose kraštuose tokioj dirvoj vešėdavo eretikai, kurie, prisidengę tariamu grįžimu į evangelijos paprastumą, puoselėjo maišto dvasią, o po jų atsinaujinusiu apsiaustu knibždėjo juodas ydų gyvenimas. Prancūzų žemėje, Provanse, visur matei tokių žmonių, ir klaidingi mokslai ten dygo, kaip vėjų išblaškyta sėkla. Tačiau šie Italijos skurdeivos didžiai gerbė kunigus, prieš juos klaupdamies ir juos šaukdami savo viešpačiais. Prieš sakydami pamokslus prie didžiųjų kelių, jie apsilankydavo pas vyskupą, kuris juos iškvosdavo. Jie neparodydavo didelio teologijos žinojimo, bet juose degė artimo meilė. Jie neturėjo knygų, bet jie buvo paprasti ir nužeminti. Jie nebuvo mokęsi Paryžiuje, bet jie gyvente gyveno evangelija. Jų skelbiamos mintys savo esme buvo panašios į visų kitų pamokslininkų žodį. Tačiau jie kalbėjo taip galingai ir taip savaip, kad patraukdavo liaudies vaizduotę. Dažnai jie griebdavosi palyginimų, aiškindami Dievo darbus, ir mielai pradėdavo kurios dainelės posmu.

Visame krašte žmonės kalbėjo apie tuos italų

pavargėlius, kurie kaip elgetos pelnėsi savo duoną, skleisdami sielose džiaugsmą ir ramybę. Gandas apie juos atėjo ligi karaliaus rūmų. Alfonsas II nebuvo dosnus vienuoliams ir kunigams, kurių privilegijas ir turtus jis buvo apkarpęs. Bet karalienė buvo pamaldi ir labdari. Už Koimbros, netoli nuo miesto vartų, ji turėjo alyvmedžių kalnelį. Vieta buvo nuošali ir rami. Iš ten matei apačioje žaliuojant slėnį. Atgailotojai, arba mažesnieji broliai, kaip jie patys vadinosi, atsisakė priimti šią nuosavybę, tačiau jie sutiko ten prisiglausti kaip piligrimai padangtėse, kurias jie patys savo rankomis pasistatė iš šakų ir lentų.

Dorybių pasveikinimas

Iš šios vietos regėjai puikią Švento Kryžiaus abatiją. Asyžiaus atgailotojai dažnai ateidavo prie didžiųjų jos vartų su kitų pavargėlių virtine. Viduriniais amžiais visi vienuolynai taip priimdavo tuos, kurie Dievo vardu kreipėsi sušelpiami. Kai kurie ordinai šią tradiciją išlaikė ligi mūsų dienų. Viršininkas pavedė Fernandezui priimti elgetas ir piligrimus, nes pažinojo jį esant mandagų ir geros širdies vienuolį, kuris mokėjo pastebėti Kristų, pasislėpusį kiekviename skurdžiuje.

Iš pat pirmos dienos Fernandezui krito į akį anie neturto riteriai, įsimaišę tarp pavargėlių. Jis tuoj suprato, kad jie skyrėsi nuo kitų, nors vilkėjo bemaž panašiu drabužiu. Bloga portugalų kalba tie italai ėmė jam pasakoti apie Prancišką, turtingą ir prakilnų Asyžiaus pirklį, kuris metė visus savo lobius ir, pamilęs Jėzaus neturtą, pats troško tapti didžiausiu miesto skurdžiumi. Jis atstatė apleistas bažnyčias, gydė raupsuotus ir buvo linksmas, Dievo meilės apimtas.

Jų tarpe jau pasižymėjo tikėjimu brolis Ber-

nardas, pasinėręs apmąstymuose aukštų kalnų viršūnėje. Brolis Leonas, tas Dievo avinėlis, išsiskyrė paprastumu ir nuoširdumu, brolis Džinepras savo išmintimi ir brolis Egidijus, tas neturto riteris, savo linksmumu. Evangelijos idealų vilnis ritose per Europą.

Nauji vėjai dvelktelėdavo širdyje, kai žmonės išgirsdavo kalbant apie tuos vyrus, vargingus didžiojo Karaliaus šauklius, atėjusius iš savo bendruomenės Umbrijoje.[1]) Juos galėjai susitikti aikštėse, vidury laukų, tarp elgetų. Duoną jie pelnėsi rankų darbu, o dažnai yra tai buvusios aukštų ponų rankos. Atšalusiose sielose jie uždegdavo Dievo meilę ir geležim ginkluotan pasaulin jie atnešė artimo meilę. Visą jų gyvenimą apėmė keletas Pranciškaus nurodymų: savo atžvilgiu — vykdyti evangelijos įsakymus, padėtus gyvenimo taisykle; artimo atžvilgiu — atsiduoti kitiems visiška, neribota auka, — "quantum possum et plus quam possum" — "kiek mano jėgos neša ir dar daugiau". Taip kalbėjo Pranciškus, apimtas didžiulės artimo meilės.

Fernandezas, išmokslintas didžiojo augustiniečių ordino vienuolis, matė, kad tie skurdą pamilę elgetos, tie Dievo bastūnai tobuliau laikėsi evangelijos negu jisai. Jie nežinojo tūkstantinių evangelijos alegorijų, tačiau jie gal iš arčiau negu jis pats regėjo Dievo veidą, kurį išvysta nužemintos ir paprastos širdies žmonės. Jie niekados nebuvo atvožę švento Augustino rankraščių, bet jie su meile visiškai atsidavė raupsuotiems ir pavargėliams, kurie yra Kristaus paveikslas, taip pat netikėliams ir nusidėjėliams, už kuriuos Jėzus kentėjo ant kryžiaus. Jie neturėjo vienuolyne su puikiais kiemais ir marmurinių orato-

[1]) Umbrija — Italijos dalis, kur yra Asyžius.

rijų. Jų bažnyčia buvo visas pasaulis, kurį gaubė mėlyni dangaus skliautai. Apie tą idealą Fernandezas taip dažnai galvodavo. Buvo tai sapnas sielos, kuri troško didesnio evangelijos tobulumo, ir Fernandezo širdis smarkiau plakė, lyg artėjant valandai, taip karštai per daugel metų lauktai.

Vienas tarp tų linksmų atgailotojų iš dviejų numestų lentučių pasidarė savotišką smuiką, kuriuo jis čirpindavo, pritardamas savo giesmėms, nelyginant trubadūrai. Taip jis liaupsino Dievą, Švenčiausiąją Panelę ir dorybes, — paprastais ir švelniais žodžiais, kaip Prancūzijos poetų dainose. Viena jo giesmelė ypač patraukė Fernandezo dėmesį. Jis mėgo jos klausytis, kada tik priimdavo šiuos keistus skudurlius. Toje giesmėje buvo sveikinamos dorybės, pavaizduotos kaip kilnios damos aplinkui savo karalienę. Pirmiausia jisai sveikino Išmintį, ją vadindamas karaliene:

"Sveika, Išmintie karaliene! Viešpats sveikina tave su tavo broliu skaisčiu ir šventu Paprastumu".

Jaunasis vienuolis gal mąstė apie išmintį, glūdinčią knygose ir laimėtą per ilgas nemigos naktis, įtempus protą visiems intelektualiniams subtilumams. O gal čia buvo nauja išmintis, daugiau einanti iš širdies negu iš proto? Kodėl ją vadino skaistaus, švento paprastumo broliu? Ar paprastas protas galėjo geriau už mokslininką suprasti Dievo karalystės paslaptis?

Sveikinimas toliau taip skambėjo:

— "Šventas Neturte, Viešpats sveikina tąve su tavo šventu broliu Nusižeminimu".

Išmintį vainikavo neturtas. Anie elgetos, kurie negyveno šauniose abatijose, kurie savo duonos plutą valgė susigūžę ant akmens, kurie ke-

liavo laisvi ir lengvi kaip vyturėliai, — argi jie turėjo išmintį, kurios jisai ieškojo bibliotekose? Ir ar reikėjo, siekiant tos išminties, džiaugtis, jei žmonės tavęs nekenčia, nepaiso, ir jei tu žeminiesi jų akyse? Ar tai nebuvo kelias į Nusižeminimą, Išminties brolį?

Giesmė vėl skardėjo:

"Šventoji Meile, Viešpats sveikina tave su tavo broliu šventu Paklusnumu".

Artimo ir Dievo meilė, gailestingumo darbais besireiškianti, yra regimas dvasinio uolumo ženklas. Toji meilė vykdoma žmonėse — tarp beturčių, ligonių, luošų, pagonių. Per tą meilę žmogus pats save užsimiršta, randa džiaugsmą kitų džiaugsmuose, kai atiduoda savo gyvenimą ir vėl jį laimi. Štai kodėl anie italai gyveno neatsiskirdami mūro sienomis nuo pasaulio. Jie negyveno vienuolynų ramybėje ir nuošalume. Ieškodami kitų išganymo, patys jie buvo užmiršę savo šventumą. Ar jų tobulumas kaip tik neglūdėjo šiame užmaršume? Ar Asyžiaus atgailotojai nebus tik atgaivinę Paklusnumą, senųjų vienuolynų dorybę? Koks buvo džiaugsmas nugalėti puikybę, daugiau jau nebegyventi sau, pasiduoti kitiems žmonėms, taip kaip Viešpaties klauso visi tvariniai, išėję iš jo rankų ir penimi jo dovanomis!

Giesmė toliau minėjo visas dorybes:

"Visos šventosios Dorybės, jus sveikina Viešpats, kuris jus leido.

"Nėra visam pasaulyje žmogaus, kuris galėtų laimėti vieną jūsų, pirmiau nemiręs.

"Kuris jau turi vieną dorybę ir nepažeidžia kitų dorybių, tasai jas visas yra laimėjęs.

"Kuris vieną jų pažeidžia, tas nė vienos neturi ir visas jas pažeidžia. Ir kiekviena nugali ydas ir nuodėmes.

"Šventa Išmintis nugali šėtoną ir visus jo žabangus. Skaistus ir šventas Paprastumas nugali šio pasaulio ir kūno gudrybę. Šventas Neturtas nugali godumą, šykštumą ir šio gyvenimo pageidimus. Šventas Nusižeminimas nugali puikybę, garbės troškimą ir visus žemiškus dalykus".

Toliau dorybių giesmininkas, švelnus po savo kaimietišku drabužiu, dar priminė priešininkus ir nedorybes, kurias nugali šventoji Meilė ir šventas Paklusnumas.

Jam nutilus, Fernandezas nesiliovė galvojęs. Tos naujos ir skaisčios giesmės atvėrė naują pasaulį jo sielai. Jam atrodė, kad jis pirmu kartu supratęs evangeliją. Niekados ji nebuvo jam tokia artima ir gyva. Jo sielos priešai dar visai neatlyžo po vienuoliniu abitu. Ar dorybės, tikrosios Išminties lydimos, nugalėtų ir amžinai nublokštų aną blogą raugą, ypač pasididžiavimą iš knygų įsigyta išmintimi, tuos mokslo dūmus, kurie temdo sielos akis ir nuslepia Viešpatį? Vienok "Pasveikinimai" aiškiai sakė, kad dorybės galima laimėti vien tik neatlaidžia, mirtina kova: "Jeigu pirma nenumirs, jokis žmogus šiame pasaulyje nė vienos jūsų nelaimės".

Pranciškonų pavasaris

1214 metais vieną vasaros dieną, kai aplink Koimbrą liūliavo geltoni javų laukai, penki vyrai pasibeldė į didžiuosius Švento Kryžiaus vartus. Iš apdaro jie buvo panašūs į italų atgailotojus, kurie buvo prisiglaudę alyvų kalnelyje, aukščiau abatijos. Kaip anie, taip ir šie kalbėjo darkyta portugalų kalba. Jie nešėsi storais antspaudais primuštą laišką, kurį įteikė viršininkui, prieš jį su didele pagarba nusilenkdami. Paskui jie stovėjo laukdami. Buvo tai nuorašas popiežiaus laiško, siunčiamo visiems krikščionių arki-

vyskupams, vyskupams, abatams, diakonams ir arkidiakonams. Tame laiške buvo pasakyta, kad šie atgailotojai buvo geri katalikai, Romos Bažnyčios patvirtinimu skleidę dieviškojo žodžio sėklą apaštalų pavyzdžiu.

Kaip visi šventakeleiviai, taip ir jie buvo paslaugiai priimti ir pasisakė vykstą į Maroką[1]) skelbti tikrojo tikėjimo saracėnams paties Miramolino akivaizdoje. Iš Italijos jie pėsti iškeliavo po Sekminių šventės ir per Prancūziją ir Ispaniją pasiekė Aragono[2]) kraštą. Ten turėjo pasilikti jų vadas ispanas, kuris mokėjo kalbą ir pažinojo vietas. Jis buvo parblokštas nuovargio ir ligos ir jau nepajėgė toliau keliauti. Nors nemokėdami vietinės kalbos nė arabiškai, bet būdami toki jauni, jie nenorėjo gaišti savaites ir mėnesius belaukdami ir pavėluoti į darbą, kuriam degte degė jų sielos.

Kliuvinėdami žodžiuose ir apsiašaroję, jie susirinkusiems vienuoliams papasakojo, kaip išsiskyrė kelionėn. Ypačiai atsidėjęs jų klausėsi anas jaunas ir gražus vienuolis, elgetų maitintojas, kuris juos sutiko nelyginant kokius kunigaikščius, pasislėpusius po miline ir gaubtuvu.

Bekalbėdami jie apsakė, kaip atsirado ta nauja vienuolija, kuriai jie priklausė. Ji prasidėjo Italijoje, susimetusi aplinkui vieną turtingą Umbrijos pirklį, kuris pakeitė savo gyvenimą. Dabar jau buvo per tūkstantį brolių. Ordinas plėtėsi po visą pasaulį. Jie Europą ir Aziją paskirstė į devynias provincijas. Ir štai kas atsitiko per Sekminęs, didžiajame kapitulos susirinkime viename Umbrijos slėnyje. Ten buvo vyras, savo išvaizda panašus į Jėzų. Menkame jo

[1]) Marokas — šalis Afrikoje.
[2]) Aragonas — Ispanijos provincija.

kūne glūdėjo nepaprasta galybė, kuri tūkstančius kitų vyrų pritraukė elgetų gyvenimui. Staiga tasai vyras pakilo ir tarė jiems, kad Viešpats jam liepęs siųsti mažą brolių būrelį skelbti evangelijos tarp maurų. Norinčių keliauti pasisiūlė ištisa minia. Iš jų tarpo jisai parinko šešis: ispaną brolį Vitalį iš Algesiro, brolius Beraldą ir Otoną iš Umbrijos, brolį Petrą iš Toskanos,[1]) brolius Adeatą ir Akursijų. Jis susišaukė juos prie savęs ir taip jiems kalbėjo:

"Mano brangūs sūneliai, Dievas man liepia jus siųsti į saracėnų kraštą skelbti Viešpaties žodžio ir jūsų darbais išpažinti šventą mūsų tikėjimą, kuris yra priešingas Mahometo įstatymui. Ir aš kitais keliais eisiu į netikėlių tarpą. Mano sūneliai, tad renkitės Viešpaties valios vykdyti".

Jie nulenkė galvas ir taip paprastai atsakė:

"Tėve, esame pasirengę klausyti tavo valios visuose dalykuose."

Tada Pranciškus susijaudino regėdamas, kokiu džiugiu nerūpestingumu jie ryžosi savo jaunas gyvybes paaukoti už savo idealą. Jis buvo apimtas džiaugsmo ir tarė jiems tokiu meiliu balsu, kad jų sielose dar tebeskambėjo tie žodžiai: "Mano mylimi vaikeliai, Viešpaties valiai išpildyti ir kad pasisektų jūsų triūsas, stenkitės savo tarpe visados gyventi taikoje, gražiame sutikime ir amžiname meilės ryšyje. Saugokitės puikybės, klastų, kurios pražudė žmonių giminę; būkite kantrūs priespaudoj; būkite nusižeminę laimės dienose. Štai kur kiekvienos pergalės paslaptis."

Paskui jis keliais žodžiais nupasakojo visą re-

[1]) Toskana — Italijos provincija, kurios svarbiausias miestas yra Florencija.

gulą, kad ji juos lydėtų kelionėje ir būtų jų skydas.

"Sekite Kristaus neturtu, klusnumu ir skaistybe. Viešpats Jėzus gimė vargšas, gyveno, varge ir žmonėms skelbė neturtą, kuris su Juo buvo pakeltas ant kryžiaus. Kad parodytų, kaip Jis brangino skaistybę, gimė iš Švenčiausios Panelės . . . Jis pats pasiliko skaistus . . . Jis buvo klusnus nuo prakartėlės ligi kryžiaus. Vienintelė mūsų viltis yra Dievuje, mūsų vadove ir prieglobstyje. Turėkite regulą ir brevijorių, kad galėtume ištikimai atkalbėti maldas, ir klausykite savo vyresniojo brolio Vitalio."

Galop Pranciškus sušuko, neištūrint tėviškai jo širdžiai:

"O, mano brangūs sūneliai, aš netveriu iš džiaugsmo, regėdamas jūsų užsidegimą, tačiau man labai skauda širdį, kad jūs iškeliaujate į tolimas žemės. Vienok mes turime rinktis Dievo, ne savo valią. Patariu jums niekados iš akių neišleisti Viešpaties kančios, kuri jums suteiks drąsos pakelti sielvartus dėl Jo".

Tie žodžiai, kur maišėsi džiaugsmas ir išmintis, suėmė visą naujųjų riterių idealą. Anie šeši vyrai tos kalbos klausėsi nuleidę galvas. Iš pradžių jie buvo tartum dvasios pakilime, kai Pranciškus jiems atskleidė naują žygį. Paskui jie pamatė žmoniškąją, realiąją savo pablūdusios kelionės pusę. Lyg žaibui nuplieskus, jie išvydo savo žydinčią jaunystę, pažadėtą mirčiai. Kažkur tenai niūksojo tamsūs pasaulio plotai, kur jie turės skelbti evangeliją.

Tada jie prabilo, pakeldami akis į Pranciškų:

"Tėve, siųsk mus, kur nori: esame pasiryžę vykdyti tavo valią. Bet tu padėk mums savo maldomis. Esame jauni ir niekados dar nebuvome kojos iškėlę iš Italijos. Nepažįstame anų Ma-

roko žmonių, ir jie pilni klastos bei įtūžimo krikščionims. Esam neišmanėliai ir nemokame arabų kalbos. Iš mūsų tyčiosis, kai pamatys šį skurdų drabužį, perjuostą virve. Veikiau mus palaikys kvailiukais negu aukštų Dievo žodžių nešėjais. Štai kodėl tu privalai mums gelbėti savo maldomis."

Stojo tyla. Širdis pajuto, kaip skaudu bus netrukus išsiskirti. Jie gal amžinai paliks šį vyrą, panašų į Viešpatį, dėl kurio jie atsisakė visų pasaulio turtų, pametė namus ir žmones, su kuriais juos jungė kūno ir kraujo ryšiai. Jie paliks šį vyrą, kuris jiems tapo kantriu tėvu, švelnia motinėle, maloniu broliu.

Ir jie sukuždėjo:

"Mielas tėveli, kaip mes begalime tolintis nuo tavęs? Nuliūdę našlaičiai, kaip mes be tavęs galėtume įvykdyti Dievo valią, jeigu Jisai nesustiprintų mūsų savo malone?"

Taip jiems kalbant, Pranciškus neištvėrė ir pravirko. Ašaros jam smaugė gerklę, bet jo širdis plakė iš džiaugsmo, kad tokia graži jaunystės dovana aukojama Tėvui. Šešetas susispaudė aplink jį, suklaupę ant žolės. Jis pakėlė akis į aukštą, mėlyną dangų ir tarė:

"Tegul Dievo Tėvo palaiminimas nužengia ant jūsų, kaip nužengė ant apaštalų; tegul jus sutvirtina; tegul jus veda ir paguodžia suspaudimuose. Nebijokite nieko: Viešpats, kuris yra su jumis, yra kaip ginkluota tvirtovė".

Pasakodami šį atsitikimą, penki broliai atgaivino anos dienos džiaugsmą. Kiekvienas to pašnekesio žodis buvo įsirėžęs į jų atmintį. Jie regėjo Pranciškų, šviečiantį uolumu ir meile. Jie atminė jo įsakymus, ėjusius iš širdies, kurioje švelniausias žmoniškumas vienijosi su dieviš-

kąja meile. Fernandezas drebėjo iš susijaudinimo, nugalėtas ano tolimo žmogaus ir didžiulio jo idealo.

Svečiai pavargėliai neilgai tetruko Švento Kryžiaus abatijoje. Jie buvo priversti čia prisiglausti, kadangi alyvų kalnelyje tebuvo tik kelios trobelės. Visos jos buvo atgailotojų gyvenamos. Tie penki nekaip jautėsi dailiuose, marmuriniuose vienuolyno kiemuose. Be to, juos šaukė Marokas, jų troškimų ir jų kelionės tikslas, lyg koks varpas, be perstogės skambėdamas jų sielose. Trumpai tarus, kelioms dienoms tepraėjus, jie jau vėl žengė vieškeliais, be lazdos ir be krepšio traukdami į maurų šalį, nuskurę ir linksmi, kaip ir buvo atsiradę. O abatija vėl pasinėrė į švelnią, didelę rimtį, kurią tetrukdė vanduo, trykšdamas iš rausvo granito vazų.

Praėjo vasara ir ruduo. Atėjo žiema. Fernandezas nepamiršo tų piligrimų, kurie išvyko pas netikėlius. Apie juos jis dažnai įsišnekėdavo su broliais nuo alyvų kalnelio, kada jie nulipdavo žemyn į Šv. Kryžiaus vienuolyną. Jie nebuvo gavę jokių naujienų iš to penketo ir težinojo, kad ar.ic pasiekė Lisaboną, kur būta būrio pranciškonų, ir kad iš ten nukeliavo į Seviliją, svarbiausią saracėnų miestą Ispanijoje.

Mondigo pakrantėse pasirodė pavasaris, mėlynais ir raudonais žiedais išpuošdamas žolę. Ir štai mieste bei apylinkėse pasklido gandas, kuris visur prasiveržė — į tamsias mažų gatvių lūšneles, į puikius rūmus, išstatytus ant kalvų, į vienuolynus ir į abatijas, kurias saugojo mūrai. Buvo pasakojama, kad tie penki krikščionys žuvo kaip kankiniai Maroko žemėje. Jų kūnai būsią atvežti į Koimbrą karaliaus brolio kunigaikščio Pedro riterių. Pats jis buvo Miramolino tarnyboje.

Tuo pat laiku pirkliai ir keliauninkai atnešė pirmuosius pasakojimus apie kankinius. Penki mažesnieji broliai, ištroškę kankinių vainiko, elgėsi negirdėtai drąsiai. Pasiekę Seviliją, keletą dienų jie slėpėsi vieno krikščionies pirklio krautuvėje. Jie negalėjo ištverti, taip nieko neveikdami. Nusimetę pasaulietiškus drabužius, kuriuos vilkėjo ateidami iš Portugalijos, jei apsivilko savo abitus, perrištus virve, ir leidosi į gatves. Jie žengė iškėlę kryžių, o paskui juos staugdama sekė minia. Netikėliai dėvėjo baltais apsiaustais, iš po kurių buvo matyti rudi, įnirtę veidai ir grumojančios rankos. Penketas pasuko prie didžiosios mečetės. Ties durimis jie užsilipo ant akmens. Bokšto ir laibų, į dangų kylančių minaretų šešėlyje, jie pradėjo skelbti Dievo žodį. Jie bylojo keista kalba, arabų, italų ir ispanų kalbų kratiniu. Žmonės jų nesuprato. Tačiau brolių rankose jie matė kryžių, krikščionių ženklą, iškeltą ir mosuojamą, kaip kokią vėliavą. Vis labiau ir labiau kurstomi savo sielų liepsnos, tie keisti vyrai nulipo nuo akmenų krūvos ir pasuko prie mečetės durų. Jie norėjo, kaip pergalės ženklą, įnešti kryžių į mečetę. Arabai suprato, ko anie nori, ir puolėsi užstoti durų, lazdomis mušdami tuos penkis drąsuolius. Tada broliai ryžosi eiti į emyro[1]) rūmus ir jo akivaizdoje skelbti evangeliją. Didžiuoju kiemu jie įžengė į tuos puikius maurų rūmus, sakydamiesi esą įžymaus karaliaus pasiuntiniai, nors prasti jų drabužiai visai to nerodė. Vienok juos nuvedė pas emyrą. Šis skeptikas kunigaikštis buvo gražiakalbis ir labai mėgo subtilius svarstymus, kaip ir kiti anų laikų arabai, kada garsus Aristotelio ko-

[1]) Emyras — mahometonų kraštų valdovas.

mentatorius Averroes[1]) turėjo didelę įtaką žmonių protams. Emyras tarėsi turėsiąs malonumo elegantiškai pasiginčyti su šiais svetimų žemių filosofais. Bet pranciškonai, tvirtai laikydami kryžių, jam tiesiai pareiškė, jog pas jį atsiuntė juos Karalių Karalius, didis ir vienintelis Viešpats, kad emyras atsisakytų savo klaidingo tikėjimo ir taptų krikščioniu, o su juo sykiu ir visa jo tauta. Ir Dievo vardu jie prigrasė jį pragaro kančiomis, jeigu jis nepriimsiąs tiesos.

Emyrui iš pradžių buvo linksma regint, kaip šie keistuoliai skeryčiojo, bet neilgai laukus jis susierzino dėl tokios įžūlios drąsos ir, įtūžęs, liepė nukirsti jiems galvas. Betgi vienas jo sūnus, kuriam patiko šių nežinomo mokslo apaštalų drąsa, prašė, kad emyras dovanotų. Jie buvo apkalinti vieno bokšto aukšte. Netrukus žmonės išvydo tuos penkis kalinius išėjusius į atsikišimą prie bokšto. Jie šaukė labai stipriais balsais, skelbdami savo mokslą, mostigavo ir kėlė rankas į dangų. Tada emyras nusprendė atsikratyti šių pamišėlių ir išpildė jų troškimą, išsiųsdamas juos į Maroką.

Penki mažesnieji broliai išvyko džiūgaudami. Jie tikėjosi, kad Maroke jiems atsiras proga savo Mokytojui parodyti aukščiausią meilę, sykiu su savo krauju ir gyvybe. Marakeše jie pirmiausia susirado puikius Dono Pedro, Portugalijos karaliaus brolio, rūmus. Jis, nesutikdamas su savo gimine, laikėsi prie Miramolino, tačiau jo širdis nebuvo atsisakius krikščionių tikėjimo. Arabų kultūra tada klestėte klestėjo, kaip tai matome iš pirmųjų Maroko kankinių istorijos. Toji kultūra nebuvo siaura ir fanatiška. Ji buvo atvira ir plati, — gal būt, dėl savotiško intelektualinio skepticizmo. Kunigaikštis norėjo atvykusius

[1]) Averroes — arabų filosofas.

brolius įkurdinti po savo stogu, bet jie greitai paspruko iš jo namų, vaikščiojo gatvėmis, įsimaišę į minią, kuri grūdosi ir klegėjo prekyvietėse ir bazaruose, arba apie išdėliotus daiktus, prie kurių pardavėjai savo šūkaliojimu pritraukdavo bedykinėjančius arabų būrelius.

Vieną dieną brolis Beraldas, kuris jau truputį grabaliojosi arabiškai, užsikorė ant vežimo, palikto prie kelio. Tuo metu iš vienos pusės artinosi įspūdingas šilkais išsipuščiusių arabų būrys. Buvo tai Miramolinas. Jis su didžia iškilme, pagal senovės paprotį, vyko pagerbti savo karališkųjų senolių grabų. Kai jis pasiekė vežimą, brolis Beraldas ėmė kalbėti. Miramolinas sustojo, gal manydamas, kad kas į jį kreipiasi su malonės prašymu ar maldauja iš jo pašalpos. Tačiau jis išgirdo griežtą Mahometo ir jo mokslo pasmerkimą; sykiu tai buvo ir karštas gynimas tiesos tikėjimo, kurį atnešė Kristus. Maurų kunigaikštis jį palaikė kvaištelėjusiu ir įsakė jį su draugais pavėdėti ligi jūros ir išplukdyti į krikščionių žemes. Jis nenorėjo turėti nesusipratimų su žmonėmis, kurie prieš keletą mėnesių nuveikė jo tėvą Toledo lygumose Ispanijoje.

Donas Pedras, kuriam buvo pavesta tai įvykdyti, pristatė prie brolių palydovus ir išsiuntė juos į Ceutą, iš kur jie turėjo išplaukti pirmu tinkamu laivu. Tačiau kelionėje išvaromieji vyrai taip prišnekėjo kunigaikščio tarnams, kad šie ėmė ir paleido juos savais keliais. O jie grįžo į Marakešą. Vos įžengę pro miesto vartus, jie vėl ėmė sakyti pamokslus aikštėse.

Dabar Miramolinas juos įmetė į kalėjimą, uždraudęs jiems duoti maisto. Po dvidešimt dienų jis liepė juos atvesti pas save. Jie vėl pradėjo garsinti savo tikėjimą. Tada Miramolinas juos

perdavė miesto krikščionims, kuriems įsakė brolius pristatyti į uostą. Tie krikščionys buvo taikūs pirkliai ir būkštavo dėl savo krautuvėlių. Jie skubėjo susodinti į laivą šiuos pramuštgalvius, kurie galėjo sudrumsti ramybę, taip reikalingą, kad sektųsi prekyba. Brolis Beraldas šypsojos iš jų išvedžiojimų, ir tai juos labai stebino. Jie leidosi į kelią, šį sykį jau be palydovų. Tačiau pusiaukelėje pasikartojo ta pati istorija, ir penki broliai sugrįžo į miestą.

Tuomet Donas Pedras juos pasivadino į savo rūmus ir neišleido. Jis juos pasiėmė su savim net vykdamas į žygį prieš dykumų tauteles.

Betgi pranciškonai, vis didžiau trokšdami spruko iš rūmų. Jie grįžo ten, kur pirmu kartu buvo kalbėję nuo vežimo, vildamiesi, kad Miramolinas vėl pro šalį praeis, vykdamas pagerbti karalių kapų. Ir iš tikrųjų pasirodė Miramolinas, apsuptas žėrinčių palydovų. Išvydęs tuos vyrus, dėvinčius rudu abitu ir skėsčiojančius rankomis, jis baisiai įtūžo, liepė sumesti juos į vežimą, nugabenti į kalėjimą ir nužudyti. Juos ilgai kankino. Pirmučiausia juos valkiojo gatvėmis, parištus už kaklo kaip vilkus. Grindinio akmenys apsitaškė pirmu pranciškonų krauju. Kiaurą naktį šiuos vargšelius raičiojo po lovą, primėtytą šukių. Taip bekankinant, tamsų kalėjimą nušvietė skaisti šviesa, siųsta iš aukštybių.

Nutempti pas Miramoliną, jie vėl garsino tikėjimą, kuris juos stiprino, gi iš jų burnų varvėjo kraujas. Maurų kunigaikštis norėjo baigti šią kankynę ir savo kardu, brangakmeniais išsagstytu, kirto į brolių kaktas, ant kurių buvo uždėta lengva šv. Pranciškaus ranka, kai jisai anuomet jiems maldavo Dievo palaimos.

Atsisveikinimas su mokslais

Tas kankinių kraujas vienuolį Fernandezą padarė mažesniuoju broliu. Iš pradžių pranciškonai jį traukė savo nužemintu ir varganu gyvenimu, skirtu artimui. Toki jie jam atrodė savo atgailos gyvenimu alyvų kalnely, „Dorybių pasveikinimu" ir grįžimu į evangelijos paprastumą. Dabar šį paveikslą nušvietė raudonas žaibas. Riterių palikuonio siela, išaugusi ant žemės, dar įkaitusios kovų ugnimi, per tuos kankinius išgirdo tiesos balsą ir paliudijimą. Jį apėmė paskutinis, pats galingiausias troškimas — savo baltą abitą sumainyti su prastu mažesniųjų brolių drabužiu; sukeisti savo rimtas mokslų dienas su kietu šių Dievo bastūnų gyvenimu; atiduoti mokyklos suolą ir rankraščius už jų juokavimus. Tik tas gali suprasti Fernandezą, kas buvo atsidėjęs pamėgtiems mokslams — atsisakyti nuo knygų ir gyventi vien tik evangelija; atsisakyti apmąstymų ramioj abatijoj ir trankytis triukšmingais šios žemės keliais. Taip griežtai pasikeičiant, visiškai pasiaukojant, žmogaus gyvenimas esti tartum sunaikintas, bet sykiu ir atsinaujina. Karštą jauno ir kilnaus portugalo sielą į naują idealą labiausiai patraukė mintis apie kankinių kraują, kurį praliejo Miramolino kalavijas. Seniausi dokumentai liudija, kad Fernandezą palikti Švento Kryžiaus abatiją pastūmėjo penkių pranciškonų mirtis. Jis buvo tvirtai pasiryžęs ieškotis tokios pat dalios Maroke. Taip jisai klausė slaptingo ir didžio krikščionių įstatymo, kad kankinių kraujo auka išleidžia naujas ir stiprias Dievo malonės atžalas.

Palaimintųjų kankinių kūnus Portugalijoje sutiko su didžiausia iškilme. Priešakyje žengė kunigaikščiai ir aukščiausi karaliaus dvariškiai,

šauniai apsitaisę. Paskui ėjo riteriai žėrinčiais šarvais, vyskupai ir kanauninkai, žvilgėję nuo aukso. Ši įspūdinga eisena traukė pasitikti kankinių, kurie buvo nešami dviejose sidabro skryniose.

Jų negabeno į alyvų kalnelį, nes ta kukli prieglauda, nukrėsta iš lendrių ir molio, buvo per skurdi ir per ankšta. Kūnus padėjo gražioje Švento Kryžiaus abatijos bažnyčioje, ant marmurinių grindų, šalia karalių grabų.

O vienuolyne vėl viešpatavo ramybė.

Atnešus penkis pranciškonų kankinius į Koimbrą, Fernandezas ilgas valandas prabūdavo vienas, susimąstęs, atsiklaupęs ant akmens, po kuriuo ilsėjos palaimintieji. Fernandezas regėjo jų kraują — dar gyvą ir raudoną. Jis jį regėjo, bemaž alsavo aitrų to kraujo kvapą. Ir savo sieloje jisai iš anksto džiaugėsi vieną dieną galėsiąs pralieti ir savo kraują. Jis aiškiai įsivaizduodavo, kaip toji aukščiausia auka ištiks, ir meilės apimtas kuždėjo: "O, kad Viešpats man leistų, nešioti šių kankinių vainiką! O, kad budelio kalavijas mane ištiktų taip beklūpantį, nulenkus kaktą, Kristaus meilėje belaukiant mirtino smūgio".

Fernandezas jau senokai buvo atvėręs savo sielą garbiam abatijos viršininkui, kuris žavėjosi šiuo nenumalšinamu evangelijos tobulumo troškuliu. Tačiau jis buvo seno ordino vienuolis, kurio regulą patvirtino popiežių laiškai ir bulės. Tos regulos, išaiškintos žymių kanonistų, laikėsi tūkstančiai abatijų. Todėl jam kildavo nerimas išvydus tuos keistai apsirengusius atgailotojus, nedaug išprususius teologijoj ir laisvai sau besibastančius. Rodytųsi, kad Romos kūrija juos patvirtino, betgi anais laikais, kada knibždėte

knibždėjo eretikų, geriau buvo laikytis atsargiai. Dar daugiau. Tie žmonės atsirado iš tolimų žemių, ir panašių dar niekas nebuvo matęs jokiame Šventos Bažnyčios krašte. Ir štai prie tų nežinomų žmonių, mažiausia, keistuolių, norėjo dėtis Fernandezas, išmokslintas Švento Rašto aiškintojas, Švento Kryžiaus augustiniečių pasididžiavimas ir pažiba! Gal buvo tai tik laikinas susiviliojimas. Senam viršininkui, susilaukusiam ilgų metų ir išminties, derėjo prilaikyti, atvėsinti tą veržimąsi. Antra vertus, popiežiaus laiške, kaip tik atsiųstame abatijai, draudė vienuoliui po apžadų palikti vienuolyną, jei to nepatvirtins viršininkas ir kapitula. Tai tegalėjo būti padaryta oficialiu laišku, su abatijos antspaudu. Be tokio rašto išstojęs vienuolis negalėjo būti priimtas į kitą ordiną.

Tačiau Fernandezo valia buvo tvirtesnė negu visi žmonių išminties samprotavimai. Jis jautė Dievo ranką, jį vedančią į naują gyvenimą. Po penkių pranciškonų mirties viršininkas liovėsi priešinęsis. Pralietas kraujas atgailotojų bendruomenę atžymėjo iškilniu pašventimu akyse tų žmonių, kurie juos laikė gal pavojingais naujovininkais.

Praėjus kelioms dienoms, kai penki kankiniai buvo perkelti į abatiją, Fernandezas savo įpratimu priiminėjo pavargėlius. Iš tolo jis išvydo artinantis du brolius iš alyvų kalnelio. Jo širdis šoktelėjo, tačiau jo sielo buvo rami. Tai buvo toji ramybė, kada esi ilgai svarstęs savo sprendimą. Jis anuos sutiko, kaip Dievo pasiuntinius, kurie jam praneš, kad išmušė valanda eiti į naują pašaukimą.

Jis tarė jiems gyvai:

"Mano broliai, jau seniai aš svajoju apie

skurdų jūsų abitą. Nūn aš prašau to abito, kad jį vilkėdamas galėčiau nukakti į saracėnų kraštą ir laimėti kruviną kankinių vainiką".

Jie įsišnekėjo apie malonų gyvenimą namukuose alyvų kalnelyje. Jie gyveno ten kaip vyturėliai. Fernandezui tas naujas gyvenimas pasirodė toks gražus, jog jis jautė nuo šiol negalėsiąs gyventi tarp skobto ąžuolo krėslų ir išgražintų rankraščių, kur anksčiau jis rado tiek skaidrumo ir džiaugsmo. Kilni jo siela nestoviniavo pusiaukelėje: jis pasiryžo drąsiai ir galutinai nukirsti visus ryšius, kurie jį dar tebelaikė. Įvykdyti aukai, rytojaus dieną jis vienuolyno bažnyčioje apsivilksiąs atgailotojų abitą. Paskutines valandas Fernandezas vengė visa ko, kas ligi šiolei jam teikė džiaugsmo: tylių kiemų su lieknomis kolonomis aplinkui; turtingos bibliotekos, kur jo dvasia sau peno sėmėsi; savo vietos už grotelių, kur, gaiviai aušrai tekant, tiekos sykių jo siela priėmė Išganytoją . . .

Atėjęs jis atsiklaupė prieš viršininką. Jis jautė, kad išmušė valanda giliai pasinerti į evangelijos nusižeminimą, į kurį jį seniai jau šaukė slaptas ir galingas Šventosios Dvasios balsas, siellai atveriąs skaisčiausias dangaus Tėvo grožybes.

Didžiai išmintingas vienuolis, valdęs abatiją, be abejo, suprato, kad prie jo kojų klūpantį žmogų traukia stipri jėga. Ji kai kurias sielas stumia nenuilstant ieškoti dar aukštesnio tobulumo. Fernandezas kalbėjo karštai, lyg savotiškame dvasios pagavime.

Kai jis pakilo, jo laukė viršininko palaiminimas ir sutikimas.

Rytojaus dieną atgailotojai atnešė rudą abitą naujam broliui. Ant akmens, kuris saugojo šventųjų kankinių miegą, dalyvaujant visiems abati-

jos vienuoliams, Fernandezas nusiėmė savo baltą rūbą. Tada vyriausias brolis ištiesė į jį rankas ir jį apvilko kaimietišku drabužiu.

Pasiliki sveika, didi ir iškilni Švento Kryžiaus abatija, rimties ir mokslų priebėga! Vienuoliai susirinko prieangyje atsisveikinti su savo išvykstančiu broliu. Jiems labai gailėjo, nes Fernandezas buvo malonaus ir švelnaus būdo, toks atsidėjęs artimui. Visi, kurie tik su juo susidūrė, brangino malonią jo bičiulystę. Bažnyčioje, prie mokslo, visuose vienuolyno darbuose jis uoliai laikėsi regulos. Praėjus keleriems metams, vienas buvusių jo draugų rankraščio lakšte atžymės žodžius, primenančius "garsų vyrą, kuris vėliau tapo šventu Antanu, bet pirmiau buvo vienuoliu Švento Kryžiaus abatijoje Fernandezo vardu, — vyrą išmokslintą ir maldingą, apsišvietusį ir pilną nuopelnų"'. Atsiskiriant, kuris ten vienuolis sukuždėjo, norėdamas žnybtelėti praeinančiam Fernandezui: "Na, keliauk sveikas su savo broliais — tu pridarysi stebuklų". Tačiau Fernandezas tesiklausė savo sielos, kuri giedojo dorybių giesmę, anuomet girdėtą iš elgetaujančio brolio, kai jis savo žodžiams pritarė menku, iš lentučių sukaltu smuikeliu:

"Sveika, Išmintie karaliene! Viešpats sveikina tave su tavo broliu skaisčiu ir šventu Paprastumu.

"Šventas Neturte, Viešpats sveikina tave su tavo šventu broliu Nusižeminimu".

"Šventoji Meile, Viešpats sveikina tave su tavo broliu šventu Paklusnumu.

"Visos šventosios Dorybės, jus sveikina Viešpats, kuris jus leido.

"Nėra visam pasaulyje žmogaus, kuris galėtų laimėti vieną jūsų, pirmiau nemiręs".

Taip pragydo Fernandezo siela, kai jis laisvas ir lengva širdimi su mažu atgailotojų būreliu kopė į pranciškonų buveinę, ant kalvos apsuptą sidabrinių alyvų. Šį pavasario rytmetį žemiau slėnyje, skaidriame ore stūksojo įspūdingi, raudoni abatijos pastatai. Kelias buvo kietas ir dulkėtas. Aukštai laukė menkas maistas, o trobelių nedaug tebuvo. Tačiau Fernandezas šypsojosi, nelaužydamas sau galvos, kodėl jis toks laimingas. Jo širdis netvėrė iš džiaugsmo ir išsivadavimo. Jis jautėsi tartum vyturėlis, kuris iš visos gerklaitės sučirena, pasikėlęs į dangaus aukštybes.

PENKTAS SKYRIUS

MEILĖS IR MIRTIES SVAJONĖ

Pranciškonų gyvenimas

Alyvų kalnelis, kaip ir abatijos aukštuma, buvo tartum koks oran iškeltas, šviesus balkonas, nukreiptas į slėnį, kurį supo kalnai ir kuriuo vinguriavo sidabrinė upės juosta. Fernandezo akys ir jo siela priprato prie pasaulio grožybės ir ja gėrėjosi. Jo veikaluose ir jo gyvenime tarp pranciškonų galima atsekti atspindžius tų vizijų, kurias jis regėjo nuo kalvos viršūnės, kada diena aušo ar vakaro sambrėškiuose. Jie mėgo miško šešėlius ir medžius. Po kelerių metų kalbėdamas žmonėms, jis Jėzaus gimimą palygino su pavasariu, ateinančiu po ilgos, šaltos žiemos. Iš jo žodžių junti žmogų, kuris stebėdavo gamtą ir buvo su ja susigyvenęs. Jis žino, kad "tvariniai, žmonės ir daiktai, kaip reikiant stebimi, nukreipia sielą į Kūrėją. Jeigu esama tokio grožio daiktuose, kaip turi būti gražus tasai, kuris juos leido! Darbininko išmintis atsispindi jo darbuose". Tie žodžiai primena Pranciškų ir Bonaventūrą.

Pirmas buvo poetas, antras filosofas grožio, kuris veda į Dievą.

Kalnely Fernandezas rado tik kelias trobeles, priremtas prie alyvos medžių. Buvo tai būdos, padarytos iš supintų šakų ir žemės. Jos buvo apkaišytos lapais. Viduje stovėjo keletas kaimiškų rakandų. Vietoj lovos buvo šiaudų prikimšti maišai, o iš knygų ten matei tik keletą nudėvėtų brevijorių. Viduryje tarp tų trobelių stovėjo bažnytėlė, skurdi, bet švarutė. Ypač uoliai prižiūrimas buvo altorius. Ant jo drobulė buvo balta kaip sniegas, išreiškiant pagarbą Dievo Kūnui. Tokia buvo Pranciškaus valia. Jis savo nurodymuose, prieš išsiųsdamas, jiems pažymėjo, kad "mes nieko neturime ir šiame Aukščiausiojo Viešpaties pasaulyje teregime tik Jo Kūną ir Kraują". Toj bažnytėlėj nieko daugiau nebuvo kaip tik sienos, iš žemės nukrėstos ir stulpu palaikomos, o viršuj — šiaudinis stogas. Jos globėju broliai pasirinko garsų senovės atsiskyrėlį — šventą Antaną Egiptietį, kuris gyveno tyrlaukyje, smarkiai puolamas šėtono. Iš šio pasirinkimo matyti tas pirmųjų pranciškonų noras gyventi nuošalume. Aplinkui augo žalitvorė, o daugiau niekas jų nesaugojo. Mat, neturtui jokios apsaugos nereikia. Tokio vienuolyno plotas ėjo toli — ligi ano mėlyno ruožo akiratyje. Vienas brolis su kibirais leisdavos pakalnėn vandens, kiti triūsė sodelyje, o didesnioji jų dalis vaikščiojo po apylinkes, nešdami Dievo žodį, ir vakare grįždavo, Dievo meilės vardu maldaudami sau duonos.

Vakaro laikas žavėdavo sielą. Tada grįždavo iš apylinkių broliai išmaldininkai ir visi susirinkdavo prie kryžiaus, padaryto iš dviejų grubiai aptašytų kamienų. Giedrią naktį aukštybėse tekėjo ir mirkčiojo žvaigždės, o nuo kalnelio kilo

prie Viešpaties pilna meilės giesmė, kurią giedojo maža pranciškonų šeimynėlė.

Fernandezui toks gyvenimas buvo visiškai naujas ir griežtai skyrėsi nuo didelio apstumo abatijoje. Seniau jis eidavo giedoti į gražiai išskobtas kedes, o dabar skurdžioj bažnytėlėj jis teturėjo šiurkštų, bemaž netašyto medžio suolą. Kai saulė šviesdavo aukštai danguje, per abatijos sales linksmai nuskambėdavo varpas, šaukdamas valgyti. Alyvų kalnely broliai sėsdavos aplink šiurkštų akmenį, vandeniu numalšindami troškulį ir išmaldų duona — alkį.

Neturto puota

Pranciškonai savo tarpe pasakodavosi palyginimą, kuris pamargino jų skurdų ir nerūpestingą gyvenimą. Pranciškus neturtą pavadino motina, sužadėtine, ponia, tais trimis žodžiais išreikšdamas savo pagarbą, meilę ir nuolankumą. Palyginime buvo pasakyta, kad vieną dieną jisai, ieškodamas anos neturto ponios, su savo ištikimais draugais įkopė į labai aukšto kalno viršūnę, kurią galėjai pasiekti siauru pakriaušių takeliu. Jie rado ją tenai, ir Pranciškus ragino ją nusileisti žemyn ir būti jų viešnia. Ponia neturtėlė sutiko. Grįžę broliai parengė stalą, kviesdami viešnią sėstis ir valgyti su jais. Tačiau jinai tarusi jiems: "Pirmiau parodykit man, kur meldžiatės, kur jūsų vienuolynas, kapitulos menė, valgomasis kambarys, virtuvė, gražiai išdirbti krėslai ir suolai, nudailinti stalai ir visas jūsų didelis namas. Tiesą sakant, aš tų daiktų čia visai nepastebiu, bet regiu, kad jūs esat linksmi ir šypsotės, lyg jūs visa tai turėtumėte". Jis atsakęs jai: "Ponia ir mūsų karaliene, mes, tavo tarnai, esame gerokai nuvargę po šios ilgos kelionės. Tu pati būsi didžiai nuilsus, su mumis

bežengdama. Tad pirmiausia užkąskim, jei sutinki, o paskui, — kaip tu pageidauji". Neturtėlė atsakiusi: "Man patinka tavo žodžiai. Atneškite vandens rankoms nusiplauti ir drobės joms nusišluostyti". Tada jie atnešė vandens moliniame, apdaužytame ąsotyje, nes kitokio jie neturėjo. Užlieję vandens ant jos rankų, jie apsidairė, ar nepamatys kur rankšluosčio. Jie veltui dairėsi. Tada vienas brolis atkišo jai savo apsiaustą, kurį jis vilkėjo, kad ji nusišluostytų savo rankas. Ji nusišluostė, garbindama Dievą, kuris jai suteikė tokių žmonių draugystę. Po to jie nusivedė ten, kur stovėjo stalas. Ji apsižvalgė, matydama tik tris ar keturis miežinius ir sėlenų duonos gabalėlius, padėtus ant lapų. Ji nudžiugo, tai pastebėjus, ir tarė sau: "Kas pasaulyje yra regėjęs ką nors panašaus? Garbė Tau, Visagalis Dieve, kuris savo tautą pamokei Tau įtikti tokiu gyvenimu, kaip šie vyrai gyvena". Visi susėdo aplink stalą, dėkodami Dievui už visas šias dovanas. Viešnia tada liepė atnešti šiltų valgių dubenyse. Atnešė šalto vandens dubenėlį, kad kiekvienas pasivilgytų savo duoną, kadangi jie neturėjo nei kitų dubenų nei virtos mėsos. Tada jinai prašė atnešti daržovių. Neturėdami daržininko ir nemokėdami augintis daržovių, jie nuėjo į girią, priskabė žolių ir pateikė jai. Viešnia tuomet pasakė: "Duokite man bent druskos, kad galėčiau užsiberti ant šių karčių žolių". O jie tarė: "Palauk valandėlę, kol nubėgsim į miestą ir parnešim druskos, jei kas mums jos duos". Ji dar paprašė: "Duokite man peilį, kad galėčiau atsiriekti duonos, o ji kieta ir sužiedėjus". Jie atsakė: "Peilio mes neturime. Tad kąste atsikąsk. Vėliau gal surasime peilį". Ji pasiteiravo: "Kaipgi su vynu—ar turite bent lašelį?" Jie atsiliepė: "Vyno mes neturime, kadangi žmogui pa-

kanka vandens. Tau kaip tik dera vanduo, nes Kristaus Sužieduotinė turi vengti vyno kaip nuodų".

Užkandę jie padėkojo Dievui, kuris jiems suteikė tiek malonių, ir viešnią nuvedė pasilsėti, nes ji buvo nuvargus. Ji atsigulė ant pluktos aslos ir pasiprašė priegalvio. Kaip matai, jie atnešė didelį akmenį ir paspraudė jai po galva. Ji miegojo ramiai, nors neilgai, o atsikėlusi pasiprašė aprodyti vienuolyną. Jie nusivedė ją į vienos kalvos viršūnę ir parodė akių plotu, tardami: "Štai mūsų vienuolynas!"

Šio pasakojimo gražumas atkreipė Fernandezo dėmesį. Juk jis pats visa tai išgyveno! Jo pamoksluose, sakytuose sausa lotynų kalba, aptinkame žodžių, kuriais jis aukština neturtą, kaip Pranciškaus giesmėje. Neturtas jam rodosi aprengtas aukso drabužiu, nes jis saviesiems atneša lobį, kuris neišsieikvoja, o tasai lobis yra visas pasaulis.

Grįžimas į paprastumą

Iš knygų broliai teturėjo mišiolą ir keletą senų brevijorių. Mokytojas nemėgo tokių knygų, dėl kurių žmogus pučiasi mokslais, pamiršdamas meilę. Buvo pasakojama, kad vienas brolis, gebėjęs kiek pagrabalioti psalmes, nuėjęs pas šv. Pranciškų pasiprašė psalmių knygos. Pranciškus atsakęs, kad verčiau esą pasekti riteriais negu dainininkais, kurie tenkinasi garsindami kitų žygius.

Iš pradžių Fernandezas labai pasigedo knygų. Kaip buvo įpratęs, jis žiūrinėjo aplinkui, ar nepamatys kur nors Bažnyčios Tėvų rankraščių ir subtilių Švento Rašto komentarų. Tačiau jo akys vietoj knygų lentynų regėjo tik medines ar

molio sienas. Tada jis išmoko skaityti kitokias knygas — jos buvo sielos knygos, kuriose glūdi tiek nuslėptos prasmės ir kur nuolatos minimas Dievo vardas. Jis išmoko skaityti ir gamtos knygą, kurioj kiekvienas puslapis, kur kas gražiau išpuoštas negu rankraščiuose, skelbė Viešpaties darbus. Šis grįžimas į paprastumą jam atvėrė Dievo karalystės paslaptis. Vienok jis visa tai laimėjo ne viena diena. Jam buvo sunku užsimiršti savo knygas Koimbroje. Bet Fernandezas buvo susiradęs kelią, kuriuo jis, basas elgeta, vaikščios. Jo neraštingi draugai savo gyvenime ir darbuose vykdė Dievo žodį. Fernandezas ilgai kalbėdavosi su jais ir žavėjosi jų nuoširdumu, kuris virsdavo išmintimi, kai šie nemokėliai prabildavo apie dieviškuosius dalykus. Fernandezas savo išsimokslinimą taip stropiai ir taip nusižeminęs slėpė, kad jo dvasios broliai tik vėliau pamatė, koks mokytas jisai buvo. Tuo nuslėpimu jis stengėsi pasiekti sielos paprastumą, kurį reikia laimėti kitų turtų kaina.

Naujas vardas

Iš didžios praeities, kurią jis jau buvo metęs, Fernandezui dar buvo pasilikęs jo vardas. Anais laikais Fernandezo vardą dažniausiai turėjo karalių ir riterių sūnūs. Jis brangino savo vardą, nes jis priminė jam tuos mielus balsus, kurie kadaise tą vardą minėdavo. Tačiau jis norėjo atsisakyti šio vardo ir parodyti sau ir kitiems, kokia didelė atmaina palietė jo sielą. Taip pat jis norėjo parodyti atsisakąs nuo visų kraujo ryšių. Jis pasirinko nežymų vardą, kuriuo nesivadino aristokratai. Buvo tai jų bendruomenės globėjo Antano vardas. Fernandezas, garsios giminės sūnus ir, dar taip neseniai, žymiausio Por-

tugalijos vienuolyno narys, mokytas vienuolis, nuo dabar tebus Antanas, neturtingas atgailotojas, kuris vaikščioja basas ir apsijuosęs virve. Mažesnieji broliai anuomet dar neturėjo savo abito. Pirmaisiais pranciškonų metais vardas retai būdavo pakeičiamas, ir tai rodė aiškų norą atsisakyti nuo senojo savo asmens, kad nūn gimtų kitas žmogus — nusižeminęs, vargingesnis, evangeliškesnis. Fernandezas suprato, kad jo mokslas galėjo pakurstyti puikybės daigus. Todėl jis stojo prieš juos visomis savo galiomis, o pranciškonų gyvenimas jam į rankas įdavė du ginklus aniems daigams išnaikinti. Tie ginklai buvo nusižeminimas ir paprastumas. Šiais dvasiniais ginklais jis naudojosi kaip įgudęs psichologas. Jam padėjo ir stipri jo protėvių prigimtis.

Taip Fernandezas pradėjo savo pranciškonišką gyvenimą alyvų kalnely. Šioj mokykloj jis patyrė daug didesnių dalykų, negu iš Paryžiaus atvykusių mokytojų ir daktarų aiškinimuose.

Sudie Portugalijos žemei

Alyvų kalva skendėjo taikoje, šviesoje ir tyloje. Nors gyvenimas buvo skursnus, bet kiek ten būta džiaugsmo! Antanas savotišku godumu ragavo tų dienų malonumo, tarsi ištroškęs keleivis, kalnuose radęs šaltinį. Jis uoliai lavinosi dvasinėse pratybose, kad jo siela taptų nusižeminus ir paprasta, kaip tai mokė evangelija ir Pranciškus.

Vienok jisai savo dvasioj nejautė visiškos ramybės. Jam prieš akis vis sruveno anų penkių kankinių kraujas. To kraujo šaukiamas, jis paliko abatiją. Stodamas į Asyžiaus atgailotojų tarpą, jis buvo pasistatęs sau sąlygą — eiti į Maroko kraštą ir laimėti kankinio vainiką toj pat

vietoj, kur tie penki palaimintieji krito. Jis su tam tikru smagumu vaizdavos plieno ašmenis sužvilgant ties jo galva ir smogiant, o jo lūpos tą valandą kalbės savo tikėjimo išpažinimą ir paskutiniu sušukimu pašlovins Kristų. Lygiai kaip Apaštalų Darbuose, kur aprašoma vieno jauno diakono mirtis, atsivers tada žmonių širdys, ir jisai, Antanas, apimtas džiaugsmo, tarsi vaikelis puolęs į motinos glėbį, užmerks akis, kuždėdamas: "Jėzau, priimki mano sielą".

Jis laukė savo kelionei leidimo iš šv. Jokūbo provincijos, kuriai alyvų kalvos broliai priklausė. Prabėgo keletas mėnesių. Aplinkui kalnų šlaituose jau rinko vynuoges. Vieną rytą jie pamatė atkopiant vieną iš savo brolių. Jis turėjo būti atkeliavęs iš tolo, nes sunkiai rėmėsi lazda ir buvo apdulkėjęs. Jis atnešė Antanui leidimą.

Antanas iškeliavo pėsčias, lydimas vieno brolio. Jiedu pasuko Lisabonos pusėn, iš kur jie išplauks į slaptingąjį Maroko kraštą. Tuo būdu jisai suvaikščiojo tą patį kelią, kaip prieš keletą metų, kai iš šv. Vincento vienuolyno išvyko ieškoti ramybės Švento Kryžiaus abatijoje. Aure, tenai Koimbra, jau toli palikusi — raudoni karališkosios abatijos mūrai, kur jisai taip atsidėjęs gilinosi į raštus ir skendo apmąstymuose vienuolyno tyloje. Aukščiau buvo matyti alyvų kalnelis, džiugaus neturto buveinė, į kurią vakarais grįždavo nusižeminę broliai, kaip į savo lizdą grįžta vyturėlis, visą dieną čirenęs ir tik keliais grūdeliais, vagoje rastais, pasisotinęs. Tasai kelias, kuriuo jį vedė Apvaizdos ranka, vingiavo ir nyko akiratyje, kuriame stūksojo Maroko miesto namai ir ploni minaretai...

Gerai suprasta Dievo meilė nenaikina žmonių meilės ir prisirišimo. Štai kodėl Antanas troško

pasiekti Lisaboną. Donas Martynas ir Marija savo sūnų palydėjo į prekinį laivą, išplaukiantį į Maroką. Jų širdys dar sykį pasruvo krauju, kada reikėjo išsiskirti, kaip kadaise. Fernandezas (taip jie savo sūnų vadino) jiems atrodė dar skaistesnis ir giedresnis. Jie pažino tą pačią širdį, kaip kadaise jo vaikystės dienomis, tą pačią nepasotinamą meilę, tik jau malonės nušviestą ir sustiprintą. Ir štai dabar jis vyko į netikėlių žemę, kurioje prieš kelis mėnesius buvo žiauriai nukankinti penki atgailotojai, dėvėję tokį pat skurdų drabužį, kaip ir jų sūnus. Kodėl jis paliko saugias dienas turtingoje abatijoj? Kodėl jisai, dvidešimt penkerių metų vyras, veržėsi prie mirties, — jų pirmagimis, kilnios šeimos žiedas? Kas jį apvilko šiuo drabužiu, panašiu į maišą, ir tuo kaimietišku gaubtuvu? Ir kas jį siuntė į nežinią, basą ir susijuosusį virve? Tėvas ir motina savo gėloje neaiškiai jautė, kad prieš juodu stovi kažkas didesnio negu juodviejų meilė ir kad tai netilpo nelaimingose jų širdyse.

Vėjas papūtė išskėstas bures, ir laivas greitai plaukė tolyn į jūrą. Portugalijos krantai jau buvo lyg kokia melsva juostelė akiratyje. Brolis Antanas žiūrėjo, kol išnyko žemės ruožas. Jam vaidenos, lyg visas pasaulis griuvo jame ir užleido vietą naujam pasauliui, kurio horizontai buvo toki platūs, kad žmogaus akis negalėjo jų aprėpti.

Slaptas kankinys

Antanas su savo draugu išlipo Ceutoj ir leidosi krašto gilumon. Jie keliavo daug dienų per Afrikos žemę. Galimas daiktas, kad kuris nors krikščionis, iš atsargumo juos apvilkęs pasaulietišku drabužiu, galėjo juodviem paskolinti kupranugarį kelionei per tyrlaukius. Tačiau atrodo

tikriau, kad juodu sukeliavo pėsti, kaip tai mėgdavo daryti Pranciškus, pagerbdamas neturtą. Jiems einant, saulė negailestingai kepino. Jie troškulį numalšindavo, retkarčiais aptikę šulinį, o mito kaip beįmanydami. Nakvodavo po atviru dangum, ir prasti jų apsiaustai menkai juos tedengė nuo šalčio, kuris tuose kraštuose ateina, kai saulė nusėda. Galop, ilgai keliavę, jie išvydo tarp palmių ir alyvmedžių raudonus Marakešo mūrus, kur buvo Miramolino dvaras. Miestas stūksojo aukštas ir didingas, apaugęs žaliais sodais ir apvestas akmenų siena, lyg kokiu purpuriniu diržu, o jo namai buvo balti, ir šauniai kėlėsi marmurinės mečetės.

Brolis Antanas džiūgaudamas pasveikino miestą, kuris regėjo palaimintųjų kankinių mirtį. Tačiau jis jautėsi nusiminęs ir silpnas. Ilga kelionė per tyrlaukius atsiliepė jo sveikatai. Bet jį degino ne vien tik karšta saulė.

Į Marakešą juodu įėjo pro žemus, viršum suskliaustus vartus, padarytus storoje mūro sienoje. Jie žengė gatvėmis, kuriose knibždėjo marga minia. Brolis Antanas vos besilaikė ant kojų. Jie prisiglaudė pas vieną krikščionį. Tačiau jį nejučiomis buvo apėmusi viena iš tų lėtų Afrikos ligų, kurios įsikrausto į žmogų ir jį kamuoja.

Daug dienų jis pragulėjo ant priegalvių, o jo galva plyšte plyšo. Akys kažkur toli klaidžiojo. Pro siaurą langą jis matė sklypelį dangaus, kuriame atsimušė nerami gretimų Atlaso kalnų grandis — violetinė pažemėj, mėlyna ir baltai ruožuota viršūnėse. Taip griuvo jo planai, dėl kurių jis buvo perplaukęs marias. Jį apėmė abejingumas, kuris tartum nuplėšė nuo jo žmonių ir Dievo meilę. Taip tai be garbės baigėsi jo žygis, į kurį buvo stojęs su visu savo jaunystės užside-

gimu, ieškodamas meilės ir mirties idealo. Jis paliko abatiją, vienuolius, alyvų kalnelį, siekdamas to idealo. Ar jam vėl reikės grįžti atgalios į tas pačias vietas ir į tuos pačius žmones? Išvykęs kaip drąsus riteris, jis turės grįžti ramsčiuodamasis lazda po nepasisekusio žygio, nieko neatlikęs. Bet pamažėle brolio Antano sieloje ėmė atsigriebti žiburėlis, kai jisai ten ilgas valandas gulėjo negalioj ir išvargęs. Jam atėjo į galvą, kad tas karštas troškulys laimėti kankinio vainiką yra gal atmieštas žmogiškaisiais jausmais. Gal jo aukos dar nenorėjo ana slapta galybė, kuri jį stūmė iš vienuolyno į vienuolyną ir iš alyvų kalvos į Afrikos žemę? Ko ta galybė norėjo iš jo? Gal jam dar ilgą laiką buvo numatytas kuklus gyvenimas, įsimaišius tarp beraščių brolių, — gyvenimas skirtas mažiems kasdieniniams darbams, kuriame nors nežinomame brolių namely tarnaujant išminčiai, skaisčiam paprastumui ir kitoms anos giesmės dorybėms. O gal toji galybė dar kita ką buvo jam skyrus?

Brolis Antanas, negalėdamas nieko veikti mažame Marakešo namelyje, jautė, kaip jo siela keičiasi tų apmąstymų metu. Susitelkęs savyje, jis kantriai perkratinėjo save Viešpaties akyse. Dvasinis jo gyvenimas darėsi gilesnis ir stipresnis. Jis negalėjo Viešpačiui duoti savo kraujo aukos, bet jis galėjo jam tarnauti ištikima siela, diena iš dienos pakeltas į kryžių, su Kristaus žaizdomis sujungtas ilgesne kankinyste, negu žūstant to švitraus kardo mostelėjimo.

Išaušo pavasaris. Aplink miestą žydėjo alyvos ir palmės. Deginantis karštis, kuris visą žiemą kamavo Antaną, išnyko su pavasario vėjais. Vienok brolis Antanas jautėsi palaužtas. Afrikos liga taip jį nusilpnino, kad jis jau niekados kaip reikiant neatsigriebė. Jam teliko grįžti į Portu-

galiją, tikintis, kad gal gimtosios žemės oras grąžins jo sveikatą.

Jis atsisveikino su raudonais miesto mūrais, žmonių pilnomis gatvėmis ir aikštėmis, ant kurių krenta minaretų šešėliai. Sudie sodams, kurių kvepėjimas atidvelkdavo ligi jo kambarėlio! Sudie aštrioms kalnų viršūnėms, į kurias savo vaizduotėje taip dažnai nuklysdavo!

Brolis Antanas, remdamasis lazda, negalėjo atitraukti akių nuo tų vaizdų, kurie tolo nuo jo su meilės ir mirties svajonėmis.

ŠEŠTAS SKYRIUS

PRANCIŠKONŲ GYVENIMAS IR VIENATVĖ

Apvaizdos siųsta audra

Ceutos uoste nuolat knibždėjo laivų iš visų pasaulio kraštų. Vienas laivas buvo beišplaukiąs į Portugaliją. Kapitonas palankiai sutiko abu vienuolius, kurie Dievo meilės vardu prašėsi nuvežami į Portugaliją. Vienas brolis buvo išblyškęs, kilnaus veido, kuriame švietė didelės, susimąsčiusios akys. Jis atrodė ką tik pakilęs iš ligos. Kelionė nieko nekaštavo. Du pamaldūs vyrai kaip tik galėjo atnešti laimės laivui Viduržemio jūroje, kur siautė pavasario audros. Jūrininkai mokėjo "Tėve mūsų" ir ilgą litaniją, kurią jie giedodavo, kai tamsūs debesys imdavo niauktis viršum žalsvų vandenų. Tos maldos pradžia buvo tokia:

Padėk man, Dieve ir Šventasis Grabe,
Padėk man, Švenčiausioji Marija,
Visi šventieji ir šventosios.
Padėkite, šventieji angelai —

Mykolai, Gabrieliau ir Rapolai.
Padėkite, šventas Jonai Krikštytojau
Ir šventas Jonai Evangeliste,
Šventas Petrai ir Povilai,
Ir apaštale Jokūbai.

Ir toliau panašiai skambėjo toji litanija. Bet dviejų šventų vyrų maldos gal daugiau padės, negu litanijos, kurias murmėjo nusidėjėlių lūpos.

Vos jie išplaukė į jūrų platumas, kai ištiko audra. Blaškant smarkiems vėjams, lūžo stiebas, ir nukrito burės, o vairas suskilo į šipulius. Laivas nūn priminė didelį kevalą, grubiai sukaltą iš lentų. Įtūžusios bangos svaidė jį. Juodus debesis skrodė baisūs žaibai. Taip ilgą laiką laivas blaškėsi įbingusioje jūroje. Pagaliau čia vienas, čia kitas mėlynas sklypelis pasirodė danguje. Vėjai aptilo, ir horizonte buvo matyti violetinė žemės juosta. Bet tai visai nepanešėjo į Portugaliją. Čia buvo nežinomas kraštas, apaugęs giria.

Audra laivą buvo nubloškusi į Sicilijos pakraščius, netoli nuo Mesinos. Juos išgelbėjo tos salos žvejai.

Prieš keletą metų į šią apylinkę buvo atvykę pranciškonai, kuriems vienuoliai graikai padovanojo namelį. Žvejai, tarp išgelbėtųjų išvydę panašius drabužius, kokius dėvėjo mažieji broliai, nuvedė pas juos brolį Antaną su jo draugu. Išvargę ir nusikamavę, vienok šlovindami Dievą, abu keleiviai džiaugdamies atsidūrė pranciškonų tarpe.

Jų namas buvo pastatytas ant kalvų, kaip ir alyvų kalnely Portugalijoj. Antanas jautėsi atgimęs savo brolių pastogėje. Jis kukliai jiems pasipasakojo apie savo žygį į Maroką, nutylėdamas ankstesnį savo gyvenimą prie mokslų. Jo

pasakojimas atrodė toks nužemintas, kad Mesinos broliai nė vaizduote nesivaizdavo priglaudę tokią didžią sielą. Svetima Antano kalba, kuria jis pasakojosi, negalėdamas su beraščiais broliukais susišnekėti lotyniškai, dar labiau jam padėjo išsislapstyti. Jis vėl troško būti nežinomas, laikomas nemokša ir prasčiokėliu.

Gražioje Sicilijos saloje žydėjo pavasaris. Oras buvo švelnus, ir visa kas atrodė taip gaiviai ir naujai. Antanas jautė grįžtant jėgas. Jo kūnas ėjo tvirtyn. Ilgas valandas jis išbūdavo miške, atsisėdęs po medžiu. Jis džiaugės tuo neišsakomu malonumu, kurį jaučia žmogus po ligos, kada jis atsibunda gyvenimui. Tai tarytum syvai, kurie pavasarį atkiunta šakose. Jis mąstė apie naują kelią, į kurį Apvaizda nukreipė jo likimą. Audra, kuri jį atvarė į šiuos krantus, jam atrodė kaip dieviškos valios ženklas. Nuo dabar jau jo dienos prabėgs Italijoj, pasislėpus nuo pasaulio. Jam nė į galvą neatėjo, kad šios salos uostuose galėtų būti laivų, plaukiančių į Ispaniją ar Portugaliją. Jam patiko skaidri ramybė — paklusnume ir užsimiršime tarp Dievo rankų.

Sekminių kapitula

Rožėms žydint, atėjo Velykos. Tasai mažas būrelis Sicilijoje nerimo iš džiaugsmo. Pirmaisiais metais šv. Pranciškus turėjo paprotį per Velykas ir Mykolinėse visus brolius, tiek pasauliečius, tiek ir kunigus, sušaukti į lygumą prie Parciunkulos. Tai buvo jų "kapitula". Jie nesirinko kurioj nors gražioj salėj su puošniais krėslais, bet atvirame ore, ant pievų žolės, po aukštu Umbrijos dangaus skliautu. Jie ten susibėgdavo iš savo menkų namelių, prisiglaudusių kalnuose prie šlaito arba pasislėpusių tarp žalių girių. Jie sku-

bėdavo, džiūgaudami sieloje, trokšdami išvysti spindintį savo tėvo Pranciškaus veidą, nekantraudami išgirsti jo balsą ir pabuvoti drauge su juo — visiems broliams, atkeliavusiems iš tiekos kraštų, vediniems to paties idealo, ištikimiems neturto riteriams. Pranciškus aiškindavo kurią nors vietą iš pamokslo nuo kalno arba evangelijos žodžius, kuriuos jis buvo gyvente išgyvenęs ir pasiėmęs už regulą: — "Kas nori mane sekti, tegul atsižada savęs, ima savo kryžių ir eina. — Kas nori išsaugoti savo gyvenimą, tas jį praras. — Ar tu nenori ką nors pakelti dėl manęs? — Aš atėjau ne tam, kad man tarnautų, bet kad tarnaučiau". Buvo tai visas jo mokslas, ištvėręs tūkstantį su viršum metų. Jo lūpose tie žodžiai darydavos gaivūs, pilni jaunatvės ir naujos galios. Panašiai minios Palestinoje bus girdėjusios pirmą kartą anuos žodžius iš Dievo Sūnaus lūpų.

Spalvingi Pranciškaus žodžiai tarpais išsiliedavo giesme, kai jisai užtraukdavo "Dorybių pasveikinimą" arba štai šiuos posmus:

Kur esti išmintis ir teisybė, tenai nėra nei baimės
[nei neišmanymo.
Kur esti kantrybė ir nusižeminimas, tenai nėra
[jokių rūpesčių.
Kur esti neturtas ir džiaugsmas, tenai nėra
[godumo nė šykštumo.
Ramybėje ir apmąstymuose nėra nei nerimo nei
[paklydimo.
Jei prie tavo vartų budi Dievo baimė, prieši-
[ninkas tenai neįžengs.
Kur esti gailestingumas ir apdairumas, tenai
[nėra nei pertekliaus nei užkietėjimo.

Paskui jisai skirstydavo provincijas. Broliai, nudenkę galvas palaiminimui, maldingai sutikdavo jo meilės žodžius. "Mano brangieji sūnūs, mano laiminamieji sūnūs, — jis bylodavo jie-

siems, — mano broliai! Ašai, Pranciškus, nužemintas jūsų tarnas, laiminu jus visomis savo galiomis".

Pilni džiaugsmo jie skirstydavosi po du, eidavo į kelius ir vieškelius, iš jų tyčiojantis neišmanėliams ir juos persekiojant puslaukinėms tautoms arba netikėliams.

Artinosi 1221 metų Sekminės. Antanas, girdėdamas tos vietos brolius kalbant apie aną susibūrimą, panūdo keliauti su jais, nežiūrint silpnos sveikatos. Jisai troško išvysti savo tėvą Pranciškų. Apie tai pagalvojus, jam darėsi taip gera, kad nė žodžiais to neišsakysi. Jis norėjo prisiartinti prie vyro, kuris jį užvedė ant naujo evangelijos kelio ir kuris jį ištraukė iš turtingos abatijos, suteikdamas nuženinto paprastumo ir neturto džiaugsmą meilėje. Gal Pranciškus pratars jam žodį ir iš jo akių išskaitys jo sielos istoriją? Gal jam nurodys, kuriuo keliu eiti?

Pagaliau jie išvyko. Pėsti jie perėjo pusę Italijos, belsdamiesi į žemas kaimiečių duris ir į aukštus abatijų vartus, elgetaudami sau duonos ir atsigerdami iš šaltinių. Taip keliaudavo mažesnieji broliai, patenkinti, kad juos palaiko elgetomis ir piligrimais. Naktigulto juos priglausdavo gailestingi anų gadynių krikščionys. Artėdami prie Umbrijos, jie susidurdavo su kitais broliais, kuriuos gaivino tas pat džiugus lūkestis. Su tuo džiaugsmu pynėsi nerimas, kadangi buvo pasklidę piktų gandų apie Pranciškaus likimą. Vieni skelbė jį esant saracėnų nelaisvėje, — pas juos jisai buvo nuvykęs tą pačią vasarą, kada misijonieriai išplaukė į Maroką. Kiti vėl teigė jį norėjus skelbti evangeliją Saldanui ir žuvus nuo kalavijo. Tačiau kiti broliai sakė, kad ir jisai keliaująs į Parciunkulą, tą menką pastogę Angelų Karalienės bažnytėlės šešėlyje.

Galų gale jie išvydo Asyžių, prisiglaudusį kalno šlaituose. Aukštai ant uolos, kur raudonavo stogai, riogsojo pilies griuvėsiai. Pilį tik prieš kelerius metus suardė įšėlusi liaudis. Apačioje, kiek tik akys siekė, buvo didžiulė lyguma, kurioje gelto šienas ir javai. Alyvų medžiai, žali ir sidabrinės spalvos, ilgomis voromis kopė į kalvų viršūnes. Brolis Antanas, turėjęs poeto sielą, be abejo, buvo pagautas šio gražaus reginio: tų skaidrių aukštumų, žydinčių laukų, viso šio giedraus krašto, kuris buvo tartum kokia meilės giesmė Aukščiausiajam.

Aplinkui bažnytėlę, kurią atnaujino pranciškonų rankos, tarp medžių buvo matyti keista stovykla: išsibarsčiusių padangčių, pavienių ar daiktan susimetusių, nukrėstų iš molio, lendrių ir meldų. Jos priminė tas kaimiečių šėtras, kurias jie pasistato nuo vasaros karščių ir liūčių. Tarp tų trobikių knibždėte knibždėjo ištisa minia rudai apsirengusių brolių, kurie čia iš visur atvyko. Tai šen, tai ten anų rudų drabužių tarpe suboluodavo domininkono apdaras, ar kunigo sutana, net ir iškilnus kardinolo rūbas. Buvo tai Raineri Cappoccio, Viterbo vyskupas, kurį iš Romos buvo atsiuntęs popiežius Grigalius IX, Pranciškaus bičiulis.

Antanas įsikūrė vienoje iš tų šiaudinių pastogių. Vietoj lovos buvo tik plika žemė, ant kurios buvo pakreikę glėbį šiaudų. Po galva pasidėti tebuvo akmuo ar medžio stuobrys. Diena praeidavo dvasinėse lavybose, begiedant ar bekalbant maldas. Dėkodami Dievui, broliai pasakojosi apie savo pamokslus aikštėse Europoje ir tarp netikėlių, apie palaimintuosius Maroko kankinius, žuvusius pernai metais. Jie šnekėjosi apie

garsių ir mokytų vyrų stojimą į šį atgailos ir neturto ordiną, apie Pranciškaus ir jo žymiausių mokinių, kaip Egidijaus ir Leono, darbus bei žodžius. Tokia marga minia priviliojo smalsuolių: aplink stovyklą maišėsi baronų, grafų, bajorų ir riterių. Jie grįždavo namoliai sustiprinti dvasioje ir pilni pasigėrėjimo. Nuo pat pirmutinės dienos iš Perudžijos, Spoleto, Spello, Foligno[1]), iš visų aplinkinių kaimų traukė virtinės žmonių. Jų gyvuliai ar vežėčios buvo apkrauti vynu, duona, sūriu ir nemaža kitokios Dievo dovanos. Gražios artimo meilės vedini, jie gabeno ir skalbinių, stiklų, indų deramai aprūpinti stalams, kurių dvidešimt trys buvo pastatyti lauke trejetui tūkstančių susirinkusių brolių. Apylinkės gyventojai stengėsi prigabenti, ko tik reikėjo, džiaugdamiesi, kad grįžo Pranciškus ir kad tiek pamaldžių vyrų suplaukė į jų kraštą. Dosni Asyžiaus bendruomenė paruošė namą broliams apsigyventi. Tačiau jų buvo perdaug, o antra vertus, lengvi jų kaimiškų namelių stogai buvo jiems mielesni už akmeninius mūrus.

Vakare broliai susispiesdavo aplink kelmų ir šakų laužą, nes Umbrijoje gegužės naktys esti vėsios. Čia draugėn susimesdavo ir paprasti pasauliečiai ir kunigai, kurie, prieš stodami į vienuolyną, buvo dekretalijų[2]) ir teologijos daktarai, arba patys jauniausi naujokai su vyriausiais broliais: Bernardu, Egidijum, Leonu, Silvestru, tais pirmaisiais ordino riteriais. Kiekvienas jų turėjo ką nors papasakoti, ypač apie Pranciškaus darbus ir žodžius, kuriems buvo lemta plisti iš vieno pranciškonų centro į kitą ir iš kurių vėliau at-

[1]) Čia sužymėti Asyžiui artimesni miestai.
[2]) Dekretalijos — popiežių laiškai bažnytinės teisės klausimais.

sirado tas gražus rinkinys — "Trijų bičiulių legenda", "Šv. Pranciškaus žiedai" ir "Tobulybės veidrodis". Kurį ten vakarą vienas iš seniausių mokinių papasakojo, kaip į Pranciškaus vienuolyną įstojo didis daktaras, nūn buvęs Milane. Jis gyveno mieste, į kurį, basi ir nusiskutę galvas, atėjo du mažesnieji broliai. Žymusis daktaras išklausinėjo apie jų gyvenimą. Jie parodė jam regulą, išrašytą pergamente. Pagal paprotį, jie niekados nesiskirdavo su ta regula. Daktarui atrodė, kad ši regula yra aiškiai Šv. Dvasios įkvėpta. Buvo tai maldingas, išmokslintas ir šviesus vyras. Jis tarė aniedviem: "Broliai, noriu laikytis jūsiškio gyvenimo". Jie atsakė: "Mūsų tėvas yra brolis Pranciškus. Jis priima kiekvieną, norintį pasekti šiuo gyvenimu. Tu betgi turi atsisakyti nuo pasaulio ir nukakti pas jį Asyžiun, į namelį prie Angelų Karalienės bažnytėlės". Didysis daktaras leidos į kelionę išsipustęs, ant gražiai pabalnoto arklio. Kai pranešė jį atvykus, Pranciškus buvo savo kambarėlyj. Jis aną priėmė tame neturte ir tarė jam išklausęs, kad tasai nori dėvėti mažesniųjų brolių abitą: "Mano broli, priimsim tave į savo tarpą, tik su sąlyga, jeigu sutiksi dirbti virtuvėje". Iš pradžių daktaras stovėjo apglušęs, tartum nesuprasdamas tų žodžių. Pagaliau jis atsakė sutinkąs. Jį nusiuntė į Romą dirbti tenai brolių virtuvėje.

Antanas vis geriau perprato pranciškonų gyvenimą ir asyžiečių išmintį: "Negali paprastumui gimti naujas žmogus, jeigu pirma senasis nemiršta".

Kapitulą atidarė ir mišias atgiedojo vyskupas, žėrėjęs nuo aukso. Šalia jo matei Pranciškų, mažą, liesą, apsivilkusį ilga dalmatika. Aiškiu, švelniu balsu jis atgiedojo Sekminių evangeliją ir su didžiu nusižeminimu atlikinėdavo visa tai,

kas buvo liturgijos nustatyta. Drebėdamos iš džiaugsmo, minios sekė tikslius jo mostus. Antanas, įsimaišęs tarp daugybės brolių, jį stebėjo susijaudinęs. Pranciškus buvo smulkus ir mažo ūgio. Jo veidas buvo išblyškęs, ilgas ir sumenkęs, apžėlęs juoda barzda, trumpa ir šiurkščia. Buvo tai varguolio veidas. Tačiau kažkas žmogų traukė prie jo, — kažkokia jėga, kuri apvaldydavo sielą. Vienok toji galybė nespindėjo iš jo akių, kurios buvo mažos ir paprastos.

Po mišių jisai prakalbėjo. Savo pamokslui jis pasirinko šiuos Švento Rašto žodžius: "Tesie giriamas Viešpats mano Dievas, kuris sutvirtino mano rankas kovai". Jisai bylojo apie kovas, kurias broliai turi ištverti pasaulyje, kad jį laimėtų žodžiu, o ne kariuomenėmis. Vieninteliai jų ginklai buvo neturto, paprastumo ir kantrybės dorybė. Jis karštai kreipėsi į žmones, kurie buvo suplūdę iš apylinkių, girdamas kantrią jų ištikimybę ir uolumą. "Mano vaikeliai, — jis tarė jiems, — mes jums pažadėjome didžių dalykų, bet kur kas didesnių mums yra pažadėjęs Dievas. Laikykimės to, ką mes esame pažadėję, ir su pasitikėjimu laukime to, kas mums žadėta. Šios žemės džiaugsmas yra trumpas, bet būsimoji kančia yra amžina. Šios žemės kančios tėra menkniekis, o būsimojo gyvenimo džiaugsmai yra begaliniai". Ši tema ypač buvo jam miela. Jis mėgdavo apie tai byloti žmonėms, pradėdamas anų gadynių meilės dainele: "Manęs laukia tokia laimė, kad sielvartai man virsta džiaugsmu". Jis pasaulinę šių žodžių prasmę sumaniai pritaikydavo dvasinei prasmei. Jisai galvojo, kad liaudies dainelė paprasta žmonių kalba geriau pagauna vaizduotę, negu iškilmingos lotyniškos citatos.

Per aštuonias kapitulos dienas Pranciškus

daug tarėsi su broliais, jiems duodamas patarimų. Jo žodžiai atnešė didelę rimtį brolio Antano sielai. Savo prigimtimi jisai buvo linkęs į griežtumą, bet Pranciškus jam nurodė ne tokį šiurkštų kelią, daug laisvesnį ir linksmesnį. Anomis dienomis Pranciškus patyrė, kad nemaža brolių nešiojo ašutinę ir juosėjo geležinį diržą. Tai juos tiek prikankindavo, kad jie virsdavo kone ligoniais. Be to, visa tai juos trukdė besimeldžiant. Šventos paklusnybės vardu jisai įsakė visiems, kurie buvo užsidėję tokią atgailą, liautis tai darius ir tuos daiktus išmesti laukan. Jie buvo surinkti į didelę krūvą, kuri tenai buvo palikta, kaip brolių dorybės ir Pranciškaus išminties liudijimas.

Prieš paskirstant provincijas, buvo perskaityti palaimintų Maroko kankinių darbai. Pranciškus klausėsi su didele pagarba. Pagaliau jis sukuždėjo, ašaroms suspindus akyse: "Nūn iš tikrųjų aš galiu tarti turįs penkis brolius". Tasai dėl tikėjimo išlietas kraujas uždėjo antspaudą, kokis turėtų būti idealus mažesnysis brolis. Per visą kapitulą perėjo pagarbos ir pasididžiavimo vilnis.

Paskutinę kapitulos dieną broliai buvo susirinkę ant žolės, girios pievaitėje. Pranciškus sėdėjo prie brolio Elijo kojų, — jį buvo jisai paskyręs ordino valdytoju. Jisai Eliją truktelėjo už drabužio. Šisai pasilenkė, paskui atsitiesė ir prabilo labai garsiu balsu: "Broliai! Brolis (Pranciškus norėjo, kad jį taip vadintų) man liepia pasakyti, kad yra tolima karalystė, Vokietija, kur gyvena gerų ir dievotų krikščionių. Dažnai juos regite mūsų krašte, su ilga keleivio lazda rankoje ir su odiniu maišu gėrimui. Eidami jie gieda, liaupsindami Dievą ir Jo šventuosius, suprakaitavę ir dulkėti. Tai piligrimai, vykstą prie

apaštalų kapo. Prieš kurį laiką ten siųstieji broliai buvo sumušti ir priversti grįžti atgalios. Į tą kraštą brolis nieko neverčia eiti. Betgi jei kuris jūsų, degdamas Dievo ir sielų meile, norėtų tenai keliauti, jisai pasirengęs jiems suteikti tuos pačius įgaliojimus, o gal dar ir didesnius kaip tiems, kurie vyksta į užmarį".

Artimo meile degdami, bemaž devyniasdešimt brolių pakilo, ryždamiesi stoti mirčiai į akis. Brolis Antanas prie jų neprisidėjo. Per anas ilgas dienas, kada sirgo mažame Maroko namelyje, jis suprato, kad Viešpats jo neskyrė kankinio vainikui, kurio jisai taip troško. Jam buvo nužymėtas paprastesnis ir kuklesnis gyvenimas kurios nors vienuolių trobelės vienatvėje. Antra vertus, jis dar jautėsi toksai silpnas, kad jam kėlė baimės ilga kelionė anapus Alpių kalnų. Įsimaišęs minioje, jis susijaudinęs stebėjo tuos brolius, kuriems Dievas gal teiksis duoti kankinio garbę.

Pranciškonų gyvenimas sykiu buvo ir kilnus ir linksmas. Buvo ten toks ypatingas brolis, kuris graudenos nepažinęs penkių Maroko kankinių, kad paskui kapitulose ir vienuolynuose galėtų pasakotis savo akimis regėjęs kankinius. Pašaukus Elijui, kada naujieji misijonieriai išėjo iš kitų tarpo, anam broliui dingtelėjo, kad iškeliaujantieji į Vokietiją gal tapsią kankiniais. Jis pakilo ir prisiartino prie jų, kiekvieno teiraudamasis: "Kas tujen esi? Iš kurio kaimo?" Jis jau vaizdavosi sau tą malonumą, kada galėsiąs pasigirti, kai jie žus nuo smūgių Vokietijoje: "Aš patsai pažinojau šiuos garsius ir šventus vyrus". Tačiau vienas jų, gimęs Apulėjoje, kur žmonės mėgsta juokus, pagriebė jį už rankovės ir tarė: "Tu priklausai mums ir vyksi su mumis". Brolis Giordano de Ciano, — taip jisai vadinosi, — baisiai bijojosi vokiečių ir stengėsi pasprukti atgal

prie savo draugų, ant žolės sėdinčių. Vienok jam nepasisekė ištrūkti, ir taip jis iškeliavo su naujais misijonieriais. Kankinio mirties jisai nesusilaukė: žygis baigėsi laimingai, ir brolis Giordano jį vaizdžiai atžymėjo kronikoje.

Mokyto vyro nusižeminimas

Provincijos buvo paskirstytos ir broliai pavesti vyresniesiems. Jie, rimti, ėmė sklaidytis į savo paskirties kraštus. Jų širdys buvo pilnos džiaugsmo ir vilties. Aikštė prie Parciunkulos netrukus vėl skendės ramybėje ir tyloje. Tuo laiku vienas mažas brolis, panašus į naujoką ir kuris per visą kapitulą išbuvo vienišas ir tylus, prisiartino prie brolio Gracijono, kuris rūpinosi Romanos[1]) provincija. Tas tylus pranciškonas buvo likęs vienas iš paskutiniųjų. Jokis viršininkas, kuris ieškosi naudingų valdinių savo provincijoms, neatkreipė į jį akies. Jis pats nė kiek nesistengė. Ilgas valandas buvo šaukiami vardai ir duodami sutikimai, o jisai nė nepasijudino. Jo širdį spaudė skausmas, bet sykiu jį užplūdo ir didelis džiaugsmas. Jisai, Portugalijos didžiūnas, mokytas pranciškonas, buvo palaikytas paskutiniuoju tarp tūkstančio kaimiečių ir bemokslių. Jisai, seniau buvęs garsaus vienuolyno narys, tapo menkiausiu tarp tos daugybės skurdeivų, kurie sau duonos elgetaudavosi nuo durų ligi durų. Jis pajuto kažką mirštant savyje, vienok iš draskomos jo širdies tryško tyresnės laimės šaltinis. Betgi keletą kartų Pranciškaus žvilgsnis buvo kritęs ant šio sunykusio svetimšalio. O tasai nevieną kartą pajuto vilionę — išeiti iš brolių minios, apskelbti savo kraujo kilmingumą, ilgus bu-

[1]) Romana (Romagna) — toji Italijos dalis, kurioj yra Ravenos, Riminio ir kiti miestai.

dėjimus prie rankraščių abatijoje, savo garbingą žygį į Maroką... Jisai būtų galėjęs atkreipti Pranciškaus dėmesį, prisiartinti prie jo, išsipasakoti jam visa, ką jis paliko dėl jo. Būtų galėjęs pulti į jo kojas ir klausytis tų švelnių žodžių, to palaiminimo, kurie visą gyvenimą nešė garbę ir džiaugsmą jo mokiniams. Tačiau jisai atstūmė šią pagundą, kilusią iš gudrių ir piktų daigų, kurių buvo nepastebėjus budri jo akis. Donas Fernandezas buvo ir norėjo pasilikti pats mažiausias tarp brolių. Ir jam buvo skirta nugrimzti į dar tamsesnę bedugnę.

Per visą kapitulos laiką brolis Antanas pasiliko tylus, kukliai įsimaišęs tarp kitų, ir niekas nenuspėjo, koks mokytas ir kokios aukštos kilmės buvo tasai svetimšalis, iš pažiūros toksai nevykęs.

Nuleidęs galvą po gaubtuvu, pusiau pasislėpęs, Antanas paprašė brolį Gracijoną, kad pasiimtų jį su savimi, jeigu leis brolis Elijas, ir nušviestų jam sielos mokslų pagrindą. Jis prašėsi su tokia meile, kad po kelių klausimų Romanos provincijolas sutiko. Gracijonas pasiteiravo, ar jis esąs kunigas, o brolis Antanas tiek tepasakė: "Taip". Anuomet ordine reta buvo kunigų, ir Gracijonas buvo patenkintas galįs gauti vieną savo provincijai, nors tasai neatrodė nei mokytas nei stiprus. Jis lengvai gavo generalinio vikaro leidimą pasiimti Antaną.

Ta proga portugalų kunigas, iš taip toli atkeliavęs, tikriausiai buvo pristatytas generaliniam vikarui broliui Elijui, šalia kurio stovėjo Pranciškus. Šisai buvo pratęs po kapitulos pasilikti ir visu savo nuostabiu gerumu padėti broliams. Pranciškus vardais pažinojo kiekvieną savo avelę. Todėl negalima abejoti, kad žvali jo akis būtų nepastebėjusi Antano ir būtų nepamačiusi, kas

iš tikrųjų yra šisai vyras, iš pažiūros toksai nežymus. Ir jeigu jisai nebuvo to girdėjęs, jis turėjo žinoti, kad šis kunigas bus provincijolo maldavęs nusiunčiamas tenai, kur didžioje dvasios ramybėje jis galėtų lavintis pirmutinėse, pačiose mažiausiose dvasinės disciplinos pareigose.

Keletas Pranciškaus žodžių, lietusių mokslo vyrą, kuris, Šv. Dvasios pažadintas, pas jį atkeliavo, tiksliai nupiešia Antano paveikslą. Pranciškus tarė: "Norėčiau, kad mokslo vyras pirmių pirmiausia į mane kreiptųsi šia malda: — Mano broli, ilgai esu gyvenęs pasaulyje ir kaip reikiant nepažinau savo Dievo. Maldauju tavo malonės pasitraukti nuo žemės triukšmo į nuošalią vietą, kad tenai sielvartuose galėčiau pertvarkyti praėjusį gyvenimą, susitelkti savo širdyje ir kaip galint geriau pasitaisyti pagal tai, ką Dievas panorės iš manęs padaryti. Vėliau toksai vyras galės pasišvęsti pamokslams, kadangi jisai galės parodyti, kas jame yra gražiausio". Tie žodžiai iš tikrųjų pavaizduoja brolio Antano gyvenimą.

Brolis Antanas su savo nauju viršininku leidos į kelionę, dabar jau į Ravenos pusę. Jie žengė tylėdami, džiaugdamiesi tomis dienomis, kada jie gyveno tikru pranciškonų gyvenimu ir regėjo Pranciškaus veidą. Jie atsidūrė nuošaliame namelyje kažkur kalnų viršūnėse. Jisai tenai jautėsi tikrai laimingas, galėdamas būti paskutinis brolių akyse, pats nežymiausias tarp šių elgetaujančių vienuolių.

Montepaolo namelis

Montepaolo namelis, kalnuose už Forlio, buvo labai skurdi vietelė, kur gyveno broliai pasauliečiai, paprasti ir nemokyti, atsidėję žemės darbams. Tame nuošalume jie labai pasigesdavo mi-

šių, nes arti nebūta kunigo. Kalnas nebuvo per aukštas, bet nuo viršūnės atsivėrė platus akiratis, kurį abiejuose šonuose užstojo Fitano ir Falteronės kalnai. Ten tiesėsi ištisa eilė aukštumų, nusodintų kiparisais, pro kuriuos geltonavo prinokę javai. Tolumoje buvo lyguma, taip pat geltona. Ji ėjo ligi Adrijos jūros. Ant kalvų stūksojo bažnytkaimiai ir miestai, arba buvo išsidriekę jų papėdėse. Tenai aukštai buvo Bertinoras ir Cesena, o palei mėlyną marių juostą — Ravenos ir Riminio miestai.

Pirmutinių pranciškonų palinkimas į nuošalų gyvenimą derinosi su giliu Antano sielos troškimu. Vos atvykęs į Ravenos provinciją, jisai pasiprašė brolį Gracijoną, kad nusiųstų jį kur į nuošalų namelį. Provincijolas, žinojęs Montepaolo brolius norint savo tarpe kunigo, pagalvojo apie šį paprastą ir tylų svetimšalį. Jis menkai tetiko pamokslams, nes itališkai kalbėjo nekaip ir atrodė tik pakilęs iš ligos.

Brolis Antanas tose aukštumose atrado ramybę ir tylą, kurios ieškojo. Jis tenai neturėjo valdžios. Pirmųjų pranciškonų papročiu, viršinikais galėjo būti ir pasauliečiai. Montepaolo vykdė Pranciškaus regulą. Vieni broliai turėjo laikytis Mortos, kiti — Marijos gyvenimo. Pirmuosius tada vadino "motinomis", antruosius — "sūnumis". Anų laikų dokumentas, kuriame matyti Pranciškaus širdis ir dvasia, taip sako: "Tie, kurie laikysis Marijos gyvenimo, turės nuošalią buveinę, ir kiekvienas jų mažą kambarėlį melstis ir miegoti. Po tercijos jie galės kalbėtis, nueiti pas savo "motinas" ir iš jų pasiprašyti duonos Dievo meilės vardan, kaip mažyčiai pavargėliai. Jie nieko neįsileis į savo pastogę — ir jie neužmirš šio nuostato. Broliai, kurie bus "motinos", vengs visų pašalinių žmonių ir nieko nepri-

leis prie "sūnų", taip kad joks žmogus su jais nesikalbėtų. O "sūnūs" nesikalbės su nieku iš gyvųjų, tik su savo "motinomis", arba provincijolu arba viršininku, kai jie teiksis apsilankyti, laiminant Dievui. Laikas nuo laiko "sūnūs" atliks "motinų" pareigas pagal tai, kaip bus regulos nustatyta".

Vienas brolis, kad galėtų geriau atsiduoti meditacijoms, kalno urve įsitaisė mažą kambariuką. Buvo tai ankšta ir tamsi grota, kurios nesiekė jokis triukšmas. Siela ten klausėsi Dievo — mėlyno dangaus ir gamtos akivaizdoje. Šis urvas labai patiko broliui Antanui. Buvo tai tikra vienatvė, apie kurią jis visados svajojo. Brolis, įsirengęs šį kampą, suprato svetimšalio troškimą ir buvo toks geras anam užleisti urvą. Tai gavęs, brolis Antanas labai džiaugėsi. Patekėjus aušrai, po pamaldų, jisai kopdavo į tą kertę, atsinešdamas maisto visai dienai: duonos ir molinį dubenį su vandeniu. Jis prakiūtodavo kiaurą dieną tamsiame urve ir žemyn nusileisdavo tik pamaldoms, kaip buvo regulos įsakyta. Vieną dieną jisai išgirdo skambant nedidelį varpą, šaukiantį brolius iš sodo ar iš mąstymų į koplyčią, ir skubiai kėlėsi eiti. Bet jisai buvo išvargęs nuo budėjimo ir pasninko. Jis žengė kelis žingsnius į stiprią saulės šviesą ir sugriuvo. Neregėdami jo, broliai palypėjo ligi urvo ir pakėlė jį. Antanas vos laikėsi ant kojų.

Vienok naktų gilumoje, kada aukštai žerėjo žvaigždės, didžioje kalnų tyloje jo siela džiaugėsi Dievu ir kilo prie Jo.

Pranciškonų kontempliacija

Brolis Antanas jautėsi esąs šiai bendruomenei nenaudingas ir dar visiškai neišrovęs proto

puikybės šaknų. Jis pasiprašė priimamas į virtuvę plauti indų. Kai nuvargę ir dulkėti grįždavo išmaldas rinkę vienuoliai, jisai atnešdavo ąsotį su vandeniu ir, atsiklaupęs prieš juos, nuplaudavo kojas. Paskui jis maldingai jas pabučiuodavo atsimindamas Išganytoją, kuris buvo nusilenkęs prie nusidėjėlių. Kartais jis nukeliaudavo ligi Montepaolo su kitu vienuoliu ir, pasirišęs krepšį po kaklu, ėjo baltais anos šalies vieškeliais. Jis labai gerbė brolį palydovą ir visur jam nusileisdavo.

Kelionė nenutraukdavo jo apmąstymų. Jisai gilinos į savo mintis, tiek būdamas ant lygaus kelio, tiek kalno urve.

Apylinkių kaimiečiai pasakojo, kad Antanas, grįždamas namo, sukalbėdavo tik vieną "Tėve mūsų", kol užkopdavo nuo Kastrakaro ligi Montepaolo. Jis ilgai užtrukdavo ties kiekvienu sakiniu. Jis, Pranciškaus dvasios pavyzdžiu, medituodavo, kaip tai išreiškia nuostabios jo maldos. Pranciškus jas kalbėdavo ir dieną ir naktį, nepraleisdamas nė vienos valandos. Dažnai jas kartodavo ir broliai, drauge imdami savo apmąstymų pagrindu. Tai seniausia dvasinės pranciškonų minties esmė, pirmutinių mokinių permąstyta. Yra tai "Tėve mūsų" malda, pergromuluota Pranciškaus dvasios ir širdies.

"Švenčiausias Tėve, mūsų Sutvėrėjau, Išganytojau, Gelbėtojau ir Ramintojau, kuris esi danguose, savo angeluose ir šventuosiuose, kuris juos nuskaidrini ir leidi pažinti, kad esi Šviesa, juos uždeganti meile, nes Patsai esi Meilė, gyvendamas juose ir juos pripildydamas palaimos, nes Tu, Viešpatie, esi aukščiausias gėris, amžinasis gėris, iš kurio plaukia kiekvienas gėris, be kurio nėra jokio kito gėrio.

"Tesie šventas Tavo vardas, tesie mums aiškesnis Tavo vaizdas, idant mes galėtume suprasti Tavo geradarybes. Kokių neišpasakytų gėrybių mums užtikrina Tavo pažadai, prakilnioji Tavo Didybė ir Tavo sprendimų gelmė.

"Teateinie Tavo karalystė, idant Tu savo malone viešpatautumei mumyse ir mus pavadintumei į savo karalystę, kur mūsų laukia amžinoji būtis ir begalinis džiaugsmas palaimintoje Tavo akivaizdoje.

"Tesie Tavo valia žemėje, kaip ir danguje, idant mes Tave mylėtume visa širdimi, visa savo siela siekdami Tavęs, visa savo dvasia trokšdami Tavęs visados, visomis savo jėgomis ir galiomis visuose dalykuose ieškodami Tavo garbės ir Tavo šlovės, savo sielos ir kūno polėkiais atsiliepdami vien tik į Tavo meilę, ir galop artimą mylėdami kaip patį save ir jokiam žmogui, koks jis bebūtų, nedarydami kliaudos.

"Duok mums kasdienės duonos, kitaip tarus, suteik mums numylėtinį savo Sūnų, mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, — duok mums Jį atminti meilei, kurią Jis mums parodė, ir visa tam, ką Jis yra kalbėjęs, padaręs ir iškentėjęs dėl mūsų.

"Ir atleisk mums mūsų kaltes per savo neišpasakytą gailestingumą, per savo numylėtinio Sūnaus, mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus mirtį ir per palaimintosios Švč. Panelės Marijos ir visų šventųjų užtarimą.

"Kaip mes atleidžiame savo kaltininkams, — suteik, Viešpatie, kad mes atleistume visiškai, kad mes nuoširdžiai mylėtume savo priešus, kad nuoširdžiai juos užtartume pas Tave, kad nė vienam nepadarytume blogo ir kad visi mes rastume prieglobstį Tavyje.

"Ir nevesk mūsų į pagundą, nuslėptą ar aiš-

kiai regimą, staigią ar pasalomis priselinančią, bet gelbėk mus nuo viso pikto, buvusio, dabar esančio ir būsimo. Amen".

Taigi, brolis Antanas ėjo keliu, savo sielos akimis regėdamas begalinį dieviškųjų žodžių pasaulį. Apylinkių kaimiečiai pasakojo, kad vieną dieną, kada turėjo atkalbėti psalmes ant vienos kalvos, jisai liepė nutilti vėjams, kad netrukdytų tylos, reikalingos sielai pakilti į Dievą, ir vėjai liovėsi pūtę. Toje vietoje ir šiandien vėjai ūžauja aplink linguojančius krūmokšnius.

Tačiau šeši pasauliniai Montepaolo vienuoliai, paprasti žmoneliai, neįtarė, kad jų tarpe esama mokyto vyro. Jų pastogėj nebuvo nei knygų, nei senovinių rankraščių. Svetimšalis kunigas jiems neatrodė įgudęs nė sielos moksluose. Broliai vienok pastebėjo, kad lotynų kalbą per mišias ar kitas pamaldas jis taria aiškiai ir švariai. Apskritai gi Antaną jie laikė daugiau prastuoliu, negu gudruoliu. Tuo būdu karališkosios abatijos Koimbroj buvęs vienuolis, daktaras, kuris gal kada nors nešios auksinį aukštųjų dvasiškių kryžių, dabar tebuvo menkas atgailotojas, pasislėpęs kažkur Italijos kalnuose.

SEPTINTAS SKYRIUS

"MANO VYSKUPUI"

Liepsna

Montepaolo rimtyje, uolų šešėlyje, Antanas atsinaujino dvasioje ir laimėjo paprastumą. Bet šioji ramybė neilgai tvėrė.

Prabėgo 1221 metų vasara. Atėjo piūties laikas ir vynuogių rinkimas aplinkinėse kalvose. Paskui ir sniegas pasirodė. Žiema buvo sunki atgailotojui iš Portugalijos, nes jisai nebuvo pripratęs prie šalčio. Kaip reikiant jo nešildė nė trumpa jupa urve, kur staugdami gaudėsi Apeninų vėjai. Pagaliau tie žvarbūs vėjai atlyžo. Atėjo pavasaris, ir aplinkui sužaliavo kalvos.

Vienuoliai negalėjo nurimti iš laimės. Apie Velykas kelis mažesniuosius šios provincijos brolius Forlio vyskupas Albertas turėjo įšvęsti į kunigus. Vieną rytą, dar žvaigždėms danguj mirgant, visi Montepaolo broliai leidosi į miestą. Pakeliui jie sutiko kitų pranciškonų, beskubančių iš visų provincijos kampų. Buvo matyti ir dominikonų, baltai vilkinčių. Belaukdami skirtos va-

landos, pranciškonai ir domininkonai susirinko kuklioje mažesniųjų brolių būstinėje. Ją gerai žinojo piligrimai, kurie laikėsi Via Emilia, didžiojo vidurinių amžių kelio. Jie laukė kapitulos salėje, plikame kambaryje, apstytame grubiai tašytais krėslais, o viduryje riogsojo stalas. Provincijolas brolis Gracijonas pagalvojo būsiant ne pro šalį jiems davus keletą pamokymų. Pirmiausia jis pakvietė prabilti domininkonus, kurie garsėjo teologinėmis žiniomis ir iškalba. Jie betgi atsisakė. Tada brolis Gracijonas kreipėsi į seniausius pranciškonus, labiausiai įgudusius pamoksluose. Jis kalbino čia vieną, čia kitą. Tačiau ant greitųjų, dargi prieš tokius išmokslintus domininkonus, jie nedrįso rodytis, traukėsi į savo gaubtuvus ir labiau susigūžė savo krėsluose. Nesmagus jausmas slėgė susirinkusius. Tai jautė ir brolis Gracijonas, žvilgsniu bėginėdamas po vienuolius. Visi sėdėjo nukarinę galvas, laukdami išdrįstančio balso, kuris nutrauktų šią slogią tylą.

Provincijolo akys krito ant svetimšalio iš Montepaolo, kiūtojusio gale salės. Brolis Gracijonas atsiminė pernai jį parsivedęs iš Asyžiaus kapitulos. Jam buvo minėta, kad tenai kalnuose jisai visados esąs vienišas ir kad broliai esą pastebėję, kaip aiškiai jis skaitė lotyniškai per mišias ir brevijorių. Bet jie galvojo jį esant tinkamesnį mazgoti indus negu aiškinti Švento Rašto paslaptis. Brolis Gracijonas, žiūrėdamas į Antaną, tarė sau, kad jeigu šis prasčiokas nesugebės kalbėti, o taip greičiausia ir atsitiks, tai jisai, provincijolas, galės aną pateisinti ir taip išgelbėti vienuolyno vardą: reikės tik paaiškinti, kad tai vargšelis, besitriūsiąs virtuvėje ir prie kitų prastų darbų. Taigi, jis kreipėsi į brolį Antaną, ir jo balsas nuskambėjo didelėje tyloje. Jisai paliepė, švento paklusnumo vardu, tarti susirinkusiems

pamokymo žodį. Tas mažo ūgio brolis pakilo, išblyškęs ir dvejodamas. Visi sužiuro į jį. Provincijolo įsakymas visiems lyg akmenį nurito nuo krūtinės. Tiek pranciškonai, tiek domininkonai išsitiesė, suglostė savo drabužių raukšles ir, sėdėdami ant kaimietiškų krėslų, patenkinti laukė.

Tačiau brolis Antanas bandė išvengti jam tekusios garbės. Jam geriau tiko menkesnė rolė. Jis tikrai nusižeminęs pareiškė, kad jis esąs apsukresnis mazgojant indus negu sakant pamokslus. Bet kadangi provincijolas nekeitė savo įsakymo, tai anas sutiko. Jis nė sapne nesapnavo, kad šioji kalba pakeis jo gyvenimą. Jis buvo pratęs klausyti ir su džiugiu nerūpestingumu atsiduoti didžiai Dievo rankai; be abejonės, jo širdis smarkiai dunksėjo krūtinėje.

Švento Rašto žodžiai, kurie jam atėjo mintin, puikiai tiko šiai valandai ir tiems broliams, kurie netrukus bus įšvęsti. Štai tie žodžiai: "Buvo klusnus lig mirčiai, mirčiai gi ant kryžiaus". Iš pradžių jis kalbėjo labai paprastai, bet palengva jo balsas didėjo, ir mintis vijo mintį, — gili ir prakilni. Švento Rašto ištraukos dažnėjo, ir jos buvo tikslios šiame tobulai sustatytame pamoksle. Buvo priminti visi šventųjų knygų vaizdai ir pranašystės. Ten buvo parodytas teisusis, pildęs valią To, kuris bylojo iš amžių glūdumos: "Tu esi mano sūnus, iš manęs gimusis, sėskis mano dešinėje". Tarp viso to mokslo ir visų teologijos žinių mažasis brolis jautėsi kaip namie: jis nušvietė anų tekstų gelmes ir savo meilės liepsna atgaivino sausas vietas.

Klausytojai iš pradžių buvo apstulbę. Domininkonai žvalgėsi nustebę. Pranciškonai dirsčiojo vieni į kitus. O labiausiai pritrenkti buvo Montepaolo atsiskyrėliai. Paskui Antano iškalba

visus nugalėjo ir nusinešė, kaip kokia srovė. Ištiesę kaklus, jie godžiai sekė kalbėtojo žodžius ir jo mintį, kuri lukštenosi aiški ir gili. Buvo tai mokslas, patirtas per ilgas nemigos valandas Koimbros vienuolyne. Brolis Antanas dabar susigrąžino tą mokslą, ištikimai atminties išsaugotą. Tik dabar jis jautė, kad šis mokslas tapo daug tyresnis ir šiltesnis, o išbalę jo skruostai paraudo. Baigęs, jis žemai nusilenkė prieš provincijolą ir grįžęs atsisėdo kertėje, kuklus ir tylus kaip ir seniau.

Bet vienuoliai nerimo besistebėdami. Visi susimetė aplink brolį Antaną. Domininkonai pareiškė dar niekados negirdėję tokio gero kalbėtojo. Mažesnieji broliai buvo apglušę, kad tiek daug žinojo anas svetimšalis, kuris buvo išsiprašęs dirbti virtuvėje. Brolis Gracijonas tiesiog spindėjo: štai jo provincija dabar jau turės tikrai mokytą pamokslininką. O tame krašte šmižėte šmižėjo eretikų. Norint atsilaikyti prieš tuos gudrius ir kenksmingus žmones, reikėjo ko nors daugiau už paprastus, liaudžiai pritaikytus mažesniųjų brolių žodžius. Reikėjo vyrų, žinančių Švento Rašto dvasią ir raidę, ir kurie galėtų sugriauti erezijas, griežtuose disputuose atsakydami tekstu į tekstą. Praktiškas provincijolo protas tuoj suvokė, kaip naudinga bus brolį Antaną išleisti į kovą.

Visiems besveikinant, brolis Antanas, nužemintas ir sumišęs, pasiliko kur buvęs ir nepratarė žodžio, nulenkęs galvą. Jis jautė, kad žuvo jo svajonė gyventi nežinioje ir vienatvėje, lygiai kaip dingo ir karštas jo troškimas tapti kankiniu. Jį tebevedė Dievo valia, kuri reikalavo, kad jis aukotų savo menką žmogaus valią.

Neilgai laukus, broliui Antanui buvo atneštas provincijolo raštas, liepiantis palikti Montepaolo ir eiti per provinciją, sakant pamokslus netikėliams ir stengiantis juos atvesti į tiesą.

Anais amžiais erezija buvo labai paplitusi. Galima buvo išskirti dvi jų rūšis. Pirmoji buvo katarai[1]), pasklidę visur Europoje ir kiekviename krašte vadinęsi nauju vardu. Italijoj jų būta nedaug. Jų centras čia buvo Milane. Kai kurie miestai, pavyzdžiui, Asyžius, savo galva rinkdavosi eretikus ir juos ginklu palaikydavo. Kita erezija buvo labiau politinės spalvos. Svarbiausia jos šaka buvo "Lijono neturtėliai". Jie skelbė grįžimą prie evangelijos ir iš dalies to laikėsi. Tačiau juos buvo apvaldžiusi puikybė ir maišto dvasia.

Antanas, kur tik eidavo, visur susidurdavo su eretikais. Daug jų buvo ir šioje provincijoje, kur jie jautėsi galingi. Pereito amžiaus pabaigoje imperatorius buvo išleidęs dekretą, kuris Riminio grafą, miestų galvas ir konsulus įpareigojo, perimant valdžią, prisiekti, kad jie išvaikysią eretikus ir nubausią kiekvieną, kuris juos priglaus. Tačiau 1221 metais jie dar buvo gana stiprūs, nes miesto galva ir taryba, kuri valdė aną laisvą bendruomenę, privertė patvirtinti Bažnyčiai priešingus įstatymus, ant miesto užtraukusius interdiktą.[2])

Taip brolis Antanas paliko kalnus, kur dešimt mėnesių džiaugėsi didžia ramybe. Jis atsisveikino su vienatve, tokia miela jo širdžiai, linku-

---

[1]) Katarai — viduramžiais (XI—XIII amžiais) Prancūzijoj ir Italijoj paplitus religinė sekta, dar vadinusis albigiečiais.

[2]) Interdiktas — Bažnyčios draudimas atlikti kurioje vietoje bažnytines apeigas.

sia į kontempliaciją. Jo gyvenimas turėjo visiškai pasikeisti. Iš ramybės jis perėjo į kovą, iš vienuolio kambarėlio į miestą ir į vietas, kur grūmėsi priešininkai. Iš pradžių jis mokėsi augustiniečių abatijoje, paskui meldėsi ir meditavo nuošalioj pranciškonų buveinėj. Dabar atėjo veiklos valanda. Buvo tai naujas gyvenimas. Reikėjo palikti, kas širdžiai buvo brangu. Dievo valiai jis nusilenkė taip klusniai, jog atrodė, lyg visą laiką jisai būtų gyvenęs tarp žmonių pasaulyje. Galėjai tarti, kad jisai buvo prijunkęs prie nuovargio sakant pamokslus ir prie ginčų su eretikais, su kuriais jis iš pat pradžios susidūrė. Į naują veiklos gyvenimą jis žengė su visu savo užsidegimu. Tačiau toksai pasikeitimas reikalauja naujos išvidinės aukos. Kaip buvo, taip ir pasiliks jisai kontempliacijos žmogus. Kaip Pranciškaus, taip ir jo siela buvo atsiskyrėlė, uždaryta kūno kambarėlyje. Jis ilgėsis medžių ūksmės ir jų lapų šlamėjimo, nuošalių urvų, dvasios oazių plikame ir sausame pasaulio tyrlaukyje.

Jis keliavo iš miesto į miestą, iš pilies į pilį, kalbėdamas aikštėse ir laukuose. Saulei kepinant, jis skubėjo ilgais anos provincijos vieškeliais, niekados nepailsdamas. Jis ėjo visur, kur tik eretikai buvo įsiskverbę, — ne tik tarp mokslo vyrų, bet ir tarp prastuolių. Tose pat vietose maišėsi eretikų pamokslininkai, ir dažnai Antanas susitikdavo su jais. Tada jie įsileisdavo į disputus. Čia jis parodydavo nuostabų Švento Rašto žinojimą, lankstų ir stiprų protą ir vaizdingą italų kalbą, kurią jisai jau tobulai mokėjo. Žmonės žavėjosi šiuo evangeliško gyvenimo vyru, neturtingu kaip ir katarų apaštalai, tik labiau nusižeminusiu. Jo mokslas nušvietė protus, o meilė atgaivino širdis.

Anų vietų žmonės, visur kur tik jis buvo nuvykęs per devynerius pamokslų metus, matė jį tokį, kaip anų amžių paveikslai jį pavaizduoja: su knyga ir liepsna rankose.

Riminio miestas tada buvo erezijos centras ir židinys.

Prieš kokius trejus ar ketverius metus šventas vyskupas Adalbertas, vieną dieną sakęs pamokslą ir smerkęs katarų smurtą, buvo priverstas slėptis tarp storų bokšto mūrų, kada įniršo eretikų sukurstyta minia. Pranciškonams, įžengiantiems į tą miestą, neteko susidurti su tokiomis riaušėmis, tačiau jie atsimušė į kitą, dar blogesnę sieną, — buvo tai abejingumas. Tuščia buvo aplinkui aikštėse, kryžkelėse ir gatvelėse, kur tik Antanas užsilipdavo ant akmenų krūvos (tokios buvo mažesniųjų brolių sakyklos) ir pradėdavo kalbėti. Tada atsitiko stebuklas, sulaužęs tuos ledus, kurių neįveikė žodis. Tai pirmas Antano stebuklas. Vėlesniais amžiais apie brolį Antaną susipynė nuostabi legenda. Tiesa, stebuklų čia negausu, bet visi jie yra patikimų senovinių dokumentų paliudyti. Jų yra užtenkamai paremti garsui anos legendos, kuri gimė pačiais pirmaisiais amžiais ir kurioje glūdi didelė ir gyva nuženiinto šventojo asmenybė.

Pamokslas žuvims

Vieną rytą Antanas išėjo už miesto ir pasuko į uostą. Jo sieloje gal buvo dvelktelėjęs mažas nusiminimo šešėlis. Toje vietoj mėlyna Marekijos upė ramiai įteka į Adrijos jūrą. Laivai plaukė į uostą. Raudonos ir oranžinės jų burės plasdeno vėjuje. Oždamos, marių vilnys daužėsi į uolas. Ore jautei druskos kvapą.

Antanas atsisėdo ant uolos, kyšančios iš ban-

gų. Jis buvo susimąstęs apie Dievą, ir jam rodėsi, lyg jisai grimstų į Jį, kaip į kokį gilų ir sykiu švelnų vandenyną. Ūmai jis pakilo, nupliekstas išvidinės šviesos. Jo drabužius pūsčiojo vėjas. Jis atsigręžė į neaprėpiamus vandenis ir prabilo: "Jūs, marių ir upių žuvelės, pasiklausykite Dievo žodžių, nes netikėliai eretikai užsikemša ausis".

Ir štai iš jūros prie kranto priplaukė didelė daugybė visokio dydžio žuvų, kurios iškišo savo smailus, žvilgančius snukučius ir žiūrėjo į brolį Antaną ant uolos. O jisai taip kalbėjo: "Mano seserys žuvelės, jūs turite kaip išmanydamos dėkoti savo Sutvėrėjui, kuris jums gyventi davė šiuos vandenis. Kaip kurioms geriau, vienos nardote gėluose, kitos sūriuose vandenyse. Jūs turite daug kampelių, kur pasislepiate per audras. Jisai jums davė tyrą ir skaidrią buveinę ir maisto, kuriuo esate gyvos".

Taip jis kalbėjo toliau, iš Senojo ir Naujojo Testamento paminėdamas tas vietas, kuriose išaukštinamos žuvys ir kur joms liepiama garbinti Dievą už visa ką labiau. O žuvys, nuo smulkiausios guirelės prie kranto ligi pačių stambiųjų, atokiai kaip plienas žvilgančių viršum vilnių, pradėjo linguoti galvomis ir žiopčioti, taip pažymėdamos savo pagarbą, džiaugsmą ir šlovę Sutvėrėjui.

Tuo tarpu aplinkines uolas apgulė smalsuoliai: žvejai, įmonių savininkai, amatininkai, pirkliai, atbėgę iš savo krautuvių, didžiūnai ir prasti žmoneliai, suvilioti šio nuostabaus atsitikimo, apie kurį garsas jau ėjo iš namo į namą, iš Riminio gatvės į gatvę. O sidabriniai snukučiai tebekyšojo iš žalių vandenų, danguje žėrint saulei.

Tada brolis Antanas atsisuko į krantą, kur grūdosi minia, ir kalbėjo kuo gražiausiais žo-

džiais. Įkvėpta jo kalba blaškė protų aptemimą ir minkštino širdis, užkietėjusias katarų leduose. Saulutė buvo jau pakilusi aukštai į padangę, kada tas mažo ūgio pamokslininkas plačiu kryžiaus ženklu palaimino upę ir jūrą, kur suvizgėjo daugybė uodegų: žuvys nėrė atgal į savo tyrus, permatomus vandenis, į žalią savo pasaulį ir užburtų jūros augmenų karalystę.

Puslapis kronikose

Garsas apie pamokslą Forlio mieste ir apie paskesnius Antano pasirodymus anose apylinkėse sklido iš vienuolyno į vienuolyną ir po visas ordino provincijas. Tuo keliu brolio Antano vardas pasiekė ir Paryžių ir prasiskverbė pro kalėjimo sienas. Šį atsitikimą aprašo viena anų gadynių kronika, paliudydama, kokio garso, vos pradėjęs apaštalauti, susilaukė nužemintasai brolis, troškęs nežinioj pasilikti menkas. Ta kronikos vieta yra pirmaeilis istorijos dokumentas, tyrinėjant Antano garbės pradžią.

Portugalijos karaliaus sūnus Fernandezas, Flamandijos[1]) grafas, pateko belaisviu į Prancūzijos karaliaus rankas. Jis devynerius metus iškalėjo viename Luvro[2]) bokšte. Su pasauliu jis susisiekdavo tik per savo tarnus, kurie laikas nuo laiko jam pranešdavo apie jo žmonos, grafienės Joanos, pastangas jį išvaduoti, kreipiantis į popiežių. Tarnai vieną dieną jam papasakojo, kad portugalas Fernandezas, iš aristokratų giminės, dabar jau vilkėjęs ne šarvais, o suplyšusiu abitu, tarp krikščionių išgarsėjo nauju vardu: buvo tai brolis Antanas. Kalinys pravirko

[1]) Flamandija — senovinis kraštas, kur dabar yra Belgija ir Olandija.

[2]) Luvras — seniau karalių rūmai, dabar muziejus Paryžiuje.

iš džiaugsmo ir iš susijaudinimo. Jis ištiesė sunykusias savo rankas į Tąjį, kurio prieglobsty glūdi visokia galybė, ir dėkojo, kad iš jo žemės, iš jo gimtinio Lisabonos miesto ir iš to paties šaltinio, iš kurio jiedu buvo krikštyti, kilo toksai šventas vyras. Jis apmąstė, koksai skirtingas likimas jiedu ištiko, ir kartojo sau: "O, skurdi mano dalia ir apgauli šios žemės galybė, nepasotinamas valdžios, sapnų ir vylingų lūkesčių troškulys! Esu Portugalijos karaliaus sūnus ir tiekos žemių viešpats, o patekau į panieką, įmestas kalėjiman. Tuo tarpu anas šventas vyras Fernandezas, kilęs iš smulkesnių miesto didikų, pasiekė tokio šventumo ir tokios garbės, kad jo vardas Dievo ir jo brolių akyse yra išaukštintas ir spindi didžiau už visų portugalų ir ispanų vardus. Portugalija! Karalaičio Fernandezo pažeminimą ir nešlovę atpirko mažesnysis brolis Fernandezas".

Vienuolis Fernandezas viliojo karalaitį. Jis troško geriau jį pažinti ir meldė karalių, kad jam leistų susieiti su mažesniaisiais broliais. Karalius Liudvikas, pagailęs kalinio dalios, jam pasiuntė keturis pranciškonus, kurie jį lankydavo kasdien po du, nešdami paguodos. Taip pranciškoniškoji šviesa, kurią skleidė Antano vardas, įspindo į niūrų kalėjimo bokštą Paryžiuje.

"Broliui Antanui, mano vyskupui"...

Vieną dieną pas Antaną, taip besakantį pamokslus, atėjo brolis, visas apdulkėjęs nuo ilgos kelionės. Tas brolis, siųstas Pranciškaus, atnešė laišką, rašytą "tėvo" ir primuštą antspaudu, kurį jis mėgo: kryžiumi. Laiške buvo pasakyta: "Broliui Antanui, mano vyskupui. Man būtų malonu, jog tu broliams skaitytum šventąją teologiją, kaip tai nustato regula, idant visoki darbai

nenusilpnintų juose šventos maldos ir pamaldumo".

Brolis Antanas raštą perskaitė džiaugdamasis. Buvo tai Pranciškaus palaiminimas jam ir naujam jo triūsui. Tokio gyvenimo jam kaip tik reikėjo, kad galėtų naujoj dirvoj skleisti savo mokslą. Pranciškus savo laišku jam pavedė šią pareigą: dėstyti broliams Dievo mokslą. Tie keli žodžiai patvirtino jo darbą, skelbiant Viešpaties žodį.

Šv. Pranciškaus nuomone, išmintis nukreipia į tiesą, kuri žmogui suteikia ramybę ir priveda jį prie vienintelės būties — paties Dievo. Mokslas jo akyse virsdavo priešu tik tada, kada jis užtemdo amžinųjų daiktų ieškojimą. Iš mokslininkų ir rašto žmonių, kurie atvykdavo pas jį, pirmiausia jis reikalaudavo grįžti į paprastumą, nevengiant nė mažesnio rankų darbo. Tiktai po to jis leisdavo jiems grįžti prie proto darbų, jau nekeliančių jokio pavojaus. Trumpai tarus, jis troško, kad mokslo vyrai taptų kuklūs ir pažintų proto ribas. Jie turėjo suprasti, kad mokslai tarnauja sielos gyvenimui, o ne jam kenkia.

Jis regėjo, kad Antano dvasia jau pasikeitė. Jis džiaugėsi ano pastangomis atrasti ir iš savęs išrauti gudrius puikybės ir įsivaizdavimo daigus. Pranciškus suprato, kad brolis Antanas yra nusižeminęs ir save pamiršęs. Jis buvo toks mokslo vyras, kuris atitiko Pranciškaus idealą: grįžęs į evangelijos paprastumą. Ir kaip tik todėl jis pavadino jį savo vyskupu. Tie žodžiai nusakė visą Koimbros mokytinio dvasios istoriją ir jo paveikslą.

Taip pat Antanas jam buvo vyras, suėmęs visas bažnytinio mokslo žinias, ir pamokslininkas, kuris tiesos duoną dalino mažiesiems savo broliams.

Brolis Antanas dabar pajuto, kad jo mokslas atgijo, išskaidrintas nuo puikybės ir nuo tuštybės dėl tiekos žinių, surinktų iš daugybės raštų. Žuvo ir neramus godulys perprasti slėpinius. Jo mokslas pasikeitė, ieškodamas Dievo. Jis ieškos Dievo, nepaliestas žmogiškųjų drumzlių. Nuo šiol jį gaivins meilė.

Švento Kryžiaus vienuolyne dažnai vien tik protas tyrė iš dangaus siųstąjį žodį. Dabar meilė pramerks dvasios akis pažinti tiesai. Mokslas nūn bus susiradęs naują palydovą: meilę, pavirtusią veiksmu. O veiksmas, savo ruožtu, bus paverstas artimo gerovei ir lengvesniam jų gyvenimui.

Pranciškaus laiškas Antaną padarė pirmutiniu pranciškonų ordino lektorium, arba mokytoju, ne viešose mokyklose, o tik pačiuose ordino namuose, nes pranciškonai tik keleri metai vėliau ėmė stoti į garsius Paryžiaus ir Oksfordo universitetus. Pirmiausia jis dėstė Bolonijoje, mokslų mieste, mažesniųjų brolių namuose, paskui gi įvairiose vietose, kur jam tekdavo apsilankyti, pavyzdžiui, Tulūzoje ir Montpellier Prancūzijoje, kur jauniems broliams reikėjo išsigudrinti disputuose su albigiečiais. Šiuo laiku Antano bičiuliai buvo Vercelli ir Tomas Gallo, didysis mokslo vyras, kurio vardas iš Paryžiaus pagarsėjo visoje Europoje. Jisai Dionizo Areopagitos komentaruose paliko atminimą apie brolį Antaną, kuris paslaptis pažino per meilę. Seniausiuose paveiksluose Antaną matome su knyga. Vienas Umbrijos tapytojas penkioliktame amžiuje jį pavaizdavo prieangyje, šviesos apsuptą. Pirmasis ordino mokytojas sėdi ten krėsle tarp mokytinių ir laiko rankraštį.

Antroje reguloje randame trumpą skyrelį

apie pamokslininkus. Pranciškus, nuostabiai mokėjęs prabilti į žmones, pageidavo, kad brolių pamokslai būtų aiškūs ir paprasti, naudingi ir sustiprinantys. Tie pamokslai privalėjo klausytojams parodyti ydas ir dorybes, amžinas kančias ir laimę danguje. Bet tai turėjo būti trumpi pamokymai, lygiai kaip darė Jėzus, būdamas žemėje. Tie reti Pranciškaus žodžiai, kurie pasiekė mus, yra toki gyvi ir gaivūs, kaip evangelijoje. Pranciškonai eidavo į žmones, į aikštes. Anų amžių santarybos[1]) kaip tik ir skundžiasi, kad dvasiškiai yra apsileidę pamoksluose pasauliečiams. Bažnytinę iškalbą tada daugiausia atstojo erudicija, skirta kunigams ir vienuoliams. Liaudis gi savo dvasios troškulį malšino drumstuose eretikų šaltiniuose. Eretikai tolydžio traukė per miestus ir kaimus, šaukdami paprasta žmonių kalba, kurią tik nemokšos suprato. Pranciškus matė, kokių atmainų reikia: nauji pamokslininkai pirmiausia patys turėjo pasitaisyti, o tik paskui kitus taisyti, gyvendami pagal evangeliją, daugiau mokydami pavyzdžiu negu žodžiu. Jie turėjo būti paprasti ir malonūs: vargšai su vargšais, nusižeminę su nužemintais.

Brolis Antanas priklausė pirmutiniam būriui, kuris perbėgo per Europą, krikščionybėn įliedamas naujos jaunatvės. Anų amžių liudijimai kalba apie didžiulį jo žodžių sėkmingumą. Liaudžiai jis kalbėjo paprasta žmonių kalba, visai ne kaip mokslo vyras, nes tokia jau buvo pranciškonų tradicija.

Kai anų apaštalavimo kelionių metu brolis Antanas pasiekdavo kurį miestą, jo pasitikti prie miesto vartų išeidavo vyskupas ir kunigai, apsi-

[1]) Santaryba — visuotinis Bažnyčios susirinkimas, dalyvaujant popiežiui ir vyskupams.

vilkę iškilmių drabužiais. Aplink jį patį, vėduodami, nešė verbas. Negalėjai rasti tokios erdvios bažnyčios, kurioje tilptų klausytojų minios. Taip jis turėdavo kalbėti turgavietėse. Vakare ten uždegdavo švyturius, o žmonių būdavo grūste prisigrūdę. Jie susirinkdavo iš anksto, bijodamiesi, kad nebūsią vietos. Praėjus dviems šimtmečiams, šv. Bernardinas Sienietis, didysis renesanso laikų pamokslininkas, taip pat sutraukdavo tokį antplūdį. Bernardino žodis pasiekė mūsų dienas, o Antano pamokslai, degę meilės jėga, mums yra visiškai žuvę. Išliko pora aiškių nuotrupų ir keletas dalykų lotyniškai. Bet iš jų nė kiek negalima nuvokti, kokis buvo brolio Antano iškalbos menas. Lotyniškieji užrašai duoda medžiagos ir nesudėtingo plano metmenis pamokslininkams, kuriems jie buvo skirti. Šiurkščia viduramžių kalba ten monotoniškai nusidriekia virtinės sausų citatų, ištęsti tyrinėjimai apie kiekvieno žodžio kilmę, subtilūs ir keisti Senojo ir Naujojo Testamento moraliniai aiškinimai. Padėjus daug triūso ir kantrybės, tuose storuose lakštuose gali daugiau pajusti negu išvysti žmogaus vaizduotę ir širdį. Tai šen, tai ten matai tryliktojo amžiaus būties vaizdų ir scenų, arba pastebėjimų, iš kurių prasimuša gamtos meilė ir poezijos prošvaistės. Bet tokios liekanos retai tepasitaiko. Antano, kaip pamokslininko, reikia ieškoti ne šiuose raštuose, iš dalies negyvuose, bet žmonių sieloje, kurioje išsiliko aidas ano liepsningo žodžio, giedojusio Dievo meilę. Šis žodis buvo aštrus kaip kalavijas, kuris į dulkes pavertė tų amžių paklydimus.

AŠTUNTAS SKYRIUS

ŽODŽIO SKELBĖJAS

Prancūzijoje

1224 metais po Velykų šventės Antanas iškeliavo iš Italijos. Po pamokslo Forlio mieste, kada broliai buvo taip nustebinti, jis be perstogės traukė ano pusiasalio keliais. Apdriskusiu abitu, basas jis ėjo per miestus ir provincijas, nelyginant koks šventų vietų lankytojas ar svetimšalis. Jis mąstydavo, koks neturtingas buvo Kristus, neturėjęs kur savo šventos galvos priglausti, kada lapės turi urvus ir dangaus paukščiai lizdus. Antanas mėgo šią evangelijos vietą ir dažnai ją kartodavo savo pamoksluose. Jis mąstydavo ir apie Švč. Panelės neturtą. Vienuolis, metęs ištaigingą Portugalijos abatiją, tobulai suprato Pranciškaus idealą ir buvo vienas ištikimiausių neturto riterių. Jisai buvo laisvas kaip anų gadynių elgetos, ir vieškelis tada jam pasidarė tarsi jo būstinė. Jo sveikata ankstokai buvo pašlijusi: tik per vargą jis laikėsi ant kojų, pribaigtas drugio, nusilpęs nuo atgailos. Jis sirgo vandens liga.

Vienok jis nesiliovė žengęs iš miesto į miestą, sakydamas pamokslus.

Iš vyresniųjų jam buvo įsakyta pėsčiomis, sniegu užverstais tarpekliais perkopti Alpių kalnus ir nuvykti į Prancūziją. Prancūziškus ypačiai mėgo tą šalį, nes Viešpaties kūnas ten buvo garbinamas labiau negu kurioje kitoje katalikų tautoje... Antanas tame krašte išbuvo trejus su viršum metus, skersai ir išilgai išvaikščiojęs daugel jo vieškelių. Ten liko Antano pėdsakai. Tik dokumentų stoka neleidžia geriau pažinti jo dvasios tarpimą anais metais.

Betgi šiandien, po septynių šimtų metų, jo atminimas yra gyvas Brivėje[1]), kurion suplūsta daug maldininkų. Būdamas Limuzino provincijoje, šventasis nukako į Brivę ir skelbė Dievo žodį šv. Martyno bažnyčioje. Tarp uoliausių jo klausytojų buvo vienas turtingas miestelėnas, kuris, sujaudintas pamokslų, Antanui pasiūlė visus savo lobius, kad įsteigtų vienuolyną. Žinome, kad Antanas mėgo kalnų urvus. Tokį urvą jis aptiko Brivėje ir jame apsigyveno. Tai tenai jisai regėjo Švč. Panelę ir Kūdikėlį Jėzų. Melsdamasis toj vietoj jis padarė keletą stebuklų, kurių po šventojo mirties buvo dar daugiau.

Visame pasaulyje šv. Antanas garsėja, kad padeda atrasti pamestus daiktus. Pirmas toks atsitikimas kaip tik buvo Brivėje. Ir štai kaip tai įvyko.

Antanas turėjo savo paties surašytą knygą, sudėtą iš psalmių aiškinimo, Švento Rašto ir Bažnyčios Tėvų ištraukų. Tas rinkinys jam buvo labai vertingas, sakant pamokslus ar vienuolynuose per konferencijas. Vieną dieną rankraštis dingo. Nuostolis buvo nepataisomas. Antanas ėmė mels-

[1]) Brivė — miestas pietinėje Prancūzijoje.

tis, prašydamas Dievo pagelbos. Ir štai pas jį ateina jaunas broliukas, nuleidęs galvą, susigėdęs ir gailėdamasis. Broliukas grąžino jam knygą, su kuria buvo pabėgęs iš vienuolyno. Kelyje jam pasirodė šėtonas, kurio taip pabūgo, kad sąžinė atbudo, jis pats gi nuskubėjo į vienuolyną, nusižeminęs ir maldaudamas atleidimo.

Gražiame pietinės Prancūzijos krašte, saulėtame Langedoke[1]) ir Provanse, kur kadaise klestėjo poezija, dabar siautė kovos prieš eretikus. Aplink Tulūzą nuniokoti stovėjo vynuogynai. Žvangant ginklams, visa sritis buvo nusiaubta. Atrodo, kad Antanas bus grąžinęs tam kraštui rimtį. Tarp priešingų pusių buvo padarytos paliaubos.

Domininkonai, apsigaubę baltai dryžu abitu, iš vienuolynų ir teologijos mokyklų ėjo skelbti tiesos ir teisingumo. Mažesnieji broliai turėjo anas žemes laimėti savaip — skelbdami tiesą ir meilę, duodami nuženminto ir skaistaus gyvenimo pavyzdį. Basi jie ėjo per žmones, kurių akys buvo regėjusios erezijos vadą Petrą Valdą ir "Lijono neturtėlius". Pranciškonai irgi buvo beturčiai pagal evangelijos dvasią, tačiau klusnūs ir pasidavę Romos Bažnyčiai ir visiems kunigams. Liaudis, — kaimiečiai, smulkūs pirkliai, amatininkai, tarp kurių klaidatikiai buvo pabėrę blogą sėklą, — pamatė, kad katalikai iš tikrųjų turėjo skaistaus gyvenimo vyrų, besilaikančių evangelijos, ir per juos paklydėliai vėl grįžo į Bažnyčią.

Montpellier mieste, kurio beveik nepalietė erezija, Antanas dėstė teologiją broliams. Jis naudojosi psalmių ištraukomis, kantriu savo rankų ir savo išminties triūsu. Skelbdamas evangeliją, jis neatitrūkdavo nuo proto darbų.

---

[1]) Langedokas ir Provansas — pietinės Prancūzijos dalys.

Tulūzoje, kur turėjo dvarą slaptas katarų globėjas Raimundas VII, gyveno katalikų vyskupas Folkus, seniau buvęs truveras[1]). Eretikams jisai buvo pavojingas priešas. Tačiau ir paklydėliai turėjo vyskupą. Buvo tai Gvilabertas, kuris smarkiai bruzdėjo: vienur jisai sėdėjo kaip pirmininkas susirinkimuose, kitur sušaukdinėjo tarybas, arba savo ranka įšvęsdavo į vyskupus, taip skleisdamas žmonėse savo mokslą. Tebesiautė aitri kova, kurion brolis Antanas puolė visu savo užsidegimu. Tačiau jis neregėjo naujos audros, kuri nusiaubė žydinčius vynuogynus, kadangi jis grįžo į Italiją tais pat metais, kada iš šiaurinės Prancūzijos kariauninkai pasikėlė į kovą prieš klaidatikius. Kol pasiekė Italiją, jo dar laukė ilgas kelias. Iš malonių pietinės Prancūzijos lygumų jis keliavo Velay linkui, kur grožis buvo jau šiurkštesnis. Čionai jis neilgai tegaišo. Ėmęs šventkeleivio lazdą, jis nukako į vidurinę Prancūziją. Jei kelias būdavo ilgas ir brolių būstinės toli, jisai pasibelsdavo į bet keno duris, Dievo meilės vardu prašydamasis pastogės. Kai, saulei kaitinant, jiedu su palydovu traukdavo per sodžių gatves, kuri nors gailestinga šeimininkė išeidavo ant savo namų slenksčio ir kviesdavo abu keleivius užsukti. Jinai pridėdavo valgio į lėkštes ir nusileisdavo į rūsį atnešti seniausio vyno. Protarpiais abu jie pasibelsdavo į turtingus "juodųjų vienuolių" abatijos vartus, — taip tada vadino benediktinus. Ir jiedu būdavo priimti drauge su kitais skurdeivomis.

Kada brolis Antanas pasiekė Buržo[2]) miestą, arkivyskupas Simanas de Sully tenai buvo su-

[1]) Truverai — viduriniais amžiais buvo šiaurinės Prancūzijos dainininkai.

[2]) Buržas (prancūziškai Bourges) — miestas vidurinėje Prancūzijos dalyje.

šaukęs sinodą. Iš visų diecezijos kraštų sugužėjo iškilnūs prelatai, apsivyturiavę šermonėliais, ir galingi abatai, kurių škaplierius puošė žėrintis aukso kryžius. Buvo tai liūdnas metas mažesniesiems broliams prancūzų žemėje: dvasiškiai į juos dar šnairavo, kadangi jie kažkaip keistai panėšėjo į anuos "neturtėlius" eretikus, kurie nusižeminimo skraiste dangstė savo puikybę ir buvo pažeidę Bažnyčios vienybę Prancūzijoje. Paryžiaus vyskupas tais metais buvo pasišokęs brolius iškeikti, jeigu popiežiaus laiškas nebūtų jų apgynęs. Arkivyskupas Simanas kaip tik rengėsi taryboje svarstyti, kaip derėtų į pranciškonus žiūrėti. Antanas, būdamas drąsaus ir kieto būdo, sutiko stoti katedroje, didžiųjų prelatų akivaizdoje. Nuramintas ir apšviestas Antano žodžių, Buržo arkivyskupas virto ištikimu mažesniųjų brolių bičiuliu.

Antanas traukė per miestus ir kaimus. Paskutines dienas Prancūzijoje jis praleido Limuzino krašte. Tenai, Limožo mieste, jisai, troškęs būti mažiausias tarp mažiausių, buvo paskirtas provincijolo pareigoms. Jam teko dažnai lankyti po provinciją išsimėčiusius brolių namus. Apkeliaudamas savo žinioj esančias pranciškonų sodybas, jis sakydavo žmonėms pamokslus. Minios netilpo bažnyčiose. Jisai bylojo po atviru dangum, medžių ūksmėj arba tarp senovinio romėnų teatro griuvėsių. Tie griuvėsiai taip pat derėjo turgaus aikšte ir vietos šventėms. Liaudis plūste suplūsdavo jo išgirsti.

Dar šimtui metų neprabėgus, pranciškonas Jonas Rigault, limuzinietis, surinko to krašto atsiminimus apie šv. Antaną. Yra tai lyg kokia legenda iš pačių seniausių dokumentų apie šv. Antaną. Galimas daiktas, kad Jonas Rigault šį pasakojimą bus girdėjęs iš kokio senelio, kuris

patsai regėjo taip išgarsėjusį brolį. Pasakojimas liečia garsų Antano stebuklą, kuris yra vienas iš tikriausių tarp panašios rūšies įvykių, priskiriamų šventajam. Visa tai atsitiko Limožo mieste didžiąją savaitę, ketvirtadienio vakare, šv. Petro bažnyčioje. Pagal senovinį paprotį, susirinkę žmonės budėjo, nes tą naktį Jėzus per Paskutinę Vakarienę paliko Švenčiausią Sakramentą. Vidunaktį, po pamaldų, brolis Antanas įsilipo į sakyklą ir pradėjo pamokslą. Ūmai jis dvasioje išvydo savo vienuolyną. Tą pačią valandą to vienuolyno broliai buvo susirinkę giedoti rytmetinių maldų. Atėjus laikui, provincijolas turėjo atskaityti lekciją. Būdamas didžiai ištikimas šventajam paklusnumui, Antanas ėmė graužtis, laikydamas apsileidimu, kad jo nėra tarp brolių. Jis liovėsi kalbėjęs, užsitraukė gaubtuvą ant akių ir atsiklaupė. Ir tą pačią akimirką toli ten bažnyčioje, kur buvo susirinkę mažesnieji broliai, provincijolo krėsle pasirodė rudai apsivilkęs vyras. Buvo tai brolis Antanas. Atėjus eilei, jis atskaitė savo maldą ir išnyko. Tada švento Petro bažnyčioje pamokslininkas vėl atsistojo ir toliau bylojo.

Paskutinis Pranciškaus mostas savo "vyskupui"

Pasklido liūdnas gandas apie Pranciškų. Menkas jo kūnas vis labiau liesėjo ir silpo. Jo siela kaskart skaidriau degė meile Dievui. Jis gyveno nuošaliai, toli nuo visų, vien tik stengdamasis savyje atkurti evangeliją. Jis betgi tebegynė neturtą ir paprastumą, didžiausius savo idealus, kuriems grėsė pavojai. Kaip mokytojas, jis savo žodį skelbė laiškais broliui Leonui, krikščionims, visos krikščionybės dvasiškiams ir galiūnams, visiems mažesniųjų brolių ordino provincijolams. Iš Italijos atkeliavę broliai pasakojo, kad jis darėsi

vis panašesnis į Viešpatį Jėzų, kurio gyvenimą, ypač gi kančią, jis nesiliovė mąstęs dieną ir naktį.

1226 metų vasarą Provanso "ministeris" į Arlo miestą sušaukė mažesniuosius savo provincijos brolius. Anas provincijolas buvo kilęs iš Florencijos, ir Pranciškus jį vadino tėvu penėtoju, nes tasai buvo labai švelnus su jaunais broliukais. Ir Antanas atvyko į Arlo miestą, kuris anuomet garsėjo prekyba ir senoviniais romėnų griuvėsiais. Mažesnieji broliai susirinko kapitulos salėje. Tarp jų buvo ir susimąstęs, nusižeminęs brolis Menaldas. Nelyginant koki mokiniai, jie susėdo į ilgus suolus. Provincijolas kalbėti paskyrė Antaną, mokslo vyrą. Jis pasirinko žodžius, kuriuos regim prikaltus prie kryžiaus: "Jėzus Nazarėnas, Žydų Karalius".

Visa, kas ten įvyko, mini viena legenda, sustatyta senąja prancūzų kalba.

Joje taip skaitome:

"Kartą jisai sakė pamokslą provincijos susirinkime. Tą valandą šventas Pranciškus, mūsų tėvas, buvęs kitame krašte, vėl pasirodė, be jokios apgaulės, šioje vietoje. Nukryžiuotas kontempliacijoje, jis patvirtino švento Antano pamokslą, o paskui jį palaimino".

Didžioji meilė šv. Pranciškų paženklino kryžiaus žaizdomis kojose, rankose ir šone. Jis suvaikščiojo tolimą kelią, kad dar kartą išgirstų "savo vyskupą" kalbant apie Kristaus kančią, apie tą paslaptį, kuri visą gyvenimą buvo pripildžiusi jo širdį. Pirmiesiems broliams jis įdiegė paprotį su didžiu maldingumu garbinti kryžių, visur kur tik jį regėjo ar jo atminimą rado. Kaip pirmieji pranciškonai, taip ir jis patsai klausė galingo šauksmo, kurį žadino didžioji meilė.

Pirmoji Tomo Celano legenda, tikras dokumentas apie šį nuostabų regėjimą, sako, kad tik brolis Menaldas matė Pranciškų ties kapitulos durimis. Jisai buvo išskėtęs ir pakėlęs rankas kryžiaus pavidalu. Truputį pakilęs nuo žemės, Pranciškus laimino susirinkusius. Brolius apėmė didelis džiaugsmas, nors jie nesuprato kodėl. Antano širdis netvėrė iš laimės ir plakė, kaip aną dieną, kada jis prie altoriaus, pastatyto Asyžiaus slėnyje, šalia auksu žėrinčio vyskupo išvydo "tėvo" stuomenį, apvilktą balta dalmatika.

Taip paskutinį kartą Pranciškus atvėrė širdį "savo vyskupui", uždėdamas lyg kokį viršiausią antspaudą jo evangeliškajai veiklai, skelbiant Dievo karalystę.

Grįžimas į Italiją

Antanas į Italiją grįžo 1226 metų gale arba pirmais kitų metų mėnesiais. Jo gyvenimo istorija nėra dar aiški ligi 1229 metų, kada jis įsikūrė Paduvoje. Tą jo gyvenimo dalį mums atskleidžia tik tradicija. Eilėje kraštų ir miestų yra išlikęs atsiminimas, kad maždaug apie tą laiką buvo ten jo lankytasi, bet tai tėra vien nuotrupos ir nežymūs pėdsakai. Jo vardas yra susijęs su pranciškonų ordino įvykiais anais metais po gerojo mokytojo mirties. Šv. Pranciškus skelbė taiką, tačiau mirdamas jis paliko dvi griežtai priešingas sroves: vieni ištikimai laikėsi neturto dorybės, o antri buvo praktiški vyrai, troškę, kad ordinas klestėtų ir būtų pastatytas ant tvirto akmens, kurio Pranciškus bijojo. Nėra jokių tikrų ženklų, kad brolis Antanas būtų dalyvavęs šioje kovoje ar stovėjęs pirmose mūšio eilėse. Tikri istorijos šaltiniai jį mums vaizduoja tik kaip evangelijos skelbėją, pamokslininką, o

visai nenušviečia jo, kaip valdytojo ar kurios srovės vyro. Mes tiek tiktai žinome, kad brolis Antanas buvo atleistas nuo visų valdžios pareigų ordine 1230 metų gegužės mėnesį, kada į Asyžių buvo susirinkusi kapitula perkelti šv. Pranciškaus kūno iš šv. Jurgio bažnyčios į tą, kurią brolis Elijas pastatydino Rojaus kalvoje. Vienok neįrodyta, ar jis yra ėjęs "ministerio" pareigas Emilijos srityje, didelėje pranciškonų provincijoje. Jeigu taip, jisai būtų buvęs vienas iš svarbiausių vyrų ordino valdžioje.

Galimas daiktas, kad, grįžęs iš Prancūzijos, jis vėl patraukė Italijos vieškeliais, boluojančiais nuo dulkių vasarą, pažliugusiais žiemą, kada sunkūs ratai įrėždavo provėžas, kurias maknojo keleivio kojos. Tradicija skelbia, kad Antanas buvo pasiekęs Aukštutinę Veneciją, nužygiavęs nuo Friulio ligi Sicilijos, išvaikščiojęs Lombardiją, Toskaną ir Umbriją. Gyvas ir gilus jo žodis gimstančioje italų tautos sieloje stipriai atsimušė religingumo žyme, kuri ir šiandien randama toje šalyje. Jo žodis nemažiau padėjo augti ir grožėti naujai italų kalbai, kuri tada sunkiai lukštenosi iš grubaus viduramžinės lotynų kalbos luobo.

Ir taip atrodo, lyg šis nusižeminęs šventasis, mažiausias tarp mažutėlių, norėjo nuslėpti savo gabumus, apie juos beveik visai nepalikdamas žinių istorijai. Jo palikimas susiliejo draugėn su dideliu antplūdžiu, virto kūnu ir krauju, įžengė į tą dvasios lobyną, kuris sudaro italo sielos pagrindą.

DEVINTAS SKYRIUS

LAIMINGOJI PADUVA

Paduvos miestas tryliktame amžiuje

Jau septyni šimtai metų, kaip Paduva yra Šventojo miestas. Vardas čia nesvarbu, kadangi visoje Venecijos provincijoje Šventasis yra ne kas kitas, kaip Antanas. Jo vardu tenai į erdvę kyla daugiabokštė bazilika. Mažesnysis brolis portugalas, kuris vieną dieną įžengė pro šio miesto mūrus, pro suskliaustus jo vartus, virto garsiausiu vyru visoje Paduvos istorijoje, tos vietos globėju ir valdovu.

Tryliktame amžiuje Paduvos miestą juosė stori mūrai, kuriuose buvo keletas angų. Mediniai tų kiaurymių vartai buvo apkaustyti stora geležimi. Gatvės buvo siauros. Iš šonų gūžėsi žemos, šiaudiniais stogais trobos, arba niūrūs, viršuje išrantyti rūmai, panašūs į tvirtoves. Tie rūmai, kaip ir visuose viduramžių miestuose, priminė ginkluotus riterius, kurių veidus slėpė šalmas. Vienuolynai ir bažnyčios paprastai stovėjo šiapus mūrų, lyg parodant, kad anie geležimi

šarvuoti vyrai Dievo namus atitolino nuo vietų, besišiaušiančių ginklu ir tvirtovių bokštais. Gatvėmis traukė ginkluoti vyrai ir amatininkai, pažai ir truverai, astrologai ir pirkliai, žydai ir eretikai, — būdinga viduramžių bendruomenės minia.

Paduva buvo pralobusi. Trylikto amžiaus pradžioje miestas žengė į savo gerovės aukso amžių: įdirbti laukai žydėjo, amatai klestėjo, krautuvės buvo užverstos daiktais, gyvai ėjo prekyba. Žmonės dainavo: "Bolonija nutuko, bet Paduva dar daugiau". Didelis kanonų teisės žinovas Guglielmo, kuris iš Bolonijos universiteto perėjo dėstyti į Paduvą, taip nurašė vienam profesoriui ispanui, likusiam Bolonijoje: "Vieta tiesiog žavėte žavi, o jei nori pirkti, — čia visa ko pertekę".

Tačiau ne visa auksas, kas auksu žiba. Jeigu anas mokslo vyras, nuo savo rankraščių pakėlęs akis, būtų atidžiau apsidairęs, būtų išvydęs nemaža vargo ir skausmo. Betgi Paduvos diduomenė vaikščiojo išsipusčiusi. Eilė ano amžiaus kronikininkų, — jų tarpe vaizdingiausias buvo Rolandinas, — spalvingai išvardija didžiūnų turtus ir aprašo, kokiais puošniais drabužiais dėvėjo aukštuomenė ir jų damos. Po apylinkes traukė raitelių pulkai anais senais, gerais laikais, kada, Dantės[1]) žodžiais tariant, "narsas ir kurtuazija" eidavo išvien. Būdavo rengiamos rungtynės ir turnyrai, besigėrint damoms, kurios sėdėjo tam tyčia pastatytose ložėse.

Paduvos miestą, kur viršų turėjo gvelfai[2]), valdė podesta[3]). Jam talkino šešiolika seniūnų.

[1]) Dante (1265—1321) — didžiausias Italijos poetas.
[2]) Gvelfai — viduriniais amžiais Italijoje partija, einanti su popiežiumi. Jos priešininkai buvo gibelinai.
[3]) Italijoj miesto ar bažnytkaimio valdytojas.

Su Paduva lenktyniavę miestai tvarkėsi panašiai. Tik kai kurias pilis ar feodalines žemes valdė pavieniai ponai. Mieste, apsuptame mūrų, didžiūnai dalyvavo bendruomenės gyvenime. Galingi feodalai, pagarbos ir apsaugos ženklan, prašėsi įrašomi į piliečių skaičių ir statydinosi šaunius palocius mieste. Patys gyventojai buvo pasiskirstę į amatininkų korporacijas, arba gildijas, kurios darėsi galingos ir buvo valdomos intendantų.

Universiteto studentai maišėsi tarp gyventojų, išsiskirdami iš jų tarpo savo margais drabužiais. 1228 metais jų skaičius prašoko penkis tūkstančius. Jų čia atvykdavo iš įvairių Europos kraštų. Anais amžiais tautose didelis apsimainymas idėjomis ir žmonėmis ėjo per universitetus. Ir studentai turėjo gildiją, paskirstytą į keturias "nacijas" — pagal įvairias tautybes. Jie buvo atsikėlę iš Bolonijos universiteto, kadangi ten miestas paskelbė įstatymą, apkarpantį universiteto laisvę. Tuo įsakymu buvo mėginta profesorių po priesaika pririšti prie katedros. Be to, grėsė pavojus pačiai studentų gildijai ir jų privilegijai rinktis rektorius. Dėl to nemažas studentų skaičius metė Boloniją. Antra vertus, anuomet profesoriai ir mokiniai be jokio vargo kilnodavosi iš vieno universiteto į kitą. Tasai jaunimas, nerūpestingas ir patvirkęs, šiam viduramžių miestui teikė vaizdingą žymę. Triukšmingai einant drąsiems vaikinams, pirkliai kratė galvas krautuvių duryse, o moterys žegnodavos tarpulangėse.

Vienok šiose vietose anais metais dažnai paplūsdavo kraujas. Aplink keletą šeimų, kurias skyrė įsisenėjusios rietenos, Paduva buvo susimetusi į dvi stovyklas — gvelfų ir gibelinų. Pirmųjų vadai buvo Sanbonifacio ir Camposampiero grafai drauge su Estės markyzu, o antrųjų — Ro-

mano didžiūnai, kurių priešakyje stovėjo Ezelinas. Tarp abiejų partijų tolydžio siautėjo kovos ir užpuolimai. Ieškodami teisybės, dažnai jie kreipdavosi į sau palankius miestus. Paduvą savo rankose laikė gvelfai, kurie žvangindami ginklais ir iškėlę raudoną vėliavą, patraukdavo prieš Veroną, kurią Ezelinas buvo pajungęs gibelinams. Rolandinas yra matęs ir savo kronikose užrašęs, kaip paduviečiai kariai, amatininkai, bajorai subėgo prie savivaldybės rūmų, kada vieną dieną ten nukako įsižeidęs Camposampiero grafas, reikalaudamas atpildo už skriaudą. Kitą kartą jisai matė pavojingąjį Ezeliną jojant raitą per Brentos upę derėtis dėl paliaubų.

Tiek mieste, tiek ir už jo mūrų eretikai varė kitą kovą, kuri buvo dvasinio pobūdžio. Savo mokslą jie skelbė visur: privačiuose namuose, laukuose ir miesto įstaigose. Anos provincijos įstatymas grasino bausme visiems, kurie bėgs tų eretikų klausytis, o taip pat ir savininkams tos vietos, kur jie kalbės. Betgi klaidatikius pamokslininkus nevisados bausdavo, kadangi kaip Prancūzijoje, taip ir čia jie turėjo galingų užtarėjų, pavyzdžiui, Romano didžiūnus, kuriuos popiežius buvo viešai apšaukęs.

Trylikto amžiaus Paduvoje tarp visų šių šešėlių aukštai švietė skaidri Džiordano Forzatės asmenybė. Jis buvo švento Benedikto vienuolyno viršininkas, kilęs iš pačios kilmingiausios ir galingiausios miesto šeimos. Prieš apsivilkdamas benediktino abitą, jisai buvo savo partijos žmogus. Karštas ir išmintingas, jis žadino miesto dvasią, kaip kad vėliau Savonarola Florencijoje. Liūdniausiomis dienomis jisai sėdėjo taryboje su podesta ir regėjo priešininką Ezeliną įjojant į Paduvą ir nuo žirgo nusilenkiant pabučiuoti miesto vartų. Jis ragino žmones, kad gintųsi, ir

pagaliau ne kas kitas, o jisai derėjosi dėl pasidavimo ir miesto raktus įteikė į tirono rankas.

Miesto žiburys

Paduvos universitetas dar neturėjo lektoriaus, arba teologijos profesoriaus. Šį mokslą tada teikė įvairūs vienuolynai, o galop ir pats universitetas ("Universitas studiorum") tebuvo tik įvairių išsimėčiusių mokyklų sambūris. Anais metais domininkonų mokykloje dar tebegyveno jaunas vokietis vardu Albertas, kuris kiek anksčiau buvo studijavęs universitete ir, sužavėtas didžiojo mokytojo Jeronimo Sakso žodžių, prašėsi apvelkamas šio vienuolyno rūbu. Paskiau pats Albertas tapo mokslo švyturiu Koelno universitete, kur vėliau atvyko ir Tomas Akvinietis.[1]) Galimas daiktas, kad į Paduvą, studijų miestą, Antanas buvo išsiųstas kaip išgarsėjęs mokslo vyras ir kad jam buvo pavesta dėstyti pranciškonų namuose.

Už miesto mūrų mažesnieji broliai turėjo Švč. Marijos bažnyčią. Buvo tai menka, iš lendrių ir molio nukrėsta bažnytėlė, panaši į tąsias, kurias Pranciškus savo rankomis buvo pastatęs Sandžeminio ir Porkarijos vietovėse. Šalimais stovėjo vienuolynas, nė kiek neturtingesnis už bažnyčią. Tiek buvo gera, kad netoliese tekėjo upė. Broliams buvo patogu, nes galėjo nueiti ir su ąsočiais pasisemti vandens. Gretimoj giraitėj jie rasdavo žagarų kurui. Tarp medžių ten buvo nemaža kertelių, kur galėjai pasitraukti nuo pasaulio triukšmo ir gilintis apmąstymuose.

Tur būt, Antanas, keliaudamas po Italiją, jau anksčiau buvo siekęs Paduvą. Bet galutinai jis

[1]) Šv. Tomas Akvinietis — didžiausias viduramžių filosofas ir teologas.

ten įsikūrė tik 1229 metais. Švč. Marijos bažnytėlė jam išsyk patiko. Nė dvejų metų jis neišgyveno šiame mieste, kuris ilgainiui virto jo, Šventojo, miestu. Tačiau jisai ten paliko milžinišką žymę ir atminimą. Trylikto amžiaus dokumentai tik ir tekalba apie jį. Jisai pakeitė miesto įstatymų leidimą ir virto tarsi kokia sukilimo vėliava anais sunkiais metais, kada valdė tironas Ezelinas. Nelyginant kokia miesto viešpatė, į mėlyną dangų kilo bazilika, kuri, praėjus keleriems metams po jo mirties, buvo pastatyta su didžiu džiūgesio rykavimu ir paskui praturtinta kiekvieno amžiaus indėliais.

Brolis Antanas čia atvyko, ieškodamas ramybės. Pailsęs buvo varganas jo kūnas, plušėjęs Prancūzijos ir Italijos keliais. Grįžo jisai prie savo numylėtų mokslų ir ėmėsi ruošti "Sekmadienių pamokslus" (Sermoni Dominicali). Vienok jo širdžiai buvo šalti rankraščių lakštai. Neilgai laukus, jį vėl pagavo ankstesnis užsidegimas: jis ėmė sakyti pamokslus mieste ir apylinkėje. Seniai jau šioje žydinčioje šalyje būta tokios malonios taikos, kaip dabar. Grįžo perteklius, o gyventojai pasidarė toki linksmi ir toki lengvapėdžiai, kad daugelis manė amžinai dingus aštrias praėjusių dienų kovas. Per tą kraštą, kuris rodėsi lyg atgimęs šioje naujoje rimtyje, traukė švento gyvenimo vyrai, skelbdami taiką ir bylodami apie teisingumą. Žmonės ypač gi bėgo prie vieno mažesniojo brolio, kurį sakė esant kilnios giminės ir atkeliavus iš tolimos žemės, gyvenamos netikėlių maurų. Jo balsas buvo švelnus ir aiškus, sykiu galingas ir skardus kaip trimitas. Jis rausėsi žmonių sielose, ryžtingai atskleisdamas jų klaidas ir ydas, bet sykiu nušviesdamas ir amžinąją laimę. Anas brolis buvo storas, paputęs nuo vandens ligos, tačiau jame glū-

dėjo kažin kokia galybė, kuri traukė ir jaudino minias. Vienas anos gadynės paduvietis, kuris buvo girdėjęs jį kalbant, pritaikė jam šiuos Jėzaus žodžius: "Galingas darbais ir žodžiu".

1230 metais brolis Antanas iš Paduvos išvyko į kapitulos susirinkimą Asyžiuje. Nebuvo tai jau anos džiaugsmo dienos, kaip andai per Sekmines, susibūrus jiems aplink šv. Pranciškų. Vienok broliai ir dabar dar glaudėsi prie jo, jau paskutinį kartą. Jį dengė stora ąžuolinė lenta, auksu austas šilkas ir brangūs kilimai, kuriuos atsiuntė Bizantijos[1]) imperatorius ir Prancūzijos karalienė. Palaimintasai kūnas iš šv. Jurgio bažnyčios, kur jis gulėjo ketverius metus, buvo perkeltas į baziliką, pastatytą Rojaus kalvoje. Jį nešė keliu, prie kurio stovėjo ietimis ir alebardomis[2]) ginkluoti Asyžiaus miesto kariai. Skambėjo vienuolių giesmės, nykdamos erdvėje. Taip brolis Antanas regėjo praeinant jį, savo mokytoją. Jis išgirdo savo širdyje vardą, kuriuo Pranciškus jį taip švelniai pašaukė: "Mano vyskupas".

Antanas iš Asyžiaus grįžo atleistas nuo visų vienuolyno valdžios pareigų. Gal jis pats buvo to prašęsis. Jam buvo leista sakyti pamokslus visuose kraštuose, kur tik jisai norės. Jis vėl patraukė į Paduvą, kadangi dabar jau buvo labai prisirišęs prie šio miesto, kurio tikėjimu jis džiaugėsi. Bet jis rado daug ką tenai pasikeitus. Visoje Aukštutinėje Italijoje vėl siautėjo kovos. Laisvai Paduvos bendruomenei palankus grafas Rikardas buvo išduotas ir su savo šalininkų būriu kalinamas Veronos savivaldybės rūmuose. Nemaža kitų veroniečių buvo ištremtų ir išblaš-

[1]) Bizantija — rytinė imperija, kurios sostinė buvo Konstantinopolis.

[2]) Alebarda — toks ginklas.

kytų. Išvarytieji susimetė krūvon, išsirinko podestą ir prašėsi, kad Paduva stotų jiems į pagalbą. Paduviečiai pasikėlė į žygį, nusiaubė Veronos žemes, sunaikino derlių ir padegė kaimus. Tačiau jiems pritrūko jėgų įsilaužti į patį Veronos miestą. Įnirtę jie pasitraukė už Paduvos mūrų.

Niūriausiame Veronos rūmų rūsyje Rikardas tebesėdėjo apkalintas. Antanas, kilęs iš aukštos giminės, pačioje savo širdies gilumoje gal pajuto neapykantą, išgirdęs apie šią išdavystę. Bet prieš tokią skriaudą ypačiai sujudo jo dvasia, kaip evangelijos skelbėjo. Sergstimas tik abito ir virvės, kurią juosėjo, basas, be ginklo ir be pinigo, jisai paliko už savęs Paduvos rūmus ir pasuko į Veroną. Jis žengė tiesiai į valdžios rūmus, kur sėdėjo podesta. Ten buvo susirinkę Lombardijos valdovai gibelinai ir Ezelinas, sukčius veroniečių kurstytojas ir miesto viešpats. Jų akivaizdoje brolis Antanas drąsiai pareikalavo, kad paleistų Rikardą. Apglušęs, Ezelinas, tas geležinis vyras, spoksojo į mažą vienuolį, kuris taip didžiai šaukė, taip kietai bylodamas teisingumo vardu, kad buvo panašus į Švento Rašto pranašus. Gotinio stiliaus salėje, kur sienos buvo tuščios ir kur aplinkui stovėjo sunkūs ąžuoliniai krėslai, viešpatavo didelė tyla. Pro aukštus langus košėsi silpna šviesa ir krito dvariškiams ant veidų, kuriuose atsimušė nustebimas ir baimė. Jie buvo pripratę prie tirono Ezelino rūstybės ir buvo išmokę prisivengti jo šėlsmo. Ezelinas sėdėjo susimąstęs ir nė nekrustelėjo. Tačiau anie karšti žodžiai nesuminkštino užkietėjusios ir žiaurios jo širdies. Antanas grįžo į Paduvą nelaimėjęs grafui laisvės, betgi apaštališkoji jo drąsa mums atrodo juoba didesnė, kai pažiūrim istorijos, o ne legendų akimis. Legenda pavaizdavo Ezeliną

puolus Antanui į kojas ir paleidus belaisvį. Vaizduotė išsaugojo šias dvi galingas asmenybes ir jas sustatė kaip du kariauninkus: vieno jų ginklas buvo smurtas, antro gi — teisingumas.

Klausydamas Ostijos kardinolo, Antanas visą 1230-31 metų žiemą dirbo prie savo "Pamokslų per šventųjų iškilmes" (Sermones in festitatibus sanctorum). Aplink mažą Švč. Marijos nausėdiją buvo ramu. Artėjant gavėniai, jis vėl užvožė knygas ir ėjo sieloms padėti. Buvo tai paskutinis jo žygis, skleidžiant Dievo žodį. Apie šiuos pamokslus, nuaidėjusius tikros pergalės šauksmu, mus pasiekė ypačiai spalvingas aprašymas. Bent kartą nežinomas kronikininkas atsisakė nuo jiems įprasto sausumo.

Brolis Antanas degte degė. Jis užsimiršo pats save, paskutines savo menko kūno pajėgas skirdamas savo varguoliams broliams, aimanų prispaustiems. Jis kasdien kalbėdavo ištisas valandas. Nulipęs nuo medinio pastolo, kur buvo sakęs pamokslą, jisai sėsdavosi klausyti išpažinčių, dažnai pakildamas tik nakčiai atėjus ir visą tą laiką išpasninkavęs. Jokioj Paduvos bažnyčioj netilpo žmonių minios. Todėl jis bylojo po atviru mėlyno dangaus skliautu. Apylinkių gyventojus nešė galingas jo žodis, kuris krėste sukrėsdavo jų sielas.

Nakčia, rytuose dar vos auštant pirmajai šviesei, aikštė jau būdavo prigužėjusi klausytojų. Rūstūs rūmai, lyg kokiai grėsmei palinkę ant siaurų gatvelių, nurausdavo nuo liepsnojančių švyturių atspindžio. Amatininkai ir kariauninkai, studentai ir pirkliai, — visi jie skubėjo į aikštę, kurioje ryto metą kalbės brolis Antanas. Prie miesto vartų grūdosi kaimiečiai, ant galvų užsitraukę ilgus gaubtuvus ir su didelėmis pinti-

nėmis rankose. (Šios minios buvo panašios į tąsias, kurios suplūsta į Paduvą per šv. Antaną). Turtingi, nusipenėję pirkliai ir miestelėnai uždarydavo savo krautuves ir namus, ligi praeis didžioji diena. Suplaukdavo ir riteriai su bajorais, lygiai kaip ir aukštakilmės damos, kurios ligi šiolei dar nebuvo regėjusios aušrelės auštant. Jie apsirengdavo paprastai, bemaž skurdžiai ir įsimaišydavo į liaudį. Dalyvaudavo ir vyskupas, garbingasai Jokūbas Corrado. Lydimas kanauninkų ir kitų dvasiškių, dėvinčių atgailos rūbais, jie pasirodydavo iš katedros ir susėsdavo pirmose eilėse. Minia ūžė kaip bičių avilys, ir kartais ten susibėgdavo ligi trisdešimt tūkstančių žmonių. Ūmai, kažkur vidury tos spūsties, kaip kokia audra, pasipildavo plojimai, o per visą erdvią aikštę griaudėjo šauksmas: "Šventasis! Šventasis!". Brolis Antanas artinosi lėtai, apsuptas tvirtų žaliūkų vyrų, visados jį lydėdavusių per minią, kuri nerimavo, trokšdama prisilytėti jo rūbų skverno arba pranciškono virvės. Pasiekęs estradą, jisai nusilenkdavo prieš vyskupą ir lipdavo aukštyn. Tada, lyg užkerėti, nutildavo visi šauksmai.

Mėlyno dangaus fone regėjai pamokslininką: mažo stuomens, vandens ligos išpūstą. Štai jis augte išaugdavo, vos tik pravėręs burną. Jis kalbėjo kietai, ypač kada paliesdavo teisingumą šioje žemėje: miesto didžiūnų teisingumą valdiniams, kilmingųjų teisingumą liaudžiai ir turtuolių teisingumą vargdieniams. Tačiau, baigdamas, Antanas pakeldavo rankas aukštyn, — kronikose yra atžymėtas jo įprotis dažnai pasižiūrėti į dangų. Tada jis sieloms grąžindavo ramybę, joms parodydamas meilę nukryžiuotojo Viešpaties, pasiėmusio visas pasaulio nuodėmes. Jam nutilus, visa aikštė griaudėjo, lyg nuo perkūno

trenksmų. Minios ūžte ūžė, nelyginant marių vilnys audrotyje. Tie nuoširdūs žmonės troško regimu būdu išreikšti savo džiaugsmą ir širdgėlą. Jie staugė ir grąžė rankas, paveikti atgailos, kuri laužė užkietėjusias širdis. Brolio Antano žodžiams skardint, griuvo partijų pagieža, tokia stipri anais kraujo ryšių amžiais, kada niūrus kerštо paveldėjimas iš tėvo atitekdavo sūnui, o taip buvo ne tik galiūnų namuose, bet ir tarp varguomenės. Anoje aikštėje, kur Antanas kalbėjo, priešai taikinosi ir bučiavosi, atleisdami vieni kitiems. Piktadariai taisydavos ir pradėdavo atgailą. Buvo tai panašūs vaizdai, kuriuos matome "Švento Pranciškaus žieduose", kada šisai numalšino piktą vilką ir atvertė Montekazalės plėšikus.

Prabėgus šešiasdešimčiai metų, vienas pranciškonas iš kažkurio ten senelio girdėjo šį pasakojimą, nušviečiantį pirmuosius mažesniųjų brolių istorijos lapus. Tas pasakojimas liečia Antano pamokslus. Minimas senis kadaise buvo vagis prie didžiųjų kelių ir priklausė dvylikos plėšikų šutvei. Kartą jie lindėjo brūzguose Paduvos apylinkėje, pasirengę pulti ir apkraustyti pro šalį vykstančius kilnius riterius ir piligrimus. Nuostabaus pamokslininko garsas buvo pasiekęs jų ausis. Ir štai jie sutarė persirengti ir pasiklausyti Antano: visai dvylikai nueiti į aikštę, įsimaišyti į miestelėnų ir kareivių minią. Kai jie atsibastė, brolis Antanas jau sakė pamokslą. Jų širdys, nors ir kažkaip surembėjusios, neilgai spyrėsi prieš tąjį balsą, kuris reikalavo teisingumo. Saulės nudeginti ir sukempėję jų veidai papluko ašaromis, kurios išvadavo jų sielas ir jas atgaivino. Savo nusižengimus jie išpažino pačiam Antanui. Anas senis pasakojosi, kad atgailai jam buvo uždėta dvylika kartų sukeliauti ir

pagarbinti apaštalų šv. Petro ir Povilo grabus Romoje. Nūn jis buvo grįžęs iš paskutinės savo kelionės. Perkaršęs ir išvargęs, jisai dabar savo kaimelyje laukė amžinos laimės, kurią jam šventasis buvo žadėjęs Dievo vardu.

Būdamas paprastas ir tiesmukas savo moksle, Antanas pajudino ir ekonominius anos gadynės santykius. Jis priversdavo grąžinti blogu keliu įsigytus turtus, lupant palūkanas ar apvagiant. Trokšdami atsiteisti, žmonės užstatydavo savo namus ir laukus ir, atnešę prie Antano kojų, sudėdavo atpildą už skriaudas. Jis drąsiai rėžė turtuoliams, kad raudonas jų rūbas yra aptaškytas vargdienių krauju ir kad jie turi atsilyginti. Taip jo mokslas buvo geroji naujiena skurdžiams, o jo paskirtis buvo tęsti aną mesianizmo darbą, kurį Švenčiausioji Nazareto Panelė praregėjo "Magnificat" giesmėje ("Mano siela šlovina Viešpatį"), tame meilės ir laisvės šauksme, kuriame atsispindi naujos socialinės santvarkos vizija. Mažesnieji broliai (minores) ėjo su liaudimi, kurios ir vardą jie pasisavino, kaip priešginybę didžiūnams ir galingiesiems (majores).

Brolio Antano žodžiai yra toki kieti, kad stebiesi, juos skaitydamas lotynų kalba. Tie žodžiai, eidami iš jo burnos, turėjo švitėti, kaip saulėje sušvytruotas kalavijas.

Ypač aštriai jis kirto palūkanų lupikams, kurių tada buvo nemaža privisę ir kurie plėšdavo ligi trisdešimt nuošimčių. Kada miestas įsteigė tam tikrą banką studentams, kurie yra amžinai linksmi ir amžinai nuskarę, ir kada iš jų buvo imama tik dvidešimt procentų, tai rodėsi, lyg pati Apvaizda būtų visą tą dalyką patvarkiusi. Skolintojų gobšumas nežinojo jokių ribų. Brolis Antanas viename savo socialinio pobūdžio pamoksle

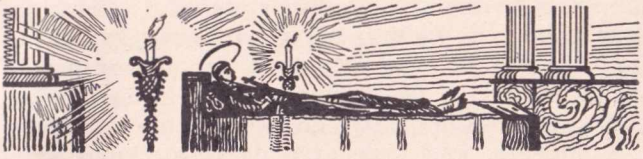
taip gyvai nupiešė jų uvėrumą: "Vieni, daugybė knibždančių gyvačių, slapčia plėšia palūkanas, niekingi gyvuliai; kiti vėl viešai grobia, bet po trupučiuką, susirūpinę, kad juos laikytum labdariais. Esama žvėrių plėšrūnų, kurie žmonių akyse engia be jokios gėdos ir atodairos, kaip kokioje viešoje rinkoje".

Vidurinių amžių įstatymai buvo labai sunkūs skolininkams, kurie nepajėgdavo atsilyginti, o tokių buvo apsčiai dėl milžiniškų procentų, dvigubai ar trigubai pakeldavusių pačią skolą. Įstatymai juos nusmerkdavo į kalėjimą ligi gyvos galvos. Antanas prašė miesto valdžią, kad pakeistų tokius kietus nuostatus, ir jis tai laimėjo tų pat 1231 metų gavėnioje, kovo 15 dieną. Podesta tuomet buvo Steponas Badoeras. Naujas dekretas buvo įtrauktas į Paduvos įstatymų knygas su šiais žodžiais, kurie yra vienas iš tikriausių ir pirmiausių liudijimų apie šventojo pasiektą galią. Tenai taip skaitome: "Prašant garbingajam broliui Antanui iš mažesniųjų brolių ordino, buvo nuspręsta ir įsakyta . . . " Šiuo patvarkymu geros valios skolininko nebaudė kalėjimu, bet paėmė jo turtą.

Norėdami žmones gelbėti iš palūkininkų, vėliau mažesnieji broliai įsteigė vadinamuosius "Monte di Pieta" (labdaros kalnas), savotiškus paskolos namus, kuriuos antroje penkioliktojo amžiaus pusėje pradėjo Bernardinas de Feltre.

Tų kovų ir pastangų sūkuryje, šv. Antano šešėlyje, pasirodo geroji vargdienė sesuo, gyvenusi Arcelos būstinėje, paties Pranciškaus įkurtoje. Buvo tai palaimintoji Elena Enselmini, kaip sako vienas senovinis Paduvos brevijorius, "instructa a sancto Antonio, quem in viam spiritus ducem et magistrum habuisse fertur" ("Išmo-

kyta šv. Antano, kurį, sakoma, turėjusi dvasinio gyvenimo vadu ir mokytoju"). Apie šią šventą moterį daugiau bemaž nieko nežinome. Ji šv. Antanui bus buvusi tai, kas šv. Prnaciškui buvo šv. Klara. Kaip asyžietis, taip gal ir Antanas kartais nuvykdavo į Arcelą, kur broliai turėjo mažą nameliuką vargdienių seserų kaimynijoje. Ir tame Arcelos namelyje, vargdienių seserų apraudotas, Antanas atsiskyrė su šiuo pasauliu, regėdamas savo Viešpatį.

DEŠIMTAS SKYRIUS

"Video Dominum meum"[1])

Baigęs sakyti gavėnios pamokslus Paduvos aikštėje, po Velykų brolis Antanas leidosi į apylinkes. Jis galvojo, kad atgailos balso neišgirdo nemaža kaimiečių, užimtų žemės darbu arba norėjusių suvalyti daugiau naudos. Jis troško eiti į jų tarpą, jausdamas tai esant jo pareiga. Bet jį slėgė sunkus nuovargis. Žengdamas per laukus, kuriuose brendo derlius, kartais jis turėdavo pasiremti į savo palydovą, kad neparpultų, akims sužaižaravus nuo spiginančios saulės ar nudulkusio kelio. Širdyje jisai jautėsi esąs arčiau Dievo, Jo meilės ir gailestingumo. Dievui jisai aukojo visą savo gyvenimą, nuo pat jaunystės ryto. Dažnai jis atsimindavo praėjusias dienas. Jis vėl regėdavo savo kūdikystę, vienuolyne praleistus metus, savo svajonę iš meilės mirti Maroke. Jis taip pat regėjo savo kelią į nusižeminimą ir paprastumą pranciškonų pastogėje. Paskui Viešpats pakeitė jo dienas, skirtas mokslams ir kontempliacijai. Dievas jį pašaukė skelbti

[1]) Savo Viešpatį matau.

dangaus karalystės. Antanas stengėsi būti klusnus įrankis ir nešė meilę tenai, kur vyravo neapykanta. Jis nešė atleidimą tenai, kur siautė užgaulė, o viltį tenai, kur rėkte rėkė sielvartas. Jis skleidė džiaugsmą tenai, kur buvo liūdesys. Jis suprato, kad save atranda tasai, kuris save pamiršta, ir kad mirtis yra nubudimas amžinajam gyvenimui. Aną valandą jis aiškiai matė, kaip Dievas jį pervedė šios žemės keliu. Mintyje jisai regėjo visą savo gyvenimą. Iš pačių giliausių savo sielos gelmių jisai šlovino Tą, kuris jį pastūmėjo ir už rankos vedė.

Buvo paskutinės gegužės mėnesio dienos. Jau artinos piūties metas. Brolis Antanas gerai žinojo žmonių prigimtį ir suprato, kad kaimų trobelėse didžiausias rūpestis dabar buvo suvalyti derlių. Jis jau nešaukė kaimiečių minių į sodžiaus aikštes, klojimus ar laukus. Ir taip jis pasuko keliu į Paduvą. Jis užkopė į vieną kalvą, ir staiga priešais save, žydinčioje lygumoje, jisai išvydo dunksant miesto mūrus. Paduva tenai stovėjo tvirta ir graži, apjuosta ruda siena, už kurios susispraudę buvo varpinės ir bokštai, senoviniai palociai, bažnyčių skliautai ir bonios. Antano akys nuklydo į paupį, ieškodamos Švč. Marijos bažnytėlės ir savo buveinės. Jo širdį užplūdo graudumas, pastarą kartą žvelgiant į taip didžiai numylėtas vietas. O gal tame daikte, kur niūksojo iš lendrių ir molio nukrėsta bažnytėlė, jisai savo dvasioje regėjo į oro erdves kylant puikią baziliką... Aišku, jis turėjo nujausti, kad Paduva išgarsės visame pasaulyje, skelbdama Dievo šlovę. Jis ištiesė rankas į dangų, ir iš jo sielos, netveriančios džiaugsmu, ištryško giesmė. Ir kai vienuolis palydovas dėjosi nustebęs dėl šio džiūgavimo, brolis Antanas tarė jam, kad ateityje miestą, kurį jis nūnai laimino, aplankys di-

delė garbė. Ir mintyse paskendęs, jis vėl žengė keliu, grįždamas į savo pastogę prie Švč. Marijos bažnytėlės.

"Savo Viešpatį matau".

Anomis dienomis brolis Antanas labai ilgėjosi vienatvės ir ramybės. Paskutinį kartą jame vėl prasimušė kontempliacijos žmogus, kuris ieškojo urvų ir girių, kad savo sielos atspindyje ten geriau įsižiūrėjus Dievą.

Netoliese nuo miesto buvo įsikūręs Camposampiero grafas, didelis pranciškonų bičiulis. Antanas dažnai užsukdavo į šią vienišą jo pilį, pastatytą giriose. Aplinkui viešpatavo tyla. Broliai čia, tarp medžių, buvo pasistatę nedidelį namelį, panašų į Asyžiaus "Carceri"[1]). Brolis Antanas žinojo tą vietą derant kontempliacijai ir pasiprašė ten išleidžiamas. Jo pasitikti išėjo grafas ir iškėlė jam didelę puotą. Jis norėjo Antaną pasiimti į pilį, tačiau tasai troško pasilikti su broliais girios namely. Tenai, laukymėje, augo didžiulis lazdynas, kurio status ir grubus kamienas aukščiau skilo į šešias storas, tankiai sužėlusias šakas. Užuot skėtusios į šonus, šakos lenkėsi viena prie kitos ir iš lapijos sudarė nelyginant kokią sieną. Antanui, vos tai išvydus, tuojau dingtelėjo tikrai pranciškoniška mintis: aukštai tenai pasidirbti padangtę, lyg kokį lizdą. Lazdynas čežėjo nuo sparnų vasnojimo, bet žmonių balsai jau nesiekė taip aukštai. Tuo būdu Antanas galėsiąs ten, tarp šakų, susitelkti sielos ir Dievo vizijai. Camposampiero grafas gal ir gūžtelėjo pečiais dėl tokio keisto įgeidžio, bet Antaną jisai taip gerbė, kad pats savo kirtikams liepė pastatyti aną narvą,

[1]) Carceri — vieta prie Asyžiaus, kur mėgdavo būti šv. Pranciškus.

sienų šakas suveržiant karklais. Jis ir darbą prižiūrėjo. Šalia jie padirbo dvi mažesnes padangtes, nes lazdynas buvo milžiniškas. Jose tūnojo broliai Lukas ir Rogeris, abu iš Švč. Marijos vienuolyno. Su trobele apačioje šias šėtras jungė ilgos kopėčios, kuriomis brolis Antanas lipo džiūgaudamas: jo širdžiai visados brangūs buvo medžiai, kurie keliasi į dangų, o taip pat ir paukščiai laisvūnai, tie linksmi sutvėrimėliai. Juos dangiškasai Tėvas peni diena iš dienos, panašiai kaip ir brolius vienuolius, kurie per pasaulį eina nesirūpindami, ką valgys ir kur pastogę ras.

Lazdyno viršūnėje, savo žalumynų šėtroje globiamas ramybės, brolis Antanas galėjo kiaurą dieną skendėti apmąstymuose. Jo siela jautėsi vis labiau atsiskirianti nuo visų daiktų šioj žemėj, kurią ji netrukus paliks. Mūsų pasaulis jam rodėsi vis tolesnis ir tolesnis, mažas ir varganas, palyginus su tuo, kuris jam atsivėrė, spindėdamas aukščiausio grožio šviesa.

Vienok brolis Antanas, ligi galo ištikimai laikydamasis regulos, nusileisdavo pamaldų arba tada, kai atsiskyrėlių varpelis kviesdavo prie kuklaus užkandžio.

Toks gyvenimas tvėrė tik dvi savaites. Vieną rytą, kai įprastas tintėjimas pasigirdo miške, Antanas, nors silpnas būdamas, norėjo nusileisti apačion. Jis jau buvo bepasiekęs žemę, kai apalpo ir nugriuvo. Taip jisai išgulėjo, kolei jį surado broliai. Pirmiausia jie ištiesė jį ant krūvos lapų ir samanų, jų pririnkę girioje. Bet ką daryti su ligoniu menkoje trobelėje, kur nė lovos nebūta? Įgimtu savo švelnumu brolis Antanas suprato jų rūpestį ir painiavą. Būdamas mandagus ir gailestingas ligi galo (jis jautė ateinant mirtį), jis pasišaukė Rogerį ir tarė jam slapčio-

mis: "Mano broli, tavo leidžiamas, kad nebūčiau broliams našta, norėčiau grįžti į Paduvą, į Švč. Marijos namelio pastogę". Anas suprato Antano mintį ir nė nemėgino priešintis. Be to, jis pats gerai matė, kad šioje vietoje visa ko stigo. Vienas jų tada nuėjo pas kaimyną ūkininką ir pasiprašė vežėčių, kurias traukė jaučiai. Kaimynas davė žmogų ir sunkų vežimą, kokius vartoja Venecijos srityje. Į vežimą buvo pajungti du stiprūs palšiai. Ant dugninės pakreikė šiaudų su lapais ir paguldė ligonį. Aukštai danguje žėrėjo birželio mėnesio saulė. Buvo pati popietė. Dulkėtas ir įkaitęs kelias vingiavo per laukus, primėčiotas akmenų, su išraustomis provėžomis. Ratai dardėjo, vartaliodamiesi į šonus. Ši sunki kelionė truko ligi pat vakaro, negailestingai kepinant vasaros saulei. Kas tuo tarpu dėjosi brolio Antano sieloje? Suvargęs jo kūnas kentėjo žiauriai, deginamas tuose grubiuose ratuose. Taip jie nukeliavo aštuoniolika kilometrų, kurie skiria Camposampierą nuo Arcelos. Netoli jau buvo Paduva. Priartėjus prie miesto sienų, kelias, kuriuo vežė ligonį, suko pro vargdienių seserų buveinę, kurią Antanas kartkartėmis aplankydavo. Ties šia vieta jie susitiko vieną brolį, kuris kaip tik žygiavo į Camposampierą pas Antaną. Tas vienuolis išvydo jį gulint vežime ir suprato, kad artinasi paskutinė valanda. Bet jis tik tiek tepratarė: esą, visas miestas subėgsiąs prie Švč. Marijos bažnytėlės pamatyti Antano, ir taip aplink jį būsią daug triukšmo ir sumišimo. Todėl ar negeriau būtų jį nugabenus į mažą namelį Arceloje, kur gyveno keletas brolių, ėjusių kapelionų pareigas vargdienėms seserims. Brolis Antanas sutiko. Ne be vargo, jie iškėlė jį iš ratų ir nunešė į siaurą kambariuką, kurio sienos buvo tuščios. Liga blogėjo, ir Antanas buvo labai su-

sirūpinęs. Tačiau atlikęs išpažintį, jis pajuto tikrą ramybę. Vienu tarpu jisai tvirtu balsu pragydo pergalės giesmę Švenčiausiajai Panelei. Ta giesmė, kurią jisai buvo išmokęs dar vaikas, taip skambėjo:

O gloriosa Domina
Excelsa super sidere.
("O šlovingoji Ponia,
už žvaigždes aukštesnė").

Buvo tai paskutinė giesmė, džiaugsmo ir padėkos giesmė, prasiveržusi iš lūpų to vyro, kuris visą savo gyvenimą ištikimai ir karštai garbino Švč. Mariją, įkvėpusią gražiausias jo pamokslų vietas. Nuo prakartėlės, prie kurios jisai nūn savo sieloje regėjo Dievo Motiną, jo dvasia nuskriejo ir išvydo karalienę, lygiai kuklią, bet aukštai pastatytą ir galingą Dievo karalystėje, kurios vartus ji savo rankomis atidaro vargšams žmoneliams. Ir toji giesmė baigėsi jausmingais žodžiais, kreipiantis į visus tvarinius:

Vitam datam per Virginem
Gentes redemptae plaudite.
("Atpirkimo žmonės, šlovinkite gyvenimą, kurį jums davė Švč. Panelė").

Baigęs giesmę, brolis Antanas ilgą laiką gulėjo nejudėdamas, akis pakėlęs į dangų, išplėtęs vyzdžius; jisai regėjo aną pasaulį. Jį prilaikęs brolis paklausė, ką jisai tenai išvydęs. O jisai atsakė: "Savo Viešpatį matau".

Kunigas vienuolis atėjo, suteikė paskutinį patepimą. Antanas ištiesė rankas, sudėjo delnus ir su broliais užtraukė atgailos psalmę. Jis giedojo, kol pabaigė ją visą. Dar apie pusvalandį jis pasiliko gyvųjų tarpe. Ir taip aną ramų birželio vakarą numirė brolis Antanas, švento Pranciškaus "vyskupas". Aplink skraidydamos, nera

miai šmėsčiojo kregždutės, o gretimame name raudojo vargdienės seserys. Oras buvo pilnas to neramaus sparnų plasdenimo ir raudos.

Brolio Antano šlovė

Tą patį vakarą miesto gatvėmis pasipylė vaikučių būriai. Jie šaukė: "Šventasis mirė! Brolis Antanas mirė!" Arcelos pranciškonai norėjo nuslėpti Antano mirtį prisibijodami, kad paduviečiai susibėgę ir sielvartaudami garsiai vaitos, mirus tam žmogui, kuris pakeitė jų širdis bei sielas ir kurį jie vadino šventuoju. Bet gandas sklido kaip ugnis. Iš Capo di Ponte, gretimo priemiesčio, atėjo visi vyrai, kurie tik galėjo pakelti ginklą. Jie stojo saugoti, kad iš čionai neišneštų šio brangaus kūno. Iš miesto atbėgo pirkliai, metę savo krautuves, amatininkai, bajorai ir universiteto studentai. Iš sodžių rinkosi kaimiečiai. Visi jie troško išvysti šventąjį ir persižegnoti kokiu nors daiktu, kuriuo būtų jį palytėję.

Brolis Antanas atrodė, lyg miegotų. Ilgos ir švelnios jo rankos, jo gražios patricijų rankos, kurios tiekos sykių buvo iškeltos šioms minioms palaiminti, dabar atrodė dar baltesnės ir švelnesnės. Negalėjusieji vidun įsisprausti, svaidė pro langą žiedus, diržus, papuošalus arba, juos pririšę prie karties, kišo prie Antano kūno, kad turėtų nors kokį daiktą, kuris būtų jį palytėjęs. Prie amžinai užmigusio Antano buvo tasai pat dvasios pakilimas, tas pat žmonių užsidegimas, kaip ir tomis dienomis, kada jis buvo gyvas. Tik dabar tame dvasios pakilime liejosi ašaros: ten raudojo žmonės, kurie jau neregės šventojo praeinant Paduvos gatvėmis.

Pasirodė ruda eisena: buvo tai broliai iš Švč. Marijos namo. Nieko nelaukdami, jie norėjo Antano kūną neštis į savo buveinę. Tačiau reikalas

susipainiojo. Namą apsupo Capo di Ponte gyventojai, grasindami ir pasiryžę stovėti sargyboje dieną ir naktį. Savo ruožtu, vargdienės seserys kreipėsi į aukštus dvasiškius ir į miesto valdžią maldaudamos, kad šventojo kūną paliktų joms, sielvarte nusiraminti. Dėl kūno ginčijosi vis aštriau. Paduvos vyskupas susišaukė kapitulą ir svarstė, kas kokias teises turi. Atrodė, kad didžiausią pagrindą turėjo pranciškonai iš Švč. Marijos namo: brolis Antanas tą vietą mėgo labiau negu kurią kitą provincijoje. Ir dar daugiau — prieš mirtį jis pareiškė norą, kad jį palaidotų šioj kuklioj bažnytėlėj. Tačiau Capo di Ponte gyventojai prisiekinėjo nesiliausią ginti Antano kūno, nors už tai jiems reikėtų užmokėti savo laisve ir turtu. Ir jie kirviais sukapojo tiltą, kurį bendruomenės darbininkai pastatė iš valčių, kad būtų galima pranešti šventąjį. Tada podesta išsiuntė į gatves šauklį, kad tasai suragintų visus gyventojus į savivaldybės rūmus pagal senovinį paprotį, ištikus svarbiam reikalui. Jisai paskelbė, kad visi Capo di Ponte gyventojai turi grįžti namo, — jei ne, bus atimta nuosavybė.

Tuo laiku iš Paduvos miesto artinosi iškilminga eisena. Priešakyje žengė vyskupas Jokūbas, apsisiautęs aukso kapa, ir podesta, apsivilkęs aksomo toga. Po jų ėjo miesto didžiūnai, ilga vienuolių ir kunigų virtinė, amatininkų gildijų vadai ir žymieji nariai, kareiviai, studentai, — marga drabužių ir spalvų jūra. Kilmingiausi miesto vyrai nešė ąžuolinį grabą, į kurį paguldė brolį Antaną. Tas grabas su iškilme buvo nešamas gatvėmis, kur šventasis buvo skelbęs taiką, pro aukštus palocių bokštus ir pro žemus, šiaudiniais stogais namelius. Vyskupas Švč. Marijos bažnyčioje atgiedojo mišias, o paskui brolio Antano

kūną nuleido po bažnytėlės grindimis. Greta stovėjo ten vienuolynas — keletas kaimietiškų trobelių už poros žingsnių nuo girios ir upės.

Netrukus užplūdo maldininkai. Juos traukė garsas apie stebuklus, kurių vis dažnėjo prie kapo. Ėjo ištisi miestų kvartalai ir korporacijos ar bažnytkaimiai, vadovaujami kunigų. Priešakyje jie nešė didelius, paauksintus kryžius ir vėliavas, kurios pleveno vėjuje. Maldininkai keliavo daugiausia basi. Juos žeidė akmenys, o aukštakilmės ponios tik su vargu laikėsi ant kojų. Ir pats vyskupas, garbingasai Jokūbas, atėjo basas, lydimas daugelio dvasiškių. Ten pasirodė ir podesta su miesto kariais, ir universitetas su garsiausiais savo mokytojais, ir marga studentų minia, kuri maldingai giedojo. Žmonės nešdavosi žvakių, kurių būta tokių aukštų, kad netilpo žemoj, kuklioj bažnytėlėj. Minios plūdo iš Venecijos ir Skiavonijos, iš Friulio ir Lombardijos. Atvykdavo jų ir iš tolimų žemių, esančių anapus kalnų, — iš Vokietijos, Vengrijos ir kitur.

Paduva, kaip apsako kronikininkas Rolandinas, nuo dabar Antaną laikė savo apgynėju ir globėju, į jį sudėdama visą savo viltį ir pasitikėjimą. Miestas kreipėsi į Romą, kad šį vyrą paskelbtų šventuoju. Praslinkus mėnesiui nuo Antano mirties, buvo išsiųsta delegacija pas popiežių su vyskupo, podestos ir visos bendruomenės laiškais. Popiežium tada buvo Grigalius IX, buvusis kardinolas Ugolinas, kilnus Pranciškaus bičiulis, kuris pats pažinojo Antaną. Bylą ištirti jis pavedė vyskupui Jokūbui, abatui Forzatei, domininkonų viršininkui Jonui ir dar keliems kitiems. Stebuklų būta tiek daug ir tokių aiškių, kad vyskupas, podesta ir universitetas, po nuodugnaus ir vispusiško svarstymo, vėl kreipėsi su

prašymu į Romos kūriją. Kardinolai ilgai svarstė dokumentus ir liudijimus. Galop 1232 metų gegužės 30 dieną, per Sekmines, popiežius, tuo laiku buvęs Spoleto mieste, iškilmingai paskelbė nužemintą mažesnįjį brolį Antaną iš Paduvos esant įrašytą į šventųjų skaičių.

Nebuvo dar nė metai prabėgę nuo tos dienos, kada Paduva, lyg perkūno trenkta, išgirdo vaikų šauksmą: "Šventasis mirė!"

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

ŠVENTO ANTANO GARBĖ

Šventasis, liaudis ir mokslo vyrai

Krikščionių pasaulyje populiariausias šventasis yra Antanas. Jis greitai buvo virtęs Paduvos globėju ir valdovu, nešdamas laisvės vėliavą sunkiais laikais, kada siautėjo Ezelinas, ir tada, kai žmonės subruzdo prieš priespaudą. Vietoj mažos bažnytėlės, kur Antanas buvo palaidotas, išaugo puiki bazilika, kylanti į padanges savo apvaliomis boniomis ir aukštais bokštais. Jo vardas iš Paduvos tuojau paplito po tolimas žemes. Trylikto amžiaus gale vienas pranciškonų kronikininkas, Bernardas de Besac, pažymi, kad brolis Antanas tolydžio garsėja naujais stebuklais.

Keturioliktame amžiuje jį žinojo ir garbino visa Italija, ypačiai gi Romos, Sienos ir Neapolio miestai. Renesanso laikais Bernardinas Sienietis po visą Italijos pusiasalį skelbė pamaldumą į šventą Antaną. Šešioliktame amžiuje jo garbinimas buvo pasklidęs visame katalikų pasaulyje. Taip jo vardas pasiekė ir Lietuvą. Nėra dar išty-

rinėta, koksai buvo švento Antano "likimas" įvairiais amžiais; tačiau jo pėdsakus meno veikalai atžymi visuose kraštuose ir visais šimtmečiais. Tie paveikslai, dažnai nutapyti didžiųjų menininkų, kaip Giotto, Gozzoli, Veronėzo, Murillo, persimetė ir į liaudį.

Toje liaudyje labiausiai ir įsišaknijo šventas Antanas. Jisai yra gal vienintelis šventasis mokslo vyras, taip garbinamas paprastų žmonelių, kuriems šv. Bernardino arba šv. Tomo Akviniečio vardai beveik nežinomi. Amžininkai jį vaizdavo su knyga rankose. Liaudis betgi pamiršo, kad jisai buvo mokslų žmogus. Minioms šv. Antanas yra didysis pamokslininkas, kuris Dievo žodį skelbė miestų aikštėse, būdamas rūstus galiūnams, o geras ir gailestingas vargdieniams ir kenčiantiems. Aplink jį išaugo ištisa legenda, kuri vešėjo, kaip koks žolynas. Ilgainiui prastuoliai, garbindami šv. Antaną, savo vaizduote išpuoselėjo tik keletą žinomų jo gyvenimo atsitikimų. Prigimtus įvykius jie paspalvino nuostabiais atspindžiais, pridėdami fantastiškų smulkmenų, įvairiais atvejais kartodami tuos pačius dalykus ir šventojo asmenį apsupdami pasakų skraiste.

Ėjo amžiai. Vienuolynuose, ūkininkų pirkiose, menkiausioje lūšnelėje vyrai ir moterys, susėdę prie žioruojančio židinio, vakarais pasakojo šv. Antano stebuklus. Senų gadynių dainiai ir žonglieriai[1]) aikštėse, rinkose, prie bažnyčios durų ilgą laiką apsakinėjo šventojo iš Paduvos gyvenimą. Ir pamažu liaudis šv. Antaną prisitaikė sau, prie jo pridėdama savo ranką ir tarsi susibičiuliaudama. Paprasti žmoneliai kreipės į

[1]) Žonglieriai — viduramžiais poetai, muzikantai, vaidintojai, keliavę iš vietos į vietą.

jį, prašydami visokių malonių ar kasdieninių smulkmenų. Jie troško, kad kiekvienoje bažnyčioje būtų jo statula, aplink kurią jie degioja žvakeles. Prie jo kojų glaudžiasi skurdžiausi ir gailingiausi vargšai. Kai kurie jų truputį ir pagudragalviauja, tačiau šventasis nepyktelia ant jų. Juk tiek daug nuskarėlių jis pažinojo, būdamas šioje žemėje! Neturtingų kvartalų bažnyčiose į jį kyla dvasinio ir medžiaginio skurdo šauksmai. O jisai iškėlęs laiko Kūdikėlį Jėzų, kad tasai panaikintų pasaulio nuodėmes.

Kada buvo švenčiama septynių šimtų metų sukaktis nuo šv. Antano mirties, popiežius Pijus XI ragino, kad į populiariausią krikščionių pasaulio šventąjį žmonės kreiptųsi aukštesniu, ne taip suinteresuotu maldingumu. Šis šventasis, mėgęs žvilgsnį įbesti į dangaus aukštybes, savo laikų žmonėms atvėrė plačiuosius amžinosios šviesos akiračius. Drauge su Bernardinu Sieniečiu ir eile kitų jisai buvo didysis Italijos pamokslininkas, ir jo žodis dar tebeskamba žmonių širdyse. Dailininkas Mantegna prie Paduvos bazilikos durų išpiešė Kristaus vardo raides, kurias laiko šventieji Antanas ir Bernardinas. Pirmas jų yra sausesnis ir labiau prišlijęs prie viduramžių, antras — daugiau mokslo pakėlęs ir modernesnis. Abu jiedu buvo karšti tikėjimo platintojai.

Šv. Antano garsas tarp prastuolių nukreipė dėmesį nuo tikrosios jo asmenybės. Liaudis domisi tik jo stebuklais, gi mokslo žmonės nelinksta prie šventojo, kurio vardas supintas su tiek kasdieniškų smulkmenų. O taip yra dėl to, kad maža teturime tikrų dokumentų iš šv. Antano

gyvenimo. Mokslininkai, praskyrę legendas, pamatytų, kad šv. Antanas yra vienas iš jų brolių, pažinęs visą trylikto amžiaus išmintį. Ir iš tų pačių jo gyvenimo nuotrupų matyti, kad tai būta didžios sielos vyro. Šv. Antanas buvo visai kitoks, negu mums jį rodo statulos — gležną, raudonskruostį. Buvo tai asmuo, nukaltas iš geležies, kaip ir tiko aniems amžiams, kada ėjo kovos prieš maurus. Sykiu jis buvo švelnus ir toks žmoniškas. Vyraujantis jo bruožas buvo valia. Savo jaunystės dienomis išvydęs dieviškąjį pasaulį, jis drąsiai ir atkakliai jo siekė, niekados neatlyždamas ir stengdamasis būti vis tobulesnis. Maroko kankinių kraujas sukurstė jo paties kraują. Jis ieškojo kankinio vainiko, nutraukdamas ryšius su senu ir kilniu vienuolynu. Jis skrodė savo sielos gelmes, iš ten išraudamas piktus daigus ir ryžtingai juos naikindamas. Tai valiai ir energijai veikiant, susirikiuoja šv. Antano dorybės. Jis ieško neturto, supratęs, kad ištaigioje abatijoje nepasieksi visiško tobulumo. Jis ilgis užmaršties, nes nujaučia, kad po tiek mokslų bus sunku išvengti viešumos. Jis pasilieka griežtas, nes buvo patyręs sieloje audrą. O ypačiai nusižeminimu ir paprastumu jis nugalėjo mokyto vyro puikybę, kuri nuo jo akių slėpė Dievą. Kiti jo asmenybės bruožai buvo prigimtas skaistumas, mandagumas ir kontempliacijos pamėgimas.

Tuoj po jo mirties ypatingą dėmesį atkreipė ir jo moksliniai gabumai. Jo garbei skirtose Mišiose jis vadinamas Daktaru. Pamokslai, kuriuos jis surašė lotynų kalba, virto teologijos vadovėliu. Iš jų, kaip iš neišsenkamos versmės, keli šimtmečiai gaivino mokslo vyrus. Jo mokslas padėjo teologinius pagrindus pranciškonų mokyklai, ku-

rią vėliau visu puošnumu išstatė šv. Bonaventura ir Jonas Duns Skotas.

Ir mūsų laikuose šalia didelio jo populiarumo liaudyje tvirtai jis stovi eilėse tų vyrų, kurie su didele meile puoselėjo Bažnyčios mokslus. Popiežius Pijus XII. 1946 metais paskelbė jį Bažnyčios Daktaru, pavadindamas jį "Evangeliškuoju".

Ankstyviausieji dailininkai pavaizduoja mums šv. Antaną tokį, kokį jį regėjo anų amžių žmonės, beeinantį iš miesto į miestą ir skelbiantį Dievo žodį. Giotto keturioliktame amžiuje įdeda knygą į jo rankas. Penkioliktame amžiuje jį matome nupieštą su liepsna ir širdimi. Toks tai ir buvo tasai šventasis, kurį Pranciškus pavadino savo vyskupu: mokslo vyras, kurio širdis liepsnojo, skelbiant Dievo žodį.

TURINYS

Psl.

I. — Riterių kraujas 7

II. — Skaidri Vaikystė. Audringa jaunystė 15

III. — Jaunystė Vienuolyne 26

IV. — Dorybių pasveikinimas 38

V. — Meilės ir mirties svajonė 61

VI. — Pranciškonų gyvenimas ir vienatvė 73

VII. — "Mano Vyskupui" 92

VIII. — Žodžio skelbėjas 106

IX. — Laimingoji Paduva 115

X. — "Video Dominum meum" 129

XI. — Švento Antano garbė 139

